

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

19-25 noiembrie 1997

(Anul XXX)

46

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

N. STEINHARDT

inedit

(pag. 3)

**Fenomenul
BABA**

(pag. 12-13)

Farmecul indiscret al gazetăriei

(pag. 7)

**Cornel
Ungureanu
despre
miturile
imperiale**

(pag. 14,18)

**Pacea
de la
Cotroceni**

(pag. 10)

Premiul Nobel văzut din Suedia

— corespondență de la Gabriela Melinescu —
(pag. 21)

**Meteorologul Le Pen
anunță timpul probabil**

(pag. 2)

Poetul și criticul

SE ÎMPLINESC 160 de ani de la nașterea lui Aron Densusianu, poet, traducător și critic, (19 nov. 1837 - 2 sept. 1900), primul autor al unei *Istории a limbei și literaturii române* (ed. I 1885, ed. II 1894), astăzi uitată, ca și articolele din *Cercetări literare* (1887). Celebritatea lui Aron Densusianu a fost una negativă: el se numără printre victimele execuției lui Maiorescu din *În lături!* și printre denigratorii lui Eminescu. Nu se poate face nimic pentru poetul *Horelor otelite* sau al *Negriadei*, una din ultimele încercări de epopee. Nici pentru critic, a cărui înțelegere a rămas la Andrei Mureșanu și, cel mult, la D. Bolintineanu. Istoricul literar merită o consemnare, nu reparatorie, propriu vorbind, dar care să-i așeze eroarea de apreciere a lui Eminescu într-o altă lumină decât aceea în care a fost scăldată în sute de ani ce s-a scurs de la nefericitul capitol adăugat *Istoriei* în cea de a doua ediție.

Naționalistului și moralistului ardelean, Eminescu îi apare drept „cel dinții poet bolnav sau dezzechilibrat din literatura română [...] Boala din moștenire s-a potențat prin alegerea scriitorilor cu care s-a ocupat, anume filosoful pesimist, dar epicureu Schopenhauer, și așa-numitul «poet bolnav» al germanilor, Heine, de asemenea epicureu. La acestea s-au adăos legăturile sale sociale tot de aceeași natură”. Aservit intelectualește străinilor, Eminescu „lumea românească n-o cunoaște” iar „poesiile sale nu posed altceva *efnic-românesc*, nici ca natură înconjurătoare, țară și popor, nici ca viață etică: idei, datine, dureri și bucurii, aspirațiuni și lupte”.

Iată observațiile generale, referitoare la conținutul moral al liricii eminesciene, pe care le face Aron Densusianu. Ele au fost considerate scandaloase. G. Călinescu, în 1941, vorbește de „veninoase dobitocii”. Pe drept cuvânt, pentru ele, Aron Densusianu stă în posteritate lângă umărul canonicului Grama de la Blaj. Dacă însă le privim fără patimă, ne dăm seama de un lucru. Aron Densusianu e doar primul, nu și ultimul, critic convins că Eminescu provenea dintr-o familie tarată sau că influența lui Schopenhauer asupra lui a fost una nocivă. Acestea sînt clișee foarte răspîndite în eminescologie. Lipsa de aderență la specificul național vine pe buzele criticilor ori de cîte ori poezia e simțită ca foarte nouă. Dezordinea din viața poetului a existat cu adevărat. Totul e cum o primim: cu înțelegere pentru neconvenționalitatea geniului, sau cu îngustime belferească. Cît despre „boala” din poezii, nu-i putem cere altceva iubitorului de Mureșanu. Aron Densusianu avea ideea lui despre sănătatea lirică. Și care nici nu era cu desăvîrșire originală. Nu-l bănuia Sainte-Beuve pe Baudelaire că e bolnav în *Florile sale*? Se mutase accentul, în lirica de la finele veacului, de pe social pe individual și de pe regulă pe excepție. Lui Eminescu însuși poezii români din postromantism i se păreau, în definitiv, dezabuzări și epigonici, „nebuni” ca și maeștrii lor, cu „organele” (adică lira) sfărîmate.

Aron Densusianu identifică această dezordine malativă în formula liricii eminesciene, găsind-o „fără legătură internă”, „confuză”. Metaforele eminesciene treceau dincolo de orizontul culturii sale poetice. Profesorul de literatură n-avea, apoi, cum gusta „atmosfera de lume moartă”, „lipsa de înălțare nobilă și avînt ideal” dintr-o poezie care nu mai era exterior declarativă și ocazională ca a lui Alecsandri sau Mureșanu. „Sărăcia de subiecte” ori „limba foarte săracă” pot părea astăzi stupefiantă ca remarci critice, dar clasicistul, în fond, Aron Densusianu n-avea, în mod evident, antenă pentru lirismul atît de nou al lui Eminescu. Dovadă și că din lista de „neologisme neadmise”, introduse de poet în limbă, cele mai multe sînt valabile după o sută și mai bine de ani, în pofda faptului că sunau nepoetic în urechile lui Aron Densusianu.

Nu am avut de gînd să-l justific pe bătrînul dascăl ros de molii. Doar să așez critica sa la locul cuvenit și să sugerez „banalitatea” denigrării. E timpul ca înverșunării lui Aron Densusianu să i se răspundă cu seninătate.

CONTRAFORT

de *Mircea Mihailescu*

Meteorologul Le Pen anunță timpul probabil

CA PRIN miracol, Parchetul Militar s-a pus în mișcare și a început să scoatească prin dosarele lui decembrie '89. Poate fi și acesta un reflex al grevei revoluționarilor (cu siguranță, nedorit de toți dintre ei!), poate fi și apropierea lui decembrie, poate fi chiar un semn că noua Putere își aduce aminte că a ajuns la fratele țării făcând promisiuni ferme privind aflarea adevărului despre „teroriști”. În orice caz, decizia procurorului general Sorin Moisescu de a revitalizeza cercetările în dosarele revoluției merită salutăta.

Cu toate acestea, o ușoară notă în falset e data de însuși ministrul apărării, Victor Babiuc. Deși ferm susținător al ideii de justiție, dl. Babiuc a declarat recent B.B.C.-ului că eventualele pedepse „nu trebuie să distrugă semnificația ordinii militare”. Cum adică?! Ce-are a face ordinea militară cu vinovăția unor criminali? Tare mi-e teamă că dl. Babiuc s-a impregnat prea repede de spiritul de castă al instituției pe care o conduce. În calitatea dumisale de nemilitar pus mai-mare peste tancuri, kalașnikoave și popote, dl. Babiuc ar trebui să fie un reprezentant al societății civile într-o organizație, prin forța lucrurilor, închisă. Ce înseamnă „ordine militară” în vreme de ciumă? Cât de onorabile erau ordinele militare executate de cei care depuseseră jurământ de credință unui criminal?

Ca întotdeauna, iar au fost puși caii înaintea căruței. În loc să se pomească de la cine a dat ordin să se tragă, sunt anchetați niște „tembeli” (cuvântul e al d-lui Babiuc) care au apăsă pe trăgaci. Firește, și aceștia din urmă trebuie pedepsiți, și încă aspru, dar, totuși, ordinele au venit de undeva. E uluitor că într-o instituție atât de formalizată precum armata, în care fiecare deplasare - de la a plutonului spre sala de mese, până la aceea a unui cartuş din lada spre țeava puștii - e consemnată scrupulos, indivizi specializați și în detectarea muștelor care au survolat cazarmile să nu fie în stare să afle de unde au pornit ordinele de reprimare a populației revoltate de abuzurile tiraniei ceașeștene.

Faza spre care ne îndreptăm e una clasică, binecunoscută încă din vremea romanilor: un jalcnic circ al justiției. E de presupus că, în următoarele luni, vom afla multe lucruri despre diverși ofițeri și soldați care au executat foc asupra demonstrațiilor, dar nu vom ști de unde au pomit ordinele represive. Mărunții asasinii vor fi arătați populației doar spre a-i ocroti și mai abitur pe marii criminali. Situația e cu atât mai revoltătoare, cu cât adevărul a fost spus (nu numai în presă) de mii de ori. Și, din nou, generalul Chițac ne va informa că specialitatea lui au fost gazele, dar că demonstrații au fost împușcați, nu gazați. Generalul Stănculescu ne va reaminti că a-vea piciorul în ghips și că nu-i putea hăitui pe tinerii atleți ai revoluției ce alergau în stradă. Cât despre Gușe și Milea - Dumnezeu să-i ierte.

(În paranteză fie spus, e revoltător că fostul ministru ceașeștian al armatei figurează și acum, după ce a devenit clar că e unul dintre marii vinovați de represiune, ca nume de stradă în aproape toate orașele țării. Nu știu în ce măsură e vorba de cinism și în ce măsură de nesimțire și indiferență. Patrioții atât de atenți la inscripțiile bilingve ar trebui să-și concentreze eforturile în această direcție. Nu de alta, dar încă n-am auzit de vreun român mort din cauză că numele unor străzi sunt scrise în ungurește sau în germană. Însă de ordinele celui care a devenit nume de stradă au murit, din nefericire, destui români. Poate că demagogia patrioților cu pensule tricolore și-ar găsi, în felul acesta, o corectă întrebuințare.)

Între timp, viața și-a văzut de ale ei - mai bune sau mai rele. Comandanții taburilor ce au călcat de vii sute de demonstrații au ajuns colonelii, majorii au ajuns generali, iar colonelii și generalii au ieșit la pensie, după ce au mușcat zdrăvăn din pâinea dulce a „participanților la revoluție”. Milițienii au devenit polițiști, polițiștii jandarmi, iar singurul dobitoc a rămas Postelnicu. Numai despre Securitate nu se știe absolut nimic. Probabil că, asemenea poetului național, ea nici n-a existat! Obraznicia cu care tot mai mulți foști și actu-

ali securiști au ieșit la atac e un semn sigur că cineva le-a promis, și după 1996, impunitate. Să li se promită, dar să știm și noi de ce! Pentru că, orice ar spune, ei au lucrat mână în mână cu armata! Nu e exclus chiar ca Securitatea să fi dat informații false care să fi determinat radicalizarea acesteia. La urma urmelor, zvonul că la Timișoara au năvălit agenții unguri iar la București cei ruși, că totul e o provocare a dușmanului extern a fost lansat de Securitate!

Ceea ce se întâmplă în aceste zile în țara nu e de natură să ne încurajeze că lucrurile evoluează în direcția unei societăți normale. Ofensiva spumegândă a fostelor unelte ceașește, omniprezente la posturile de televiziune, în presă (drăgălașul cuplu Paunescu-Vadim a devenit mai inevitabil decât buletinul meteorologic), nu aruncă o lumină prea roză asupra viitorului imediat. Cu ajutorul unor oameni de televiziune fără scrupule (dl. Tuca excelează și la acest capitol), bolșevicii care ar trebui să-și facă o penitență de decenii pentru contribuția la menținerea ciumei comuniste în România devin mari vedete publice. Aroganți, fanatizați de părția ce li s-a deschis miraculos în fața ochilor, ei își vând cu cinism variantele aiuritoare despre o istorie pe care au maculat-o zi de zi și ceas de ceas. Când Paunescu se autoproclamă cel mai mare dizident al ceașismului, ce mai ai de făcut decât, scârbit, să te gândești să pleci dintr-o țară în care cele mai slugarnice instrumente ale totalitarismului trec, pentru tot mai mulți naivi, drept veșnici salvatori ai neamului!

Cel puțin Vadim Tudor e consecvent cu sine. El nu mai face nici un secret din faptul că e bagat până în gât în diferite „internationale”. Când însuși Le Pen, emanația bidonville-urilor marseilleze, e adus în lesă pentru a ne împărtăși viitorul ce ni se pregătește - ghetoul, de nu cumva chiar câte un glonț în ceafă - ce mai e de spus? Nici nu s-a pus bine pe picioare și iată că democrația românească se prăbușește, inconștientă, angelică, nepunctuoasă, sub loviturile de bardă ale lacheilor lui Ceașescu.

Ce altfel decât barbarie este să umpli ecranele televizoarelor cu imaginea unui ciurmat precum Le Pen, care, în afara lui Jirinovski, nu are nici un alt partener de discuții în Europa. Lumea civilizată se ferește de astfel de monștri, însă în România ei sunt primiți cu toate onorurile! Ce să mai înțelegi dintr-o astfel de țară? Mai grav e că reacțiile partidelor așa-zis democratice au fost mai mult decât anemice, ca și cum ar fi vorba de un detaliu nesemnificativ, și nu de pătrunderea în viața politică românească a celei mai primejdioase mașinari a acestui secol: extrema dreaptă fascizantă. Că ea se atinge cu extrema stângă naționalistă, nu e nici o noutate. Nu e prima, nici ultima oară în istorie când autohtonii fraternizează... dincolo de granițe. Ca dovadă că totul e o farsă sinistă, de cel mai prost gust, în care contează doar meschinul calcăl politic.

După cum de-un mortal umor negru e pretenția vadimilor de toate națiile de a alcătui o... *internațională naționalistă*! Una din două: ori sunt naționaliști, ori internaționaliști! Ce are de-a face ura anti-maghiară a lui Vadim Tudor cu ura anti-arabă a lui Le Pen? Nimic altceva decât marota unor panglicari care știu să scoată imense profituri din exploatarea sentimentelor iraționale ale unor cetățeni de pe cea mai joasă treaptă a societății. Așadar, de vreme ce noi nu avem arabi, iar francezii nu au unguri, rezultă că alianța dintre corifeii xenofobismului internațional este, exclusiv, una pe bază de resentiment. Comuniștii împărțeau, măcar de formă, câteva principii trans-naționale. Or, mintea mea nu vrea să priceapă cum vor arăta conferințele internaționale în care bunii naționaliști vor vorbi și vor pieri fiecare pre limba sa. Care vor fi problemele lor comune, altele decât schimbul de experiență privind subtilitatea tragerii în țepă a celor care au obraznicia să aibă altă religie, alt fel de a gândi sau altă culoare a pielii decât iluminajii „naționaliști”? Aceste întrebări ar trebui să și le pună - până nu e prea târziu - orice politician român.

POST-RESTANT

de *Constanta Buzea*

DIN PĂCATE, nici textele trimise în iulie nu mi-au modificat impresia de *fior aiuritor al bramburelii* și de *euforie frenetică*, definiții cu care am înțeles că sunteți de acord. Pe foarte mici porțiuni se poate însă recunoaște pulsul normal al poetei în devenire, care reușește ca prin miracol să-și țină în frâu teribilismele și imensa poftă de a scoate la vedere zdrențe din recuzita absurdului haotic sau prost înțeles. Am o vagă bănuială că nu veți vedea cu inimă ușoară și nici prea curând de unde va vine necazul: riscul de a vă tot pune singură piedică și de a vă prăbuși, literar vorbind, fără grație, ca și plăcerea de a colecta și cultiva la infinit stări care nu există, sintagme chinuite și puerilități jenante. Substanța tragică a poemului *Spitalul iluziilor*, de pildă, se percepe numai prin bunăvoință și deducție, prin imaginația și setea de sens clar ale cititorului, meritul dv. scade spre zero, între ambigua, hilara răscolire cu un... picior amputat și disproporționatul acces, de răzbunare, prin ruperea picioarelor... ierminii. Care ar fi acele mici porțiuni, oazele de care aminteam la început? *Frigul lăuntric* și *tot cerul agățându-se de acel salon*, din poemul citat. La fel, partea finală a poemului *Un nor, o pană, o floare*, și, în întregime de data aceasta, *Golful salbatic*. (Ionela Dobrei, Deva) ● Unui atât de intristat și dezamăgit autor de versuri, între care următoarele patru mi s-au părut cele mai potrivite acum pentru a-i ilustra starea de spirit și arta poetică („Avioane plutind pe cer/ Păsări plutind spre cer/ Suflete plutind în cer/ Numai eu pe Pământ/ Oare?”), să-i semnalez, totuși, într-o mică listă, greșelile de ortografie. El scrie curent: *nam, sentoarce, neadunăm, seaude, lasate, Oare noi muri?*, *Cinei? Numi place, săi dați*. (George Olteanu, București) ● Între textele ușor desuete din primăvara, vara și toamna lui 1995, *Am iubit*, nu, *Caut*, da, *Silogism*, nu, și *Urare*, intrucâtva. Întorcându-ne la poezia intitulată *Caut*, aș desprinde din aceasta numai versurile care mi-au plăcut, dar operând astfel, văduvite de contextul lor pregătoritor preparând delicat și chiar dacă puțin didactic atmosfera, ele ar rămâne suspendate și ar suna fără vlagă. O citez în întregime, subliniind cu *italice* zonele de vibrație lirică reală: „Caut definiția unei stări imprecise/ Caut un punct fix în tot ce se mișcă/ 'nainte și-napoi./ Caut distanțe definitive pentru acele lucruri/ Enorme și fără sfârșit./ *Caut un fel al plictiseli* altora; îmi modifica/ Unghiul vizual către o frunză/ Răvășită de impactul cu toamna.../ *Caut destine la pas. Caut narcise și vulturi într-o/ Olandă a zefirului*./ Și trandafirii la preț./ Caut parfumul cu bucle rebele/ Și miros de țigara./ Caut vântul și-o masă de seară./ Caut lună și ploii./ Caut un drum cu mersu'napoi... (Ingrid Baciu) ● Cele câteva pagini extrase dintr-un scurt *eseu*, pe care ați dori foarte mult să-l publicați, *eseu* care este, cum spuneți, rodul unor ani de căutări, experiențe și încercări, nu vă arată în măsură să duceți cu bine până la capăt marele vis. Zestrea dv. ar fi sensibilitatea și lirismul, din care nu faceți totuși poezie ci însemnări amare pe marginea unei existențe frustrate, a unei realități care nu v-a răsfățat ci dimpotrivă. Eu le apreciez ca pe niște pagini de jurnal de gânduri, gânduri de femeie poate fără noroc, poate fără dexterități de luptătoare, poate excesiv interiorizată și cu sufletul înabusit în imense și neiertătoare iluzii. Textul dv., dacă s-ar putea sustine stilistic singur, dar nu o face, n-ar avea nevoie de relații, nici de *posibilități materiale*, cum spuneți. Textului acestuia nu-i mai puteți face nimic pentru a-l încălzi, pentru a-l face comestibil, pentru a-l pune în circulație. Pe cât e de stufos și prețios, pe atât mi se pare a fi de nepenetrat, imposibil de simplificat, de îmbunătățit, imposibil de defrișat. Dar, fragmentar, am descoperit zone de dureros lirism. Spuneți: „De m-ar iubi toate amintirile în care cred... Îmi pare că toate lucrurile se gândesc la mine și numai oamenii au uitat că exist. Doamne, nu-ți pierde și tu mințile, iertându-mi toate nebuniile! Cum să trăiesc fără nici o vină, când mi-am găsit atâtea fericire-n suferință? Nu m-ar putea convinge nimeni că Dumnezeu nu se spovedește, uneori, diavolului”. Să-mi fie iertată dezamăgirea, ajungând textul dv. într-un punct de criză, autorul naiv care sunteți și poate fără destulă sfială religioasă se zbate ca peștele pe uscat, în îndrăzneli care-i depășesc pericolul orizontul altfel timid și modest. Suflet mare, inimă bună, gânduri curate, suferință cât cuprinde și nevoia nesecată de comunicare, de împărtășire. Față cu tot acest munte fierbinte, puterile talentului sunt intimidat și palide. Iată un alt pasaj izbutit: „De ce-mi părea că toamna nu poate începe fără tine, când tu ai căzut de mult în brațele ei, într-o mină departată? Nu am putere să-nțeleg destinul clipei și uneori parcă ți-aș șterge ochii, ca și cum aș auzi, în locul durerilor mele, plânsul tău./ Umbre. Absențe. Mirări. Tănuite, ca moaștele unei sfinte./ Începe viața! Pentru ceilalți...” În fond, ceea ce m-ați rugat, iată, am și făcut. Dacă paginile dv. au o cât de mică valoare literară? Pasajele citate aici, și care nu sunt singurele în text, sunt în felul lor remarcabile. (Suzan Mehmet, 27 ani, Tulcea).

România literară

Editată de:

- *Fundația "România literară", cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă și al Ministerului Culturii*

Director: Nicolae Manolescu

Redacția: Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Constanța Buzea (poezie, proză), Adriana Bittel (externe), Nina Pruteanu (corectură).

Colaboratori permanenți: Marina Constantinescu (teatru), Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică), Cristian Teodorescu (publicistică), Eugenia Vodă (cinema), Ruxandra Dinu, George Șipoș (corectură).

Correspondenți din străinătate: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Rodica Binder (Köln).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu (secretar de redacție), Mihaela Ivan. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

Administrația: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Mihai Pascu (director executiv), Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Elena Ciupuliga (secretariat), Ionela Stanciu (asistent difuzare), Mihai Minculescu, Victor Ciupuliga (fotoreporter).

E-MAIL: romlit@buc.soros.ro și romlit@romlit.sfos.ro

HTTP://ROMLIT.SFOS.RO
HTTP://WWW.SFOS.RO/NEWS/ROMLIT
HTTP://WWW.KAPPA.RO/NEWS/ROMLIT

AUTOBIOGRAFIE

DIN PORUNCA I.P.S. Arhiepiscopului Teofil Herineanu și după îndemnul Părintelui Arhimandrit Serafim Man, duhovnicul meu, schitez această scurtă autobiografie spre a fi păstrată în arhiva Mănăstirii Rohia.

Sunt născut în anul 1912 într-o margine de București, unde tatăl meu, inginer, conducea o fabrică de mobile și chereștea (comuna suburbană Pantelimon). Din copilărie m-au atras clopotele și obiceiurile creștinești. Părinții mei erau în bune relații cu preotul Mărculescu de la biserica locală, Capra, unde am mers și eu. Clasele primare le-am urmat parte acasă, parte la școala Clemența (în răstimp ne mutaserăm în centrul orașului). La liceul Spiru Haret am fost singurul dintre patru elevi israeliți care nu am venit cu certificat de la rabin ci am învățat religia creștină, avându-l drept dascăl pe preotul Gheorghe Georgescu de la biserica Sf. Silvestru, om de ispravă, care mă simpatiza și-mi da note mari. Bacalaureatul l-am luat în 1929, urmînd, apoi, cursurile facultăților de Drept și Litere. Mi-am terminat studiile în 1934, însă doctoratul în drept l-am luat abia în 1936. După aceea, pînă la izbucnirea războiului mi-am continuat studiile la Paris și în Anglia. Reîntors în țară, nu am avut de suferit ca evreu, tatăl meu - încetățenit prin lege individuală votată de parlament și ofițer de rezervă - fiind recunoscut „evreu de categoria a doua”, care ne pune la adăpost de măsuri vexatorii. Am executat totuși - deși puteam fi scutit - munca obligatorie și munca la zăpadă, însă în condiții de operetă. Ar fi cu toate acestea fațarnicie din partea mea dacă nu aş recunoaște că măsurile luate cu privire la evrei nu m-au întristat, dîndu-mi totodată prea bine seama că guvernul țării - date fiind împrejurările - nu putea proceda altfel și admirînd curajul și mărinimnia sa în refuzul de a da ascultare ordinelor venite din exterior, care cereau imperios executarea populației evreiești. Afectiunea mea pentru neamul românesc s-a întărit.

Greu m-am împăcat cu regimul introdus în toamna anului 1947. Multumesc lui Dumnezeu că mi-a dat destulă voință și destulă luciditate pentru a nu mă lăsa prins în capcană de ademenirile acestui nou regim. Purtarea majorității coreligionarilor mei m-a surprins și m-a supărat, făceau jocul unui partid care de altfel avea să se descotorosească repede de ei. Am suferit alături de atîția alții, am

fost dat afară din casă și barou și am dus-o foarte greu din punct de vedere material și sufletesc. Am fost și foarte bolnav, vreme îndelungată.

Din punct de vedere spiritual lucrurile au evoluat în cu totul alt mod. Mă simțeam din ce în ce mai atras de creștinism. Cu o bună și binevoitoare prietenă, Viorica Constantinide, mergeam des pe la diferite biserici, ea fiind o credincioasă fierbinte. Datorită unor oameni de mare cultură și intensă trăire creștină - Virgil Cîndea și Paul Simionescu - m-am putut apropia de literatura patristică și de filosofia creștină. Progresam așadar pe amîndouă planurile: teoretic și practic.

Eram în realitate apt pentru botez, îmi lipseau numai curajul și hotărîrea de a face pasul final. Șovăiam, mi-era rușine, diavolul mă ispatea cu frica, smereția, slăbiciunea; mă păstram în starea aceea confuză dintre dorință și panică, prielnică lenei și tergiversării. Mi-era și teamă, mă știam foarte necurat.

Domnul însă lucrează în chip tainic și umblă pe căi misterioase. În 1959, grupul de prieteni cărui aparțineam de cîțiva ani a început să fie arestat, primul dintre noi fiind filosoful Constantin Noica. Am fost chemat la Securitate ultimul dintre toți, cerîndu-mi-se să fiu martor al acuzării și punîndu-mi-se în vedere că dacă refuz voi fi arestat și implicat în „lotul intelectualilor mistico-legionar”.

Îndemnat cu putere de tatăl meu (căci mi se acordaseră trei zile de răgaz), ba și beștelit pentru a fi primit să reflectez trei zile și învrednicindu-mă de harul Domnului, am refuzat să fiu martor al acuzării; am fost arestat, judecat în cadrul „lotului mistico-legionar Constantin Noica-Constantin Pillat” și osîndit la doisprezece ani muncă silnică pentru crimă de ucneltire împotriva orînduirii Sociale a Statului.

Atunci n-am mai șovăit și toate aprehensiunile și subtilitățile mele mintale au dispărut ca prin farmec. Eram sigur că nu voi rezista doisprezece ani și că voi muri în pușcărie. Nu voiam să mor neobtezat.

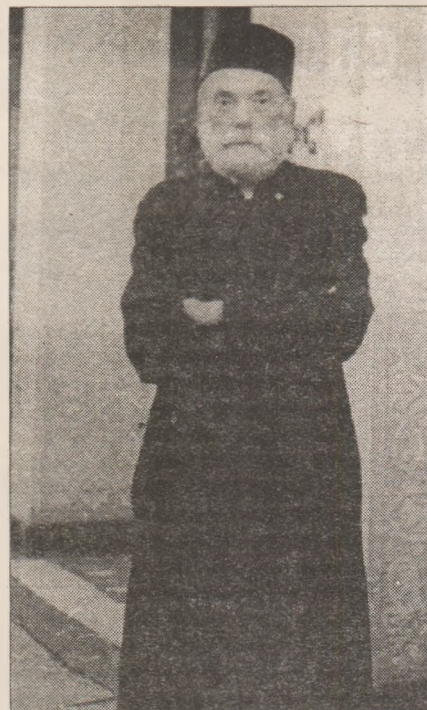
Domnul din nou mi-a venit în ajutor. În prima celulă în care am intrat la Jilava, primul om care mi-a vorbit a fost un ieromonah basarabean, Mina Dobzeu; de îndată ce i-am destăinuit dorința mea nu a stat mult pe gînduri. Acolo, la Jilava, în camera 18 de pe secția doua (unde în două rînduri cursese sînge) am primit Sfințul Botez (15 martie 1960). Părintele Mina a ținut să dea botezului acestuia care

s-a asemuit mult unui „hold-up” un caracter ecumenic și i-a poftit la mica ceremonie clandestină pe cei doi preoți greco-catolici, aflați în celulă. Am fost botezat - valabil - în mare grabă cu apa dintr-un ibric cu smalțul sărit. Naș l-am avut pe un coleg de lot, fost director de cabinet al mareșalului Antonescu, Emanuel Vidrașcu.

La ieșirea din închisoare, în urma grațierii generale a deținuților politici (august 1964) am desăvîrșit botezul prin mirungere la biserica Schitul Darvari (preot Gheorghe Teodorescu), primînd și Sf. Împărtășanie.

De atunci am dus o viață creștină conform datinei și regulilor bisericești. Jinduiam acum după călugărie. O doream încă din închisoare. După moartea tatălui meu (în vîrstă de nouăzeci de ani - 1967) am început să-mi caut o mănăstire, am întîmpinat însă greutăți și refuzuri, stareții se fereau de un fost deținut politic. Părintele Mina vroia să mă cheme la Huși, la Mănăstirea din dependențele fostei episcopii; s-a opus episcopul Ciopran. La Cozia, starețul Camaliel Vaida mi s-a dovedit plin de bunăvoință, locașul mi s-a părut însă mie mult prea bîntuit de turiști și vizitatori.

Abia în 1973 Constantin Noica m-a înștiințat că a fost la Cluj unde l-a cunoscut pe proaspătul episcop Justinian Chira și că a vizitat mănăstirea Rohia unde episcopul fusese stareț vreme de treizeci de ani „Ți-am găsit locul potrivit”, mi-a spus Noica. De îndată am plecat la Rohia, însoțit de scriitorul Iordan Chimet, un prieten al lui Noica. În noiembrie '73 ne-a întîmpinat la Rohia noul stareț Serafim Man. Rohia m-a cucerit din prima zi și deplin, odată mai mult Noica împlinînd sarcina de inger călăuzitor al meu. Timp de șapte ani am mers regulat la Rohia, de cel puțin trei ori pe an, pe cîteva zile, apoi pe cîteva săptămîni. Am fost, bănuiesc, supus unui examen, unei cercetări negrăbite. În 1979, Părintele Serafim mi-a făgăduit că mă va călugări. S-a îmbolnăvit, apoi, foarte grav și a fost internat în stare aproape disperată la un spital din Cluj. De acolo, din ce în ce mai bolnav, a venit în august 1980 la Rohia numai ca să mă călugărească, potrivit făgăduinței ce-mi făcuse. Am fost călugărit în ziua de 16 august în paraclisul noii clădiri de Părinți Serafim Man, Antonie Perța, Nicolae Leșe și Emanuel Rus. Binecuvîntarea Arhiepiscopiei s-a cerut și obținut ulterior.

Cunoscîndu-mi firea mai bine decît o cunosc eu, Părintele Serafim mi-a dobîndit de la bunii și îngăduitorii noștri ierarhi de la Cluj încuviințarea de a păstra o cameră în București unde să mă pot duce din cînd în cînd spre a-mi continua într-o oarecare măsură activitatea literară, considerată a fi, indirect, în folosul Bisericii.

Sunt acum monah de șapte ani. Am izbutit să organizez de bine de rău bibliotecă mănăstirii, m-am deprins să nu lipsesc de la Sfînta Liturghie și de la miezonoptică - principalele momente ale disciplinei călugărești - și am fost, cred, de oarecare folos mai multor candidați la examenul de intrare în Seminarul Teologic. Dau din tot sufletul slavă lui Dumnezeu că m-a învrednicit de Sfîntul Botez și de călugărie, mult mai mult decît putea nădăjdui un ins ca mine. Port din tinerețe o cruce grea și urîtă: o ticăloasă boală de intestine. Ar fi trebuit să deznădăduiesc, să mă întunec. Credința îmi ajută să o rabd cu destul stoicism și să nu-mi îngăduie să-mi zdruncine bucuria de a fi creștin și monah - pe măsura darului, foarte puțin adică, avînd totuși dreptul de a rosti: Et in Arcadia ego. Fie numele Domnului binecuvîntat.

(Cele de mai sus le-am relatat pe larg și într-o formă literară într-o narațiune intitulată „Jurnalul Fericirii”, care merge pînă în 1971. Manuscrisul dactilografiat mi-a fost confiscat de Securitate în 1972 și restituit în 1975, după intervenția Uniunii Scriitorilor. Apoi din nou confiscat în 1984 și depus la Arhivele Statului, secția secretă).

Nicolae Steinhardt

1987

Scriitorul în haine monahale

IN ANUL 1976 terminîndu-se de edificat casa cu paraclis din incinta mănăstirii, în interiorul căreia se afla o încăpere mare pentru bibliotecă, la una dintre vizitele sale, l-am rugat pe N. Steinhardt să caute un bibliotecar la București pentru a înregistra și aranja cărțile mănăstirii, care însumau circa 23.000 de exemplare, în localul bibliotecii. La scurt timp a revenit de la București, spunînd că a aflat bibliotecarul. Am înțeles că era chiar el, eseistul și filosoful creștin, plin de dăruire și competență, cărui îi puteam încredința această misiune. A refuzat orice compensație bănească, solicitîndu-mi doar să-i dau în ajutor doi studenți teologi, cu care să inventarieze și să pună la punct înregistrarea pe fișe a fondului de carte al mănăstirii.

Plin de modestie și cuviincioasă purtare m-a rugat să-i îngădui a rămîne ca viețuitor al mănăstirii, spunînd că trei lucruri îl determină să ia această hotărîre. Mai întîi, dorința și dragostea pentru viața monahală pe care vrea să o urmeze. Apoi, spunea, pentru liniștea și pacea duhovnicească pe care a aflat-o, ca nicăieri în altă parte, la Rohia. Iar un al treilea motiv îl constituie ascultarea pe care o va avea de a se afla în lumea cărților atît de dragi.

Între timp și-a manifestat dorința de a primi haina monahală, luînd ingerescul chip. În calitate de stareț și duhovnic, mi-am luat îngăduința, după ce am reflectat mult la aceasta, să-l călugăresc.

În anul 1980 m-am îmbolnăvit grav fiind internat la Cluj în tot cursul verii. Am venit la Rohia numai pentru festivitățile ocazionate de hramul mănăstirii din 15 august. A doua zi, în 16 august, înainte de a mă reîntoarce la

spital, mi-am făcut datoria de conștiință, călugărindu-l. Înalt Prea Sfințitul Teofil Herineanu Arhiepiscopul Clujului a binevoit a consfinți oficial actul săvîrșit.

Credincios făgăduințelor sale, monahul Nicolae împletește munca și rugăciunea într-o desăvîrșită austeritate și smerenie, fiind atent ascultător la toate problemele și întrebările celor mai tineri, făcîndu-se frate bun al tuturor, sprijinînd pe cei dormici să urmeze studiile teologice, inițîndu-i în cunoașterea limbilor străine, scriînd și publicînd, dînd sfaturi înțelepte întregii obști a mănăstirii, tilcuind pericopele evanghelice duminicale în biserică. Darul oratoric și profunzimea ideilor creștine de care era insuflat făceau ca mulți credincioși să se adune la mănăstire spre a se învrednici de bogatele sale cunoștințe și învățături, îngemănate cu o înaltă trăire spirituală.

Era nelipsit de la slujbele religioase și mai ales de la sfînta liturghie și miezonoptică, pe care le definea ca „esența slujbelor divine” sau „centrul cultului creștin”. A-deseori spunea: „Nu știți voi, creștinii, ce comoară aveți în biserică, bucurîndu-vă de prezența lui Hristos, Care ne-a izbăvit de moarte și de iad, și este atît de bun cu noi”.

Ca filosof și om de cultură a publicat mai multe cărți, altele a tradus, a îmbogățit prin capacitatea sa debordantă de intuiție și fin analist al fenomenului literar, cultura românească. Se afla sub tipar o carte de predici pe care le-a ținut la mănăstire în decursul anilor. Tot în curs de editare se afla și *Jurnalul fericirii* cuprînzînd eseuri, reflecții și memorii din închisoare. În timpul dictaturii manuscrisul a fost confiscat, apoi restituit, din nou con-

fiscat în anul 1984 și depus la Secția secretă a Arhivelor Statului. Un exemplar a ajuns în lumea liberă, de unde abia după Revoluția din Decembrie 1989, a început să fie difuzat pentru ascultătorii din țară.

În ziua de 30 martie 1989 sufletul Părintelui Nicolae s-a eliberat din trupul chinuit de asceză, suferințe și boli. La data de 2 aprilie, după rînduiala călugărească, în prezența a numeroși credincioși, cunoscuți și admiratori ai săi, purtat pe umeri de preoți și monahi, fiind de față din partea Arhiepiscopiei Clujului P.S. Iustinian, Părintele Nicolae Steinhardt a fost condus spre locul de veșnică odihnă, în cimitirul Mănăstirii Rohia, pe care a iubit-o atît de mult.

Arhim. Serafim Man

1990

Nota:

Textul semnat de N. Steinhardt, împreună cu acela scris de Arhim. Serafim Man, a fost primit de la acesta din urmă de T. Slama-Cazacu, la Mănăstirea Rohia, cu prilejul unei vizite, la 18-21.X.1997; Părintele Serafim a afirmat că textele sunt inedite și a scris, pe text: „Sunt de acord cu publicarea - Arhim. Serafim Man, Rohia 21 Oct. 1997”. La sfîrșitul textului semnat de Nicolae Steinhardt (primit în dactilogramă) este scris, de mână: „Această autobiografie a fost dactilografiată de Pr. Valerian Pop, ea fiind intru totul identică cu originalul. Pr. Valerian Pop, Mănăstirea Sf. Ana, Rohia, 26 noiembrie 1990”. Fotografia Monahului Nicolae a fost dată tot de Arhim. Serafim.

„Monahul Nicolae - cum scrie pe piatra funerară a mormîntului său din micul dar foarte îngrijitul cimitir al Mănăstirii - a locuit la Rohia între 1980 și 1989”. (T.S.-C.)

Un drog sărac

AUROLAC, titlul noului volum de poezii al Florenței Albu, sugerează ambianța noastră postdecembristă, în latura ei de sordiditate și de alienare, de sterpe iluzionari, de euforii false asemenea acelor pe care și le procură, inhalând „drogul sărac”, nefericiții copii ai străzii. Senzația de rău resimțită după ieșirea de sub narcoză, greața și neagra umoare ce însoțesc reluarea contactului cu lumea adevărată, palpabilă, dureroasă trezire la realitate, acestea sunt stările din care se nutrește, în mare măsură, lirismul de acum al poetei, unind tonalitatea elegiei cu sarcasmul. Nu este prea îndepărtat, în fond, acest lirism, de acela din cărțile anterioare ale Florenței Albu, căruia îi adaugă câteva noi nuanțe, încă mai pronunțate, de gust amar.

Numeroase sunt într-adevăr în carte referirile la ceea ce îi apare poetei, în lumea noastră de după decembrie '89, drept expresii ale maculării și coruperii, ale degradării și terfelirii idealurilor inițial enunțate, ale batjocoririi candidelor jertfe date apoi uitării. Din perindarea șirului de întunecate, sumbre imagini se alcătuieste un peisaj după bătălie dezolant, vorbind fără dubiu despre o luptă pierdută, despre înfrângere și trădare. „Orașul se-afundă-n gropi comune/ în uitare -/ peste pospaiul memoriei/ pospaiul zăpezii// Cruci colective-n răspântii/ coroane - certificate de eroism...// Vorbe discursuri/ rupte duse de vânt...” (...) „Acolo se scurg reziduuri istorice/ amintiri - obsesii istorice// acolo sânge și bocet moloș/ și toate scursurile urbei - era de aur/ gunoaie discursuri ovații/ disperări poleite.../ Ruine soboruri de pomenire/ și iar amnezia/ și iarăși memoria” (...) „morți înghetați în geamurile patriei/ festive - iar și iar aniversând.../ pământul lepădat de cer/ e sec uitat în osuare/ rugați zăpezile să vină/ voi corbi cerniți - voi bocitoare/ ziua de decembrie-n pustiul/ istoriei naționale” (...) „rotile și cârje ghiare întinse/ ochii deschiși și buricele deștelor/ - orbenie albă pipaie drumul spre viitor/ Fericită orbenie/ pitici urmând în alai/ paranoia proliferă /.../ O gură de drog de aer istoric/ rația zilei/ - cât să intri în lume să te-adaptezi/ realității azi - viitoare”.

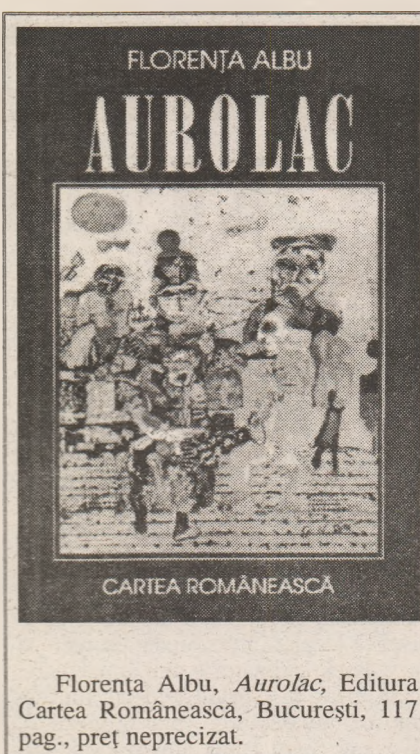
Poeta care altă dată își făcuse din solitudine un mediu fertil pentru poezie, care își făurise o tactică a suspendării punților și o etică a izolării izbăvitoare („înscrie-te în cerc/ apără-te de tristețe și buzna

/.../ un șant de apărare jur împrejur/ chiar dacă strigătul trece te-ajunge”, scria în 1985), această poetă a retractilității, așadar, o vedem acum reacționând cu atâta promptitudine - și în termeni dramatici - la ce se întâmplă în imediat, în stradă, în orașul cu gropi comune și cruci colective, ajunsă de „strigătul” acestora, care azi o ranește. Istoria a momit-o, a smuls-o din „radioasa singurătate” cu promisiuni neținute, a drogat-o, ca pe noi toți, spre a-i arăta apoi, după dezmeticire, fața „nepoleită”, hidoasă. Înșelată astfel în așteptări, contrariată, mințită, poeta va cădea în grele deprimări sau va izbucni în revolte, succesiune de atitudini tradusă în poezie prin alternarea notelor elegiace, tânguitoare cu tonul incriminator și sarcastic. A doua atitudine nu este totuși, poetic vorbind, și cea mai fericită, fiindcă stimulează un anume discursivism, deviat câteodată în pamflet și șarjă: „hopa-miticii/ dinăuntru Miticilor naționali/ au amuțit/ într-o muțenie istorică pe dos” (...) „Faceți-i loc în piața mare - azi/ e parastas festiv - oratori și popi/ căldelnițând.../ Popor țigani soldați/ ce ev? Tot indistinctă-i lumea noastră/ distinsă-i doar ciocănită de viermuși/ bătându-și pliscul în limbile oficiale/ naționale”. Aici expunerea e discursivă, iar când poeta părăsește, pentru o dată, registrul gravității, dă această prea străvezie caricatură a politicianului oportunist postrevoluționar, antrenat să cadă totdeauna în picioare: „Se face seară iar și noapte iar -/ mă uit la înșii dintr-un galantar/ hopa-mitici hopa-mitici/ boiți istoric/de bazar// Ei cad în fund/ ei cad în cap/ când plumbu-i una - fund și cap/ stabil să fie! fund ori cap”. Parcă Maria Banuș se juca astfel, pe vremuri, în ingenioase, de

altfel, compuneri satirice, alegând, de bunăseamă, alte ținte pentru a le lovi.

Ce-i reușește extraordinar poetei este racordarea sensibilității sale bacoviene la circuite noi de afectivitate și plasarea trăirilor de factură bacoviană în decorul detracat post-revoluționar. Notația sincopată, eliptică, extrem rezumată îl evocă într-adevăr pe Bacovia, un spirit atât de apropiat Florenței Albu, cum am constatat și altădată, când am scris despre poezia ei. „Discursuri colinde/ urale/ și cerșetorii cei optimiști/ - reclame reclame!// Melancolie./ Final./ Istorie scrisă pe crucile putrede -/ ce ideal de final”. Uneori trimiterile la Bacovia sunt aproape explicite, la un Bacovia actualizat, tras către noi, legând pe decembrie al său de la fel de tristul, de mohorâtul decembrie al nostru, al piețelor orașului plantate cu cruci și coroane: „Plouă și plânge și plouă/ bocește decembrie/ - pieți și cruci și coroane - ce lacrimi! (...) Bocește decembrie”.

CARTEA pe care o discutăm are două părți, dintre care a doua ne apare mai puțin „datată”, întrucât poeta se pune aici în relație nu atât cu Istoria cât cu Timpul. Aluzii la context, la evenimente databile întâlnim și aici, dar încorporate unor reprezentări care transcend imediatul. Sufletul poetei percepe acțiunea corodantă a timpului ce face din noi „cetățeni ai prafului - pulberei”, a timpului ce va mistui totul, „țărână și iarbă/ și magistrale și căi triumfale”, va „toci” chiar stelele și va coborî „cerul mai jos”, prefăcând totul în cenușă și vânt. Motivul cenușii este unul recurent, invocat uneori în asocieri oximoronice de efect sugestiv indiscutabil. Poeta va

Florența Albu, *Aurolac*, Editura Cartea Românească, București, 117 pag., preț neprecizat.

vorbi astfel despre „cenușile luminii”, despre „floarea cenușii strânsă în pumn”, despre „cenușile de cuvânt”, despre „râsul de cenușă”. Principiul dezagregării, al descompunerii atacă implacabil tot ce e viu și poeta își reprezintă, în dramatice viziuni, lucrarea lui tăcută și efica-ce. Dar nu doar viul, nu doar ființele sunt pândite și devorate, dar tot ce există și pare etern, marea, nisipul, natura cu toate ale ei, totul și toate se vor descompune. „Plaja lichifiindu-se în soare/în muzică/ în descompunere// hoitul vibrând în ritmul muzicii/ valului - mării - descompunerii/ forme umflate în nisip/ de foalele solare gâfâind/ în ritmul mării și verii/ descompunerii// viermi leneși - viermiieli/ secrete pasiuni trecând prin nervii/ mai tresăltând de tensiuni ritmate/ - muzica vara/ descompunerea”. Dar poezia cea mai puternică a Florenței Albu, din seria acelor axate pe amintitul motiv al descompunerii fatale, fără indoială că este „Ecorșeu”: „Torid la soarele torid/ ești exponatul-ecorșeu/ tu jupuit prins în cârlig/ până la suflet sângerând/ când muștele îți dau ocol/ și te aleg rod seminției/ inconștiente optimiste// - oh, viermușorii se vor naște/ curând din sterpăciunea pântecului/ din inima care se zbugiumă/ tot ideal și tot platonice// ei nu aleg ei nu fac nazuri/ în sânge crud te-adulmecă/ până la rana metafizică -// ești hoitul suferind de sine/ într-un cârlig mai nalt fălos -/ istorica măcelărie!// Torid la soarele torid/ tu exponat de vremi sterile/ puind în sinea ta ironică/ aceste visuri ce mișun/ pe hoitul - în memoriam”.

Cine proiectează astfel de viziuni, de baudelairiană cruzime, acționează, fără doar și poate, în sfera poeziei mari. Florența Albu a izbucnit să o facă nu doar o singură dată, prin accident. Atât că acest lucru nu prea se știe, în parte și din pricina ei, retrasă, cum de mult se află, într-o crispată discreție. În procesul revizuitor pentru care de atâta vreme se pregătește, critica noastră poate că o va redescoperi, la o nouă lectură, și pe Florența Albu, ca poetă importantă a generației ei și a contemporaneității, cum de fapt este.

Cărți primite la redacție

- ◆ Basil Munteanu, *Panorama literaturii române*, traducere de Vlad Alexandrescu, ediție îngrijită de Eugen Lozovan și Ruxandra D. Shelden, Editura R.D.Shelden Enterprises, Inc. în colaborare cu Editura Crater, Cleveland și București, 1996, 256 p., preț neprecizat.
- ◆ Marin Sorescu, *Biblioteca românească de poezie*, comentarii și antologie, ediție îngrijită de Mihaela Constantinescu și Virginia Sorescu, Editura Creuzet, București, 1997, 352 p., preț neprecizat.
- ◆ Fănuș Neagu, *O corabie spre Bethleem*, povestiri și nuvele, Editura Cartea Românească, București, 1997, 192 p. preț neprecizat.
- ◆ Leo Butnaru, *Prezența celui alt*, II, dialoguri, Editura Litera, Chișinău, 1997, 176 p., preț neprecizat.
- ◆ Ștefan N. Popa, *O istorie a literaturii române din Voivodina*, Editura Libertatea, Panciova, 1997, 342 p., preț neprecizat.
- ◆ Aurel M. Buricea, *Axiome sacre*, poezie și eseu, Editura Danubiu, Brăila, f.a. 10.000 lei.
- ◆ Culița I. Ușurelu, *Profesorii*, roman, Editura Pro Transilvania, București, 1997, 208 p., preț neprecizat.

Despre Paul Zarifopol

CRONICA
LITERARĂ

de
Gheorghe
Grigurcu

NEGREȘIT, inserția inițială a conștiinței lui Paul Zarifopol o reprezintă cea junimistă. „Elita triumfătoare”, celebra societate i-a imprimat o spaimă a formelor fără fond, a artificiilor de tot felul, în speță a „inovațiilor specific românești”, cuprinzând „esențial comori de comicărie”, pe care le zeflemisea aceasta, mai cu seamă prin pana prietenului mai în vîrstă al eseistului, I.L. Caragiale. Străduindu-se a găsi cauzele istorice ale fenomenului de sincronizare/desincronizare a românilor în raport cu Europa, Zarifopol izbutește a deveni, în chip surprinzător, „contemporanul nostru”. „Ne ține încă foarte strîns de gît o frică peste măsură dizgrațioasă, adeseori comică, de a nu ne da de gol cu vreun păcat în fața Europei. «Europa», în vorbirea noastră publică, este un cuvînt cu fior de patos...” Sau: „ne răsucim și ne gudurăm ca să fim primiți înăuntru, în salonul european, parc-am vrea să arătăm noi singuri cu degetul că stăm, altminteri, pe dinafară, abia îndrăznind să ne strecurăm pînă-n prag. Cu toată fanfara și zdrănganul diverselor leit-motive de orgoliu național, în fond nu ne-am izbăvit de acele răsuciri de gît și tremurări stîngace care ne-au rămas în oase de pe cînd eram umile anexe ale atotputerniciei turce”. Mai mult decît s-ar părea, occidentalizat, rafinat, scepticul autor al volumului intitulat, cu un tremolo persiflator, *Din registrul ideilor gingașe*, vorbește aci în nume propriu. El personal e ținut de frica de-a nu greși cu ceva în fața normei continentale, stăpînit de „tremurările stîngace” ale posibilului „ridicol”, ale „gafelor” ce pîndesc de pretutindeni, s-ar zice că în virtutea unei ancestralități tulburi, pecetluite de o nedemnă supușenie. Urmașul de „robi” nu izbutește a se adapta la stilul „stăpînilor”. Complexat, frămîntat, scaldat în sudorile reci ale bontonului terorizant, stă mereu în anticamera „lumii bune” evropenești. Înregistrează cu maximă băgare de seamă comportarea indivizilor paradigmatici, disciplinați sufletește și, prin urmare, discreți în conversație, neostentativi, elegant impersonali: „Cînd stau de vorbă oamenii bine crescuți, nici unul din ei nu caută să se pună brutal în vedere, să spargă ochii și urechile celorlalți cu talentele sale, ci fiecare e stăpînit de grija sfîntă de a spune ceea ce poate interesa pe ceilalți; și spune repede și sobru, fiindcă nu-i cuviincios să le obosești atenția. Nu se cade să ostenești oamenii cu detalii, nici chiar, sau nici mai ales cu detalii intime ale sufletului tău. Acestea te privesc pe tine. Celorlalți spune-le «idei», și cît mai generale, care pot să intereseze întreaga societate. Nu șade frumos să descrii poetic, să întîrzi în amănunte pitorești; pentru aceasta nu-i vreme în salon.” Spre deosebire de Mateiu Caragiale, care era un snob glacial, provocator, Paul Zarifopol e unul ultrasensibil, anxios, nevrotizat. Spre deosebire de I.L. Caragiale, se ferește a se cufunda, cu bonomia creatoare a marelui predecesor, în mediul „inferior”, distanțîndu-se cu pedantă atenție de „mitocani”, „diletanți”, „ageamii”, „moftangii” și, bineînțeles, de „snobi”. În fond, e urmărit de umbrele eroilor caragialieni, care ne „țin în loc” în ciuda atîtor „crampe de ferocitate naționalistă”, își bat joc de noi „cu orientală mojicie”. Urmărit ca unul din stirpea lor, a cărui trădare e pedepsită prin instalarea unei obsesii a superiorității, prin respectarea maniacală a etichetei salonaarde.

Spirit bănuitor, exigent și autoexigent, Paul Zarifopol e mai curînd un deconstructor decît un constructor. Din mentalitatea junimistă îi revine rolul „curățirii” terenului prin rezervă și ne-

gație. De unde tonul permanent ironic, discursul circumspect, cu fiorituri ale refuzului, cu mici suspansuri ale întorsăturii „spirituale”, aidoma unei băuturi cu o compoziție complicată, pe care se cuvine a o savura sorbind-o în înghițituri mărunte: „Întrucît vremea noastră a cunoscut un snobism acut foarte generalizat, era inevitabil ca arta să fie snobilor pretext de poză și frază: fenomen banal în toate societățile producătoare de cultură, fenomen neapărat în cele imitatoare de cultură. Am avut deci arendași sau petroliști balcanici, obligați după doi-trei ani de bune afaceri, a fi cunoscători în sticlărie artistică sau în covoare persane. Estetul, adică snobilul artistizant, a fost denunțat ironiei publice pretutindeni. Lucrul ar fi rămas clar, dacă, lîngă persiflarea estelui, nu răsărea un sofism care s-a înrădăcinat solid și a înflorit cu groase flori vulgare. Acest sofism nu a fost denunțat de ajuns. Pentru a face front energic estelui, care poartă artă în eșarpă și joacă pe epilepticul frumosului perpetuu, o sumă de istorici moralisti, de sociologi, și nu mai puțin de cetățeni puri - adică fără nici un alt geniu decît al cetățeniei - au căutat, și cu succes, să acrediteze că, în principiu și în metodă, chiar în prezența operei de artă întrebările estetice sunt oțioase, frivole, sau, mai politicos, secundare, cu nuanța de neglijabile”. Oarecum explicabil, furoarea contestată a autorului se îndreaptă cu precădere asupra factorilor imponderabili, iraționali ai spiritului, mai vulnerabili, în temeiul unei afectări raționaliste, dar și a unei structuri pozitive reale, legate de o anume sîcitate percepțională, de un cinism „natural”. O primă victimă lesnicioasă e „amorul”. Acesta i se înfațîșează, cel puțin în accepția sa veche, pasional-epistolară, condamnat la pieire aidoma unei spețe de viețuitoare pe care „criza de timp” o defavorizează: „Omul vechi avea multă vreme de pierdut, impresiile lui exterioare erau puține și sărace; omul actual este absorbit la extrem de muncă și de agremente. Varietatea și savoearea acestor din urmă - călătorii, sporturi, desfătări artistice și intelectuale de o complexitate excesivă - sunt o covoada delicioasă. Ele creează o concurență formidabilă amorului vechi, cu scrisori enorme, cu dispute și împăcări ridicul repetate, ca niște rituri puerile. În scurt, ca și religia, amorul și-a pierdut condiția esențială de viață: nu mai e vreme de prisos”. Precum un Adrian Marino *avant la lettre*, însă punînd în scenă o reprezentare a imaginației jucăușe și o calofilie pe care autorul *Dicționarului de idei literare* le desconsideră în principiu, Zarifopol se repede cu lancea sa fantast-lucidă și asupra „idealismului”. Plecînd de la citeva disocieri ale lui Wilhelm Wundt privitoare la particularitățile etnice ale unor școli de gîndire europene, crede de cuviință a numi idealismul propriu filosofiei germane o „filosofie a flămînzilor”, spre deosebire de pragmatismul filosofiei engleze care ar fi una a „sătului”: „Starea propriu-zis idealistică - zic eu acum, combinînd explicațiile filozofului cu observațiile mele de mai sus - este starea celui care așteaptă, care n-a ajuns și se trudește grozav să ajungă”. Pirghia atingerii unui țel e voință, energia voluntară ce determină „o reducere a gîndirii la forme simple, schematice, o simplificare care se apropie de monoideism”. Iar forma desăvîrșită a voinței n-ar fi alta decît spiritul militar. Iată cum s-ar explica „tainica admirație” a nemților pentru „tipul militar”, acel „băiat răsfațat și irezistibil al istoriei”. Și nu doar al istoriei, ci și al... idealismului: „Candid și zglobiu, distruge, cu citeva mișcări grațioase, toate materialitățile care nu-i sunt imediat consumabile; și astfel el ni se arată ca inger al idealismului curat, care vine să ne învețe a nu ne lega inima de cele pămîntesti, a uita de grija meschină a viitorului, ci, asemenea păsărilor cerului și crinilor cîmpului, să ne lăsăm în voia Domnului, căci el este

Dumnezeul tuturor oștirilor, a celor lupătore, ca și a celor sedentare”. Așadar ingeniozitatea recurge la sofism, iar sofismul ajunge la elucubrație. În pofida virtuozității speculativ-literare, firește că apele nu se despart de uscatul cu care alcătuiesc o pastă moale, gata a primi, sub degetele dibace ale eseistului, orice formă.

GRIJULIU foarte de-a nu cădea în „ridicol”, în „diletantism” sau în „moft” (vocabulele se repetă elocvent), Paul Zarifopol le identifică la un moment dat, global, cu „noutatea” inconsistentă și agresivă (variantă disconică a formei fără fond maioresciene): „Convertirile foarte repezi - așa cum se întîmplă ele în politică, de exemplu - erau socotite, pe vremea burgheziei raționaliste, ca puțin elegante. Dar, sub influența unor filozofii moderne care au răsturnat valorile, s-a ajuns a se considera inconsecvența și izbucnirile neraționale ca o eleganță supremă a spiritului și a caracterului”. Din fericire, socotește eseistul, „există totuși încă oameni care prețuiesc consecvența și privesc neîncetători transformările prea vioaie ale spiritului tot așa cum judecă de prost-gust schimbarea indiscretă a portului și a manierelor exterioare”. Toate bune și frumoase, numai că, în alte pagini, același condei inclement pledează în favoarea percepției radical novatoare a valorilor, devansînd chiar, prin accent polemic, teza lovinesciană, mai echilibrată, a mutației valorilor estetice. Cu toate că aparent în duhul doctrinei sale, nu ne putem închipui că patronul Sburătorului ar fi putut scrie atare rînduri intemperante, ciudat iconoclaste la un ins de cultură solidă: „Timpul omoară orice creație intelectuală, în total ori în parte. Veșnica tinerețe a eternelor modele este o frază ineptă, ieșită din minți strimte și leneșe. Cine nu-i pedagog, guvernant sau ministru de instrucție publică, și are și altfel mîntea liberă și trează, își mărturisește cînstit plictiseala iritantă care îi gîtuie atenția în fața multor dintre cele mai definitive pagini. Dar cîți oameni cetesc, observîndu-se onest, dialogurile lui Platon, *Iliada*, pe Tit-Liviu, tragediile lui Racine, dramele istorice ale lui Shakespeare, tragediile lui Schiller?”. Ca și: „Care om în stare să vadă estetic nu simte neplăcut convenționalul abstract, și prin urmare insuficiența vizuală a atîtor ireproșabile bucăți de sculptură greacă ori de pictură a lui Rafael și a posterității lui exasperante?”. Și nu e singura contradicție a lui Paul Zarifopol. În consens cu „impresionismul” (deloc străin, în consecință, de un element al „noutății” epocii sale, cu care cochetează nu o dată), acesta ia peste picior critica scientizantă, „metodologia” incipientă, ce exclude opinia „profană” a artiștilor asupra propriului lor domeniu: „Băiatul cult de astăzi dispune de o estetică nouă, științific experimentală, psihologică, sociologică. Acum nu se mai lucrează cu definiții și deduceri, se măsoară cu aparate și se verifică prin anchete, minuțios și obiectiv. Frumusețea se induce acum din statistică. Distribuie chestionare la o mie de persoane, indiferent de sex, vîrstă și profesie; numai artiștii trebuie excluși ca suspecti de subiectivism și prejudecăți estetice și tehnice”. Pentru ca în alte pasaje să deplorie, mai aproape de fondul său mefient, asentimental, „înverșunarea contra inteligenței științifice, speranța deșantată de a compromite cugetarea abstractă și raționamentul” drept „nerozii ridicule și totdeauna un simptom semnificativ de istovire cerebrală”. Trăgînd o asemenea concluzie igienică: „Cred că pentru mîntea europeanului de astăzi este o chestie de indispensabilă curățenie și sănătate să se spele și dezinfecteze de pretinsul primat al sentimentului, al instinctului - de toate mofturile intuiționiste”. Un cal de bătaie favorit îl constituie „mahalagismul literar” ce s-ar ma-

nifesta sub chipul „indiscreției” privitoare la viața scriitorilor și al cărui izvor principal s-ar putea stabili în maniera lui Sainte-Beuve, care - ni se reamintește - susținea că dacă ar avea vreo deviză aceea ar fi adevărul, rămîind ca frumosul și binele să iasă la capăt cum vor putea: „Nu cred că este exagerat să zicem, susține Zarifopol, că, adeseori, sub cuvînt de istorie naturală și fiziologie a spiritelor și talentelor, neobositul iscoditor de vieți (și cu atît mai mult nenumăratele și măruntele sale maimuțe) a făcut mahalagism distractiv, cîteodată poate instructiv, nu totdeauna discret pe socoteala scriitorilor, și cu lăcomie manifestă pentru viața sexuală a celor pe care binevoia să-i disece...”. Numai că, excomunicînd în teorie „metoda psihologic-biografică și cea istorică, numită mai tîrziu (și cu deosebire în țările latine) sociologică”, ce ar fi „vulgarizat un nou dogmatism”, eseistul nu ezită a o aplica în practică, bunăoară în studiile închinăte lui La Rochefoucauld și Caragiale sau în explicarea naturii clasicismului francez. Nu o dată, iritat la culme, își privește personajele prin prisma unei psihologii anecdotice: „Goethe, superbul snob,...) nu s-a sfiit să dea a înțelege că nu-i feciorul bărbatului în lege al mamei sale, ci al unui boier mare, a fost încarnarea perfectă a omului de carieră solidă, - a lui Serenissimus și al curții sale veșnică și prea plecată slugă”. „Voltaire a lins, cu un nesăț care te face să icnești, talpele lui Frederic II, ale Caterinei și altor personaje mai puțin spălate, dar foarte interesante prin puterea lor. Și înduplecînd pe agera țarină să cumpere lăzi de ceasornice de care n-avea nevoie, realiza, cum am zice, perfecția în negustorie”. „Stendhal a rămas în fond un provincial și mic-burghez, pe care setea de a-și face loc în «lumea bună» - ca și cum ar fi de acolo! - îl tortura fără preget. Toată «literatura» lui a ieșit din acest foc nepotolit. Mai toți eroii lui sunt încarnări transparente ale luptei sale cu societatea și cu el însuși, pentru a cuceri lumea bună”. Așadar umoarea negativă ține în șah principiele!

JUNIMIST” capricios, ducîndu-și opiniile pînă la labilitate extremă, discontinuitate și contradicție, Paul Zarifopol poate fi interpretat drept un caz bivalent al posturii în cauză. În discursul său se întîlnesc nesiguranta, comportarea sovăitoare, inhibată, a unui neinițiat în civilizația apuseană, adică, după cum singur se rostotește, un rest din „sfiala preaplecă a vremurilor de ingenunchere”, cu o saturație occidentală, cu o figură „sulemenită complicat, ca șic de cultură franco-valah”. Altfel spus un prejnimism cu un postjunimism. Dinicu Golescu își da mina cu un intelectual rasat al veacului XX. Lipsa unei poziții medii, a unui echilibru intern, i-a produs o veritabilă nevroză intelectuală. O particulară nestatornicie, poate ecou al singelui său elin, l-a împiedicat a accede la o sinteză a factorilor personalității sale rafinate și fragile. Acest spirit insuficient cristalizat, inadapabil, a fost bîntuit de demonul, probabil strămoșesc, al lumii lui Caragiale. Vechimii sarcastic-balcanice a acesteia, care-l îngrozea, i-a opus snobismul său de *homo europaeus* recent, iar ultimului i-a opus, involuntar, grimasa băstinașă de „mare moftolog, lipsit de gravitate, de simțul sublimului, ca orice om cu temerea statică de a nu cădea în ridicol și în conveniune” (G. Calinescu). Oricum, mixtura de Orient și Occident a lui Paul Zarifopol deschide calea unei serii strălucitor-pitorești, căreia îi aparțin G. Calinescu, M. Ralea, Alexandru Paleologu, Alexandru George, Andrei Pleșu, toți combatanți cu armele subtilității erudite, ale mobilității și enormității.

Paul Zarifopol, *Pentru arta literară*, I, ediție în grijă de Al. Sandulescu, Editura Fundației Culturale, 1997, 416 pag., preț 32000 lei.

Actualitatea culturală

La Constanța și Brăila

Librăriile Uniunii Scriitorilor

În zilele de 6 și 7 noiembrie a.c. au fost inaugurate la Constanța și Brăila primele librării ale Uniunii Scriitorilor. Situate în zone centrale ale celor două orașe - la Constanța pe Bulevardul Tomis, vizavi de Muzeul de Artă, iar la Brăila pe strada Campiniu, la întretaiera cu Calea Călărași - librăriile Uniunii Scriitorilor vor avea și profil de cafenea literară. Vor găzdui lansări de cărți, întâlniri cu scriitorii, alte activități literar-artistice. În spații ame-

najate anume vor putea fi consultate principalele reviste literare și alte publicații de cultură care apar în țară. Despre semnificația înființării librăriilor Uniunii Scriitorilor au vorbit, în fața unui public numeros, Laurențiu Ulici, președintele Uniunii Scriitorilor, Eugen Uricaru, vicepreședinte al Uniunii, prozatorul Fănuș Neagu, Dan Cristea, directorul editurii „Cartea Românească”, Gabriel Dimisianu, director adjunct al „României literare”,

Constantin Novac, secretarul filialei din Constanța a Uniunii Scriitorilor. Cu prilejul inaugurării celor două librării a avut loc și prima lansare de carte în cadrul acestora: *O corabie spre Bethleem* de Fănuș Neagu, culegere de nuvele și povestiri apărută recent la editura „Cartea Românească”. Personalitatea lui Fănuș Neagu și noua sa carte au fost prezentate de Laurențiu Ulici, Gabriel Dimisianu, Dan Cristea și Lucian Chișu.

FOTOTECA "ROMÂNIEI LITERARE"

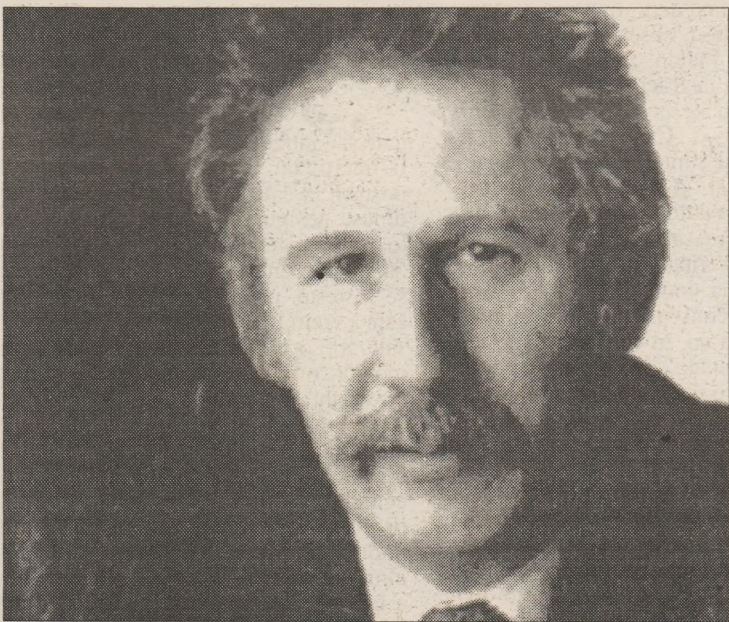

Mioara Cremene, Monica Lovinescu, Ioan Coșa
Fotografie comunicată de Sergiu Huzum

Subiectivitate Marin Sorescu

Semnalăm o nouă apariție editorială Marin Sorescu, a treia de la stingerea scriitorului, cu *Biblioteca de poezie românească. Comentarii și antologie*, după reeditarea fermecătorului volum pentru copii *Unde fugim de-acasă*, ilustrat de autor, și *Puntea*, însumând ultimele poeme scrise și dictate de poet în ultimele luni de suferință. Toate apărute la Ed. Creuzet, care va scoate până la finele anului și *La Liliaci* (Cartea a VI-a). *Biblioteca...* apare sub îngrijirea Mihaelei Constantinescu și Virginiei Sorescu, soția scriitorului. Din *Nota* asupra ediției aflăm că *Biblioteca...* cuprinsă în acest volum reprezintă o parte dintr-o lucrare amplă, proiectată de Marin Sorescu inițial în trei tomuri, așa cum se menționează în manuscrisul poetului, în ultimele luni de viață, redactând prefața, autorul restructurându-și lucrarea și

indicând doar două volume. Tot din notă aflăm că Sumarul ediției este cel stabilit de M.S., și cuprinde în cea mai mare parte „medalioane critice” scrise între 1983-1990 și publicate în *Revista de Istorie și Teorie Literară*, iar după 1990 în *Literatorul*. *Biblioteca de poezie românească* mai cuprinde trei studii critice apărute în *Ramuri*, din volumele *Teoria sferelor de influență* și *Mihai Eminescu, Lumina de lună, Ovidiu* fiind unicul text inedit. Sumarul este un regal de titluri incitante, pline de miez și de umor. Iată câteva: *Un fragment de tun și-un imn. Petru Cercel (1545-1590)*, *Noi încifrări la descifrarea Țiganiadei, Frumoasa adormită din pădurea defrișată, „Pro-copseala” și „autorlăcul” lui Ion Heliade Rădulescu, „Versuri împletite” și „versuri drepte”. Vasile Cârlova, Minorii sunt majoritari, Lipsa de ecou și „răsunetul” lor ș.a.* În fine, câteva rânduri de mărturisiri din prefața semnată de autor: „Am crezut la început că pot scrie despre acești autori foarte repede, *din cap*, dar mă înșelam. Trebuie să pierd mult timp cercetând ce-a scris fiecare și ce s-a scris despre, ca în final să pot însăși și eu două trei rânduri. Nu vin cu lucruri noi, pentru că în general, precizările biografice, detaliile și evaluarea, s-au făcut. Am avut și avem o foarte bună critică și istorie literară. Viziunea globală va fi oarecum alta, riscând să pară subiectivă. Contați însă mai mult pe subiectivitatea mea - e mai exactă și mai dulce. La obiectivitate mă taie orice profesoraș”. (C.B.)

Bursa manuscriselor

Cunoscutul scriitor și publicist Balogh József a inițiat de mai multă vreme o „bursă a manuscriselor”, prin intermediul căreia transmite editorilor și, de fapt, tuturor celor interesați, informații prețioase în legătură cu existența unor texte valoroase încă nepublicate. Această insolită bursă funcționează sub forma unei rubrici săptămânale, care până nu demult a fost găzduită de suplimentul cultural *Fețele culturii* al ziarului *Azi*, iar recent și-a găsit loc în paginile ziarului *Curentul* (ziar care are meritul - insuficient evidențiat până în prezent - de a oferi cititorilor, zilnic, o pagină de cultură).

Un manuscris asupra căruia ne atrage atenția Balogh József este acela al unei noi ediții a *Antologiei Inocenței* a lui Iordan Chimet, ediție care ar avea, de data aceasta, titlul *Zodiacul Inocenței*. „În noua ediție - explică Balogh József - ilustrațiile și 85 la sută din

texte sunt inedite. Zece laureați ai Premiului Nobel și cele mai mari personalități contemporane din lumea artelor plastice au ținut să fie prezenți în noua ediție cu lucrări originale.”

Într-un nou număr, de dată recentă, al ziarului *Curentul*, Balogh József semnalează și existența altui manuscris de mare preț: o antologie din opera marelui poet rus Velemir Hlebnikov, datorată lui Al. Ivănescu, care semnează și traducerea textelor în limba română. Antologia cuprinde poezii, proză, teatru, ca și articole și eseuri pe teme de poezie, lingvistică și filosofia limbajului.

Prin rubrica sa Balogh József face un remarcabil serviciu scriitorilor, traducătorilor, editorilor și, în general, vieții noastre culturale. Bursa manuscriselor poate fi considerată, de fapt, încă de pe acum, mai mult decât o rubrică și anume o instituție. (Al. Șt.)

Salieri și Mozart

Societatea Română Mozart din Cluj care și-a propus cultivarea operei și memoriei lui Mozart în țara noastră a ajuns la a VII-a ediție a Festivalului anual. În colaborare cu Filarmonica „Transilvania”, cu Academia de Muzică din Cluj și Inspectoratul de cultură local ea și-a pus întotdeauna manifestările sub semnul unei teme principale, de real interes. Anul acesta, între 5-12 decembrie în centrul unei dezbateri și a programelor concertelor se va afla urgisitul de posteritate Salieri. El va fi evocat chiar printr-o primă audiere a unei lucrări pentru pian necunoscute pînă azi. Un concurs pentru pian va completa o agendă destul de consistentă. (Elena Zottoviceanu)

CALENDAR

23.XI.1905 - s-a născut Petru Comarnescu (m. 1970)
23.XI.1923 - a murit Urmuz (n. 1883)
23.XI.1939 - s-a născut Zaharia Sângeorzan
23.XI.1948 - s-a născut Grete Tartler
23.XI.1949 - a murit Carol Ardeleanu (n. 1883)
23.XI.1951 - s-a născut Dan Mucenic
23.XI.1971 - a murit Ury Benador (n. 1895)
24.XI.1889 - s-a născut Ionel Pop (m. 1985)

24.XI.1902 - s-a născut Nicolae Crevedia (m. 1978)
24.XI.1909 - s-a născut Ion Sofia Manolescu (m. 1993)
24.XI.1914 - s-a născut Ecaterina Antonescu-Tanasova (m. 1991)
24.XI.1919 - s-a născut Dimitrie Costea
24.XI.1919 - s-a născut Nicolae Tăutu (m. 1972)
24.XI.1920 - a murit Alexandru Macedonski (n. 1854)
24.XI.1946 - s-a născut Dumitru Stancu
24.XI.1953 - a murit I.E. Torouțiu (n. 1888)
24.XI.1967 - a murit G.C. Nicolescu (n. 1911)

25.XI.1885 - a murit Grigore Alexandrescu (n. 1814)
25.XI.1941 - s-a născut Nicolae Turtureanu
25.XI.1942 - s-a născut Doina Cetea
25.XI.1942 - a murit Mihail Dragomirescu (n. 1868)
26.XI.1896 - s-a născut D. Murărașu (m. 1984)
26.XI.1929 - s-a născut Ion Vlad
26.XI.1947 - s-a născut Valentin F. Mihaescu
26.XI.1970 - a murit Vladimir Streinu (n. 1902)

26.XI.1996 - a murit Valentin Silvestru (n. 1924)
27.XI.1885 - s-a născut Liviu Rebreanu (m. 1944)
27.XI.1908 - s-a născut Mircea Grigorescu (m. 1976)
27.XI.1924 - s-a născut Nina Cassian
27.XI.1939 - s-a născut Nicolae Manolescu
27.XI.1940 - a murit Nicolae Iorga (n. 1871)
27.XI.1970 - a murit Petru Comarnescu (n. 1905)
27.XI.1972 - a murit Victor Eftimiu (n. 1889)
27.XI.1987 - a murit Nicolae Ciobanu (n. 1931)

27.XI.1995 - a murit George Almosnino (n. 1936)
28.XI.1874 - s-a născut Jean Bart (m. 1933)
28.XI.1919 - s-a născut Cornel Regman
28.XI.1923 - s-a născut Dan Tărchila
28.XI.1941 - s-a născut Eugen Negrici
28.XI.1954 - s-a născut Traian T. Coșovei
28.XI.1971 - a murit Eugeniu Boureanu (n. 1885)
28.XI.1971 - a murit Dimitrie Stelaru (n. 1917)
28.XI.1973 - a murit Martha Bibescu (n. 1889)

Farmecul indiscret al gazetăriei

RAMA gazetei adună toate istoriile publice sau din culise, politice sau private. Și dacă romanul lui Gide *Falsificatorii de bani* consfințește, în proză, procedeul de *mise en abîme* în 1925, ziarele l-au descoperit și l-au folosit, pe cont și în folos propriu cam în aceeași perioadă. Din pagina de gazetă se reflectă uneori chiar chipul ei și povestea se întrerupe pentru a se comenta pe sine. Cei mai buni gazetari interbelici sînt cei care sînt conștienți de diferențele de suprafață și asemănările de adîncime între carte și ziar.

Gazeta ideală

PENTRU întreținerea intelectuală a publicului, tiparul pune pe piață trei soiuri de lectură: cartea, revista și ziarul. Cărțile puțin mai au timp să le citească. Revistele sînt o reducere a cărților și constituiesc lectura duminicală (apăreau de regulă sîmbăta - n.m.): cetățeanul poate lua cunoștință de o povestire, de o poezie. Singur ziarul circula și se citește într-adevăr. Constatările acestea apar în *Lumea. Bazar...* la 23 noiembrie 1924 și sînt făcute de Tudor Arghezi în articolul *Un stil de literatură: ziarul*. (După aproape trei sferturi de secol ziarul, cotidianul va fi din nou exercițiul intelectual preferat al majorității beneficiarilor tiparului și va avea aceleași defecte). Sesizînd legea necruțătoare a cererii și a ofertei Arghezi e îngăduitor cu preferința publicului, care „cere ceea ce-i trebuie” și anume să-și poată satisface curiozitatea „în zece rînduri”, în schimb nu-și iartă confrății care nu-și înțeleg, nu-și iubesc și nu-și cunosc meseria: „În presa românească există, slavă Domnului, numeroase ziare. Dar nu este un singur ziar care să înfățișeze genul (adică să fie făcut cu profesionalism - n.m.). Ziarele noastre sînt încă o rămășiță de literatură, din acea literatură jumătate romantică și jumătate speculativă, care nu a folosit niciodată nicicui - și o rămășiță de cea mai mediocră calitate”.

Modelul cotidianului prost este următorul: pe pagina întâi „articolul de fond” care nu face decît „să dogmatizeze obscur”. Apare de-obicei fără sem-

nătură ținînd isonul - prin condeiul pensionarilor sau al foștilor miniștri - ideilor unui partid politic, deși ziarul se vrea independent. Despre aceste articole de fond Arghezi spune clar că „nu fac cît o ceapă degerată” în ciuda importanței excesive pe care le-o acordă autorul: „Dacă în timpul culegerii articolului autorul este în călătorie (...) dă o telegramă din Mizil ca să se schimbe neapărat cuvîntul *căci* din rîndul al 4-lea de la pagina a 8-a a manuscrisului cu *pentru că*”. Prima pagină mai conține „un cursiv”, o „casetă”, „un haz de care îți vine să plîngi”, un foileton cultural. Pagina a 2-a a ziarului prost făcut este un surogat al primeia. A treia și următoarele ajung în sfîrșit la știri, dar le amestecă fără discernămint cu ficțiunea, le dau trunchiat, le comentează partizan, le fac greu de înțeles. Redactorii „au aerul că sug și rumegă un borhot intelectual insipid, scos din gura altora, după ce a mai fost de cîteva ori mestecat și îmbalat într-alte guri”, iar ziarul e „inexpresiv, idiot și zadarnic” ori, dacă îl judecăm cu îngăduință, „fad” și „nul”. De la titluri lipsite de imaginație, reluate identic de toate ziarele și pînă la clișeele învechite care apar de zeci de ori pe an, nimic din ofertă nu corespunde cererii. Cititorul „pretinde ziarului înainte de toate să-l informeze, exact sau aproape exact (...) să-l informeze fără idee preconcepută. Publicului nu-i place să i se impue din redacție un fel de judecată asupra unui eveniment. Lui îi trebuie faptul, evenimentul brut și libertatea de-a se orienta singur într-insul”. În loc de asta cititorul e pus în relație cu puncte de vedere fixe, ranchiune, dezamăgiri și invidii. „A informa pur și simplu, însă cît mai complex” aceasta este trebuința principală a ziarelor nepartinice, o cerință atît politică, cît și stilistică.

În anii '20 circula o anecdotă semnificativă pe această temă. Directorul unui ziar politic (ideal) îl învață meserie pe unul din tinerii proaspăt angajați: „Nu e prea greu, dragul meu. Îți alegi subiectul și-l tratezi în fraze scurte: subiect și predicat. / Numai atît? întrebă junele. / Numai atît... Cînd vrei să înțelegi un adjectiv, vino te rog să ne consultăm!” Arghezi are și el un crez stilistic gazetăresc asemănător: „Faptele trebuiesc strînse pînă la schemă și prezintate cu uscăciune, adică fără sentimentalism de nici un fel...”. Articole scurte, așadar, titluri vii, ilustrații proaspete care să dea „joc și culoare”. Începutul ideal e sobru „scutit de pregătiri și zorzoane”, în schimb sfîrșitul „se împacă agreabil cu o mărgică sau cu un punct de dantelă” ajutat tipografic de cîte un semn. Nu e de ignorat nici jocul estetic dintre alb și negru, adică ruperea adecvată a textului. Gîndit astfel ziarul va ajunge ceea ce trebuie să fie: „un gen literar, o literatură (...) mărginindu-se la viața unei zile, în lumina căreia nu se rușinează natura eternă să-și desfacă detaliile meticuloase, cu splendoare, fiind momentană și actuală”. În opinia lui Arghezi - și nu poate fi acuzat că face o teorie *pro domo* - „ziaris-

tul bun este superior scriitorului bun care rîvnește la posteritate”. Revenind la o mai veche durere Arghezi acuză literatura că „în loc de a fi sinteza artistică a unui eveniment” este „pretextul de a îngrămădi pagini aproape goale, de ostentivitate dezvoltare, în jurul unui detaliu. Romancierii consacrați suferă de acele lungimi exasperante menite să întindă un bob de cerneală pe suta de foi și să dividă o așa zisă problemă în 20 de volume”. (Posibil să fie o nouă săgeată la adresa lui Rebreanu).

Spre deosebire de ziare, revistele „vorbesec unui grup restrîns de cititori un limbaj pur”. De aceea, în epocă „revistele editate de marile gazete sînt principial impure. Ele sînt distribuite bine și au mijloace de a-și încasa drepturile. Totuși, nici o mare gazetă nu simte interes să se incurce cu o publicație care nu aduce nici un beneficiu”. Constatările se află pe prima pagină a *Jurnalului literar* din 28 mai 1939 și sînt semnate G. C(ălinescu). Una din marile griji ale săptămînalului cultural „pur” este distribuția. Directorul *Jurnalului* este, desigur, nerealist cînd afirmă: „orice revistă bine administrată și distribuită ar putea să-și scoată cheltuielile, oricît de redus ar fi numărul cititorilor de azi” cu atît mai mult cu cît se referă la reviste „care nu urmăresc profitul comercial”, deci nu fac concesii gustului necultivat. În anii '30 totuși distribuția era temeinică, dacă e să ne luăm după o listă de „chioscuri și debite” unde se vinde cu regularitate *Jurnalul literar*, adică o revistă „pură”:

Gara de Nord (sala); Calea Griviței 167 (Gara de Nord, chioșc)
Piața Victoriei (chioșc)
Piața Confederației Balcanice (debit Dorobanți)
Bonaparte (Roata Lumii)
Str. Atena (Amzei)
Bul. Take Ionescu (Casa Magistratilor, Aro, Scala)
Piața Brătianu (chioscuri Universitate, Ministerul Domeniilor)
Spitalul Colței (chioșc)
Bul. Elisabeta (chioșc Carpați; 2 chioscuri Victoriei-colt Bulevard; debit cinema Bulevard; chioșc cofetăria Murgășanu; chioșc Princiar; Chioșc Intrarea Cișmigiu-Minist. Lucrări Publice; chioșc Liceul Lazăr)
Calea Victoriei (Poștă; Poliție; Cafă de la Paix; Indépendance; Imobiliara; Regală colț Victoriei; Regală colț Academiei; Ateneu).

Suprapunînd harta culturală a Bucureștiului de odinioară cu cea de acum, începînd cu chioscurile unde se vindeau reviste culturale și încheind, să spunem, cu sălile de teatru, golurile sînt, contrar așteptărilor, în cea de astăzi.

Caricatura presei

NUMĂRUL 13 din *Bilete de papagal* (1928) este un fel de variațiune la *Temă cu variațiuni* de Caragiale. Toate cele 4 pagini ale revistei scrise de N. Davidescu și T. Arghezi parodiază diversele moduri de a face gazetărie în România. Dacă în 1924, Arghezi abordase teoretic problema, în 1928 ilustrările concrete, fie și inventate, arată că lucrurile nu se schimbaseră deloc. Iată debutul poetico-științific din articolul de fond *Căderea guvernului*: „Am fost singurul ziar care știa de mult că vîntul începuse

André Derain, *Chevalier X*, 1914

să sufle cu putere în pinzele slabe ale guvernului, și că hibrida înjghebare, odată prinsă de curent, va sfîrși prin a cădea la pămînt. Convingerea noastră, întemeiată pe *deducția biologică că orice corp care se naște trebuie să și moară*, cum foarte bine spunea și Pasteur, nu putea să dea greș”. Dacă umorul articolelor de fond e involuntar (splendidul „cum foarte bine spunea și Pasteur”) în schimb „hazul zilei”, politic, e fără haz și de neînțeles: „*Hamlet*: A fi sau a nu fi. *D. Iuliu Maniu*: Nu. Întîi legalitate și apoi împrumutul”. Replicile sînt comentariul unui desen inestetice, incomprehensibil ca și comentariul său. Tot aici „rubrica fixă”, *Duiosii cotidieni* pe tema *Primăvara*: „Vine! Vine din depărtare ca o fecioară cu plețele despletite și cu privirile languroase ca o fată de pension, cînd se culcă seara, desbrăcată și recită cu duiosie (în gînd. P. Scriptum) o poezie de Domnul Vla-huța. (...) Numai eu stau și visez de la fereastra mea și-mi zic în gînd: Nu vine! Și mă apucă tristețea. Aș scrie o poezie, și nici aia nu vine! Viața e o cupă cu amărăciune, vai!”

Paginile de mijloc conțin cronici, insertii și reclame, cu toate ticurile redacționale, precum și știri de la Camera Deputaților și de la Senat. Iată Senatul: „Sedința începînd la o oră nepotrivită, după-masă, doi senatori s-au absentat, preferînd ca astăzi să doarmă acasă”. La rubrica *Informațiuni* se află orice altceva decît informații și nu lipsește din pagina 3 obișnuitul truc „Citii la *ultima oră*: CĂDEREA GUVERNULUI”, deși, firește, titlul acesta era și în pagina 1. Pe ultima pagină se află, într-adevăr, cu litere de-o șchioapă „ULTIMA ORĂ POLITICĂ. Important Consiliu de miniștri azi. Chestia schimbării regimului. Comunicatul guvernului”. Sub titlurile pompoase cîteva fraze care reușesc să nu spună absolut nimic. La fel sînt și „Ultimele informații”, de tipul: „D.I.G. Duca, ministru de interne, a adresat o telegramă de felicitări d-lui N. Titulescu, colegul d-sale de la externe, pentru politica intercontinentală a acestuia din urmă. D. Titulescu, în momentul de față, compune un răspuns”. Iar evenimentul zilei (cu sau fără majuscule) este „Prinderea fiorosului asasin de la Floreasca” știre detaliată pe o coloană întregă astfel: „Criminalul a fost arestat” (bold). „Fiorosul asasin de la Floreasca a fost arestat!” (litere cursive). „Cînd a fost arestat? „(majuscule) „A fost arestat eri!” (literă obișnuită). Arghezi era insensibil la farmecul indiscret al gazetăriei și la stilul ei, după cum se vede, rezistent în timp.

Sediul ziarelor „Adevărul” și „Dimineața”

Poem

*Întru frumoasă amintire
a poetului Cezar BALTAG*

În genunchi de vei fi,
nu îngerii de pe
umeri te apasă,
nu urmele tale
vor îndurera lumea,
nici tristețea nebunului
și nici giumbușlucurile
măscăricului;

Ochii tăi larg deschiși
nu vor îndupleca pământul
și nici piatra
ce nu se lasă spartă
de lacrima ta.

Într-unh târziu,
de te vei ridica,
ai să simți că ai pierdut
cuietele de aur
din genunchii tăi
și că pe rănilor
sunt două clape de orgă, imense,
pe care vântul va apăsa
cu obstinație.

Poem

Nimeni nu poate ajunge
până la locul acela
numit Făgăduință.
E presărat cu
multă suferință.

Poate, ca la un semn,
îți vei face rost
de o pereche de ari pi,
lustruite, de lemn.

Vei muri mândru,
dar nu vei zbura,
decât alunecând
pe moartea ta.

Poem

Silite curg
clipele de lapte
sub privirea cârnii.
Umorii aproape
că nu-i pasă.

Cade pe liniște,
cadână insolentă,
singurătatea.

Scenografie

Lumea pe brânci, de veacuri,
în același amfiteatru,
privind, trăind, murind.
O bizară expoziție
de statui de cenușă.
În spatele ei timpul,
străjuind, îmbătrânind

Radu CANGE

pe tot și
îmbătrânindu-se pe sine.

Pe ici pe colo,
umblă umilă
„Vecinătatea pustului”.

Într-un târziu,
Dumnezeu care trebăluiește,
nădușit,
la alte șase zile.

Poem

Jumătate sânge
jumătate cenușă
viața mea
și cele două talere
care nu vor să lase
de la ele nici unul.
Ca ochii talerele -
unul cu lumină
și altul cu întuneric,
un fel de balanță anonimă
pe care ți-e teamă
să așezi o lacrimă.

Poem

În aer am bătut cuietele,
ca să fixez vocile
care mă urmăreau,
umbrele care mă urmăreau.
Până și moartea
am putut-o fixa
și poate nu mi-aș
fi dat seama,
dar ea a fost
singura care a sângerat.

Poem

O dimineată decrepită
care încearcă să danseze
pe începutul, săptămânii;

Agonizând pe frunza unei
idei: ...pe care ți-o
va lua vântul.

Cu Natura să te întâlnești,
EA ținând sub braț
anotimpurile
ca pe niște prevestiri.

Poem

Ca să nu-mi zdrelesc genunchii,
mă târâi pe nori;

Sunt mai aproape de soare.

Poem

În pustietate;

Dar dorm cu capul
pe gândurile mele bune.

CERȘETORUL DE CAFEA

de Emil
Brumaru

Elogiul olfactivei

VOI SCRIE răbdător, neocărit de ore, bu-
curos de șlef, rotunjit sufletește în
blînda rostogolire. Cu pricepere și precauție,
voi răsfața cărți, voi învolbura atlase, voi îm-
bujora ceasloave în lecturi proaspete așijderi
vinzolelilor de fluturi. Dar înțelegînd ordinea,
repetarea: zefir-ucenic al rugăciunilor laice.
Admițînd fără cîrtire traiul, franjul echivoc al
vieții, marginea ce ne înconjoară cu deziluzii,
enervări, renunțări mocnite, entuziasme fu-
gace, tivul cu dantela în palpit galant și efe-
mer. Pentru că miezul coace într-însul, neîn-
trerupt, dulceața groasă, strădania încreză-
toare, statornică. O cetate a durabilei copilă-
rii, a adolescenței, a tinereții, a maturității,
închegînd, cu frăgezime severă și-arhitectă,
unica vîrstă. Și între zidurile ei, rînduite în-
demînos pe tarabele largi de cuarț, făgăduind
negoturi cinstite, nobile (nemăsluite cu bucăți
de sticlă și-oglinjoare de fugărit mințile), va
sta întreaga agoniseală de senzații, esența
plantelor, duhul animalelor, inima obiectelor,
iubirea oamenilor. Fiindcă voi îndepărta ura
zgrumțuroasă, îmbibată cu bale de paianjen
turbat. Puternic, neînduplecat, îmi voi biciui
tristețea cu brusturi aspri și cărări flexibile,
subțiri, usturătoare. Și-abia atunci se va îm-
podobi aerul cu mireasma străveche de înger.
Și timpul, își va căptuși, afectuos, cu iz reavăn
de rouă, spațiul ți plu. *Iar nara va birui!*

Poem

Să mori atât de tânăr,
încât primăvara să nu-ți mai ajungă
și moartea să
prelungască anotimpul.
Să iei cu tine mirarea
și să lași tuturor
o clipă masochistă.

Orele se vor bălăbăni
de colierele femeilor.

Pe lucruri
vor îmbătrâni
buzele întredeschise
uitând ultima spunere.

Poteca

Plângând - scriind -
scriind - plângând,
lacrimile înnegresc zăpada.

Apare un fel de urmă
a unui biet cenușar,
pe carenu are curaj
să meargă nimeni.

Un fel de potecă
iscată privită
cu ură și suspiciune.

Înotătorul

Lumea -
muzeu schimonosit
unde disperarea își târăște
trena regală.

Din malaxorul cupid
al iluziei, nu mai
cade nimic.

O primăvară grăbită
așează un halou
de-a curmezișul,
cărării noastre.

...Sărind anotimpurile,
anevoios, ca un
înotător disperat.

**CRONICA
EDIȚIILOR**

de
Z. Ornea

Memoriile prințului Nicolae Suțu

ÎN A DOUA jumătate a anilor cincizeci mă cufundasem în lectura lucrărilor de gândire economică-românească. Mi-au folosit, apoi, enorm aceste lecturi (scrisesem și publicasem chiar câteva studii de specialitate) când, de la începutul anilor șaizeci, începusem să mă ocup de curentele de idei din spiritul public românesc. Atunci, prin 1957-1958, am citit scrierile economice ale prințului Nicolae Suțu în buna ediție, din 1941, a lui Victor Slăvescu și, apoi, curios, și memoriile sale în franțuzește în ediția din 1899. Suțu a fost, asemenea lui Ion Ghica și a altora, dar mult înaintea lor, un adept al școlii liberale în economie (Say, Chevalier, A. Blanqui, Adam Smith), deși, atunci, în Moldova, aflată la începutul antrenării în circuitul comercial european, ar fi trebuit practică doctrina protecționistă, pe care o vor propune, mai târziu, Dionisie Pop Marțian și A. D. Xenopol. Dar cartea lui Suțu din 1849, *Notions Statistiques sur la Moldavie*, rămâne o lucrare de mare importanță documentară.

Nicolae Suțu era fiul domnitorului Alexandru Suțu, care a urcat pe tronul Țării Românești în noiembrie 1821. Memorialistul a trăit deci în București venit dintr-un orașel de pe malul Bosforului, ca beizadea, descriind, cu condei fin, tot ceremonialul înscăunării în domnie a unui hotărât de Poartă. N-a apucat să se bucure prea multă vreme de statutul de beizadea în funcțiune pentru că tatăl său, îmbolnăvindu-se de erizipel, a murit în ianuarie 1821. Imediat, răscoala lui Tudor Vladimirescu l-a silit să ia calea bejeniei spre Brașov, împreună cu alți mari boieri munteni. S-a zbatut, cum a demonstrat dl Andrei Pippidi într-un studiu din 1968, să devină el domn în Țara Românească, dar proiectul a eșuat. Însă tânărul N. Suțu (născut în 1789) s-a căsătorit în 1820 (deci înaintea morții tatălui său), fără a-și fi văzut viitoarea soție, cu o Ecaterina Cantacuzino din Moldova. Așa a ajuns, pe la 32 de ani, N. Suțu moldovean. Nu era, prin căsătorie, prea bogat. Dar destul cheag în moșii avea. Era un om cultivat, dis-

ciplinat și instruit, încât era firesc să fie chemat în administrația statului moldovean. Asta s-a petrecut, cum relatează Suțu în memoriile sale, în 1832, adică la doi ani după pacea de la Adrianopole, și când țările românești au intrat sub protectoratul rusesc. Pacea de la Adrianopole a anulat, cum se știe, monopolul turcesc asupra comerțului românesc, determinând intrarea lor în circuitul comercial al Europei de apus și, în ciuda tendințelor hrăpărețe ale Rusiei, administrația rușilor a reprezentat, negreșit, o liberalizare a regimului intern. Mai ales că, după ce în fruntea ei a venit generalul Pavel Kiseleff, administrația rusă a pregătit Regulamentul Organic, care a fost, cu toate anomaliile sale, prima Constituție valabilă pentru amândouă principatele românești. De altfel, N. Suțu a lucrat la redactarea Regulamentului Organic, neavind, desigur, poziția înaltă a lui Gh. Asachi, dar, oricum implicat în alcătuirea documentului. Așa se explică entuziasmul necritic la adresa Regulamentului Organic, considerat pur și simplu „o revoluție în sens liberal făcută fără zguduiri și fără violență și ridicându-se împotriva celor care, în Muntenia, au dezavuat, cu mare larmă îndreptățită, ceea ce s-a numit articolul adițional al Regulamentului introdus fraudulos de Rusia. („Mă obligă să susțin, scrie Suțu, că articolul incriminat a fost pe cit de judicios, pe atît de salutar, ținînd seama de epoca la care se referea“). N. Suțu, e bine să se precizeze, era, din 1832, secretar de stat și membru în Sfatul administrativ, ceea ce echivala cu rang de ministru, fiind postelnic, adică, de fapt, ministru de Externe. A urmat, în 1834, la domnia Moldovei, Mihail Sturdza care, pe timpul administrației rusești, fusese coleg de Sfat Administrativ cu N. Suțu. Memorialistul nostru și-a păstrat slujba de postelnic și de membru în Sfatul Administrativ, ba chiar a fost însărcinat să redacteze corespondența oficială și particulară a domnitorului. Astfel încît, mereu în apropierea domnului și înalt demnitar, l-a cunoscut bine. Mihail Sturdza, care a domnit 15 ani (pi-

na în iulie 1849), a fost un om instruit și modern, dar de o venalitate ieșită din comun. Citeva trăsături de portret, notate de N. Suțu, merita să fie consemnate: „A traficant cu orice: posturi, ranguri, dreptatea în procese a fost dată cui a oferit mai mult. A deținut o parte precumpănitoare în arendarea veniturilor publice; și-a rotunjit moșiile, fie pedepsindu-i pe calcători, fie schimbînd proprietăți pentru avansări și onoruri, fie făcînd să i se ofere donații. A vîndut locuri de preoți și stareți, a pus mina pe moșteniri presupuse fără titulari și sub diferite pretexte și-a adjudecat excedente ale Vistieriei, administrate apoi cu o zgîrcenie scrupuloasă spre a-și însuși venituri care, folosite în rosturi de utilitate publică, ar fi putut da un impuls considerabil prosperității țării“. Cu astfel de mijloace venale, M. Sturdza a adunat o avere colosală, cu care, ajuns în exil în Franța și Germania, a uluit efectiv lumea. Să adaug că N. Suțu, om de incontestabilă onestitate, deși s-a păstrat corect, n-a protestat împotriva abuzurilor domnitorului, (deși fricțiuni au existat), văzîndu-și mai departe, pînă în 1848, de slujba sa înaltă. „În carieră, scrie Suțu, scopul principal mi-a fost servirea țării“. Tabloul perioadei domniei lui M. Sturdza, înfățișat în tonuri potrivite, rămîne, incontestabil, ca o mărturie de epocă demnă de toată crezarea. Și, deși a dezavuat revoluția de la 1848, a semnat, totuși, alături de alți mari boieri, petiția de protest adresată domnitorului, pentru care a suferit de o interdicție de a părăsi moșia sa din Pungești, sancțiune ce echivala cu domiciliul forțat. E singura concesie făcută mișcării protestatare la 1848. Cam puțin, ce-i drept. Soarta lui Sturdza era însă pecetluită, detronarea lui fiind iminentă. N. Suțu mărturisește că, pentru schimbarea domnitorului a fost solicitat de capuchiaha de la Constantinopol, dar el a declinat această cea mai înaltă demnitate în stat. A optat pentru Grigore Ghica, depunînd stăruințe pentru realizarea proiectului. S-a realizat la sfîrșitul lui iunie 1849.

La începutul domniei lui Grigore Ghica, fratele lui N. Suțu a devenit ministru de Finanțe, memorialistul fiind o vreme ad-interim la departamentul condus de fratele său. Apoi a devenit logofăt al Dreptății (ministru al Justiției), la cererea, ce-i drept, insistentă a domnitorului. Grigore Ghica era, ca om, spune Suțu, un amestec inextricabil de calități și defecte, fire onestă (nu numai în comparație cu M. Sturdza), dar prea precipitat și luînd prea repede, fără cugetare prealabilă, decizii. „L-am iubit, mărturisește memorialistul, pe Grigore Ghica pentru însușirile sale bune și am depins defectele ce le-au umbrît adesea“. Dar, repede, Gr. Ghica s-a îmbolnăvit rău de nervi. Pînă la restabilirea sa, capul administrației a devenit tacit, memorialistul nostru, fără ca aceasta să fi fost stipulat - cum cerea Petersburgul - într-un document Oficial. În octombrie 1853, datorită presiunilor rusești, a căror trupe au ocupat Moldova, domnitorul Grigore Ghica renunță la domnie. A demisionat din înaltă slujbă și memorialistul nostru. În a

MEMORIILE
Prințului NICOLAE SUȚU

Prințul Nicolae Suțu, *Memorii*, traducere, prefată și note de Georgeta Penelea-Filitti, Editura Fundației Culturale Române, 1997.

doua domnie a lui Gr. Ghica (1854-1856) memorialistul s-a păstrat deoparte, deși la început i s-a încredințat funcția confidențială dinainte. Dar în memorii îi creionează un portret drept, apreciîndu-l pentru lealitatea și dezinteresul său, care contrastau izbitor cu venalitatea precedentului domn Mihail Sturdza. Și ca unul care-i cunoscuse îndeaproape pe amîndoi, memorialistul stăruie, din interior, asupra situației țării în această perioadă de aproape 19 ani. Capitolele care înfățișează, comparativ, stările de atunci, calitățile și defectele domnitorilor rămîn ca documente inestimabile pentru cunoașterea epocii. Iar pledoariile sale pentru reabilitarea domniilor fanariote, apăsate partizane, trebuie înregistrate numai sub strict beneficiu de inventar. Chiar și precizarea că n-a participat la politica Fanariotă și n-a beneficiat de pe urma ei. Se considera un bun patriot care, deși grec de origine, s-a naturalizat, prin căsătorie, devenind un bun român, care a avut norocul să ia parte direct, la toate reformele „la toate regulamentele introduse în administrația țării“. Cu asta se încheie, de fapt, memoriile prințului Nicolae Suțu. Urmează câteva capitole adaos, în care prințul evocă evenimentele din perioada unionistă, domnia lui Alexandru Ioan Cuza, detronarea lui, aducerea pe tronul țării unite a prințului Carol. N. Suțu a acceptat, cam strepezit, unirea din 1859, dar n-a mai îndeplinit demnități publice decît o vreme, puțină, membru - ca deputat - în Comisia Centrală de la Focșani. Simpatia lui se îndreaptă, dintre prim-miniștri, spre Barbu Cartargi, exponentul conservatorilor intransigenți, judecîndu-i aspru pe radicalii conduși de I. C. Brătianu. A rostit judecăți critice despre actul de la 2 mai 1864, socotit o lovitură de stat și, explicit, despre Kogălniceanu. Era un om ce a nutrit toată viața concepții conservatoare și nu le putea abandona, acum, la bătrînețe. Aflăm în aceste capitole adaos unul (LXX), în ale cărui judecăți este bine prefigurată doctrina junimistă a formelor fără fond.

D-NA GEORGETA PENELEA-FILITTI, editoare cu mare experiență, a alcătuit această ediție a memoriilor prințului N. Suțu în condiții ireproșabile. Traducerea e exoelentă (memorialistul și-a scris, evident, lucrarea în franțuzește), iar notele sînt foarte bune și exacte, lămurînd cit trebuie lucrurile, amendînd, util, aprecierile lui Suțu. Iar prefata e elegantă și învățată. Așadar, în toate ale ei alcătuirii, ediția d-nei Georgeta Penelea-Filitti e un bun model al genului.

INSTITUTUL EUROPEAN

Apariții editoriale în colecția OPERA MAGNA:

Vergilius: Bucolicele. Georgicele
(ediție bilingvă româno-latină)

Traducere de Nicolae Ionel
(224 pag., ISBN 973-586-063-5)

Dante: Sonete

(ediție bilingvă româno-italiană)

Traducere, studiu introductiv, note și comentarii de Leonida Maniu
(96 pag., ISBN 973-586-062-7)

În colecția ESEURI DE IERI ȘI DE AZI vor apărea:

Remy de Gourmont: Fizica dragostei

Thomas Carlyle: Semnele timpului

Iași • Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600 • Tel-fax: 032-230197
tel 032-233800 • e-mail: rtvnova@mail.cccis.ro • http://www.nordest.ro/home.htm

PACEA DE LA COTROCENI

CRONICA MELANCOLIEI

de Ileana Mălăncioiu

PE VREMEA când am debutat eu, circula o anecdotă care spunea că, la o ședință de partid de la Uniune, în vreme ce un scriitor își punea cenușa în cap, sperind că i se va ridica votul de blam primit pentru că îndrăznise să miște în front, celebra Emma Beniuc le-ar fi atras atenția celor din prezidiu: *Dar nu e sincer, tovarăși! Auzi ce vrea securista asta*, a spus atunci, în șoaptă, cineva. *Dar e Securitatea noastră*, a ripostat doamna Beniuc cu mindrie.

Această replică (repetată ani de-a rândul cu ironie) ar fi riscat să fie uitată, dacă nu mi-ar fi revenit brusc în minte atunci când președintele statului și președintele Senatului României încercând să apere o instituție care și-a schimbat numele, dar nu și renumele, păreau să ne spună cu aceeași mindrie: *Dar e SRI-ul nostru!*

Din păcate, presa, deși ar fi fost normal să reacționeze după facultăți (adică fie cu aceeași mindrie, fie cu ironie) a simțit, ca de obicei, nevoia să se distanțeze numai de liderul PD-ului și să repete și ea replica bătrânei doamne: *Dar nu e sincer! (tovarăși).*

Argumentul adus în favoarea acestei afirmații era acela că domnul Ruse nu a fost criticat de Petre Roman pentru afirmațiile sale grave, ci pentru că nu ar fi consultat, în prealabil, partidul. Spre deosebire de Adrian Severin, care poate că l-a consultat, de vreme ce împotriva sa nu s-a luat nici o măsură.

Dar fraților, spun eu (în gândul meu), deși nu am nici o îndoială că nu mă adresez chiar unor frați, întrucât mie mi-a dat Dumnezeu doar surori... Poate că n-ar trebui să uităm, totuși, că domnul ministru de Externe n-a atacat SRI-ul, ci dimpotrivă. Prin povestea sa

cu spionii și agenturii îi dă o justificare pentru orice tentativă de infiltrare.

Desigur, n-am să vin eu acum să apăr partidul domnului Petre Roman, care, ca de obicei, vrea să fie și la putere și-n opoziție. Dar n-am să apăr nici această post-tranziție proclamată cu atita orgoliu de șeful statului. Chiar dacă nu am nici o urmă de îndoială că el este mai sincer decât șeful Senatului atunci când apără SRI-ul cu care a cîștigat pariul. Fiindcă eu cred că această post-securitate, care păstrează în continuare dosarele moștenite, în ideea că mai este nevoie de ele și altă dată, nu poate fi apărută. Pentru a dovedi că nu mai are nimic comun cu vechea instituție (care a reinviat ca pasărea Fenix din propria ei cenușă), SRI-ul ar trebui să facă abstracție de faptul că d-l Severin îi justifică orice abuz, de vreme ce vede spioni peste tot, și să facă lumina în acest caz. Chiar dacă președintele îl preferă pe ministrul de Externe șefului de partid al acestuia și bat împreună lumea în lung și în lat, fie pentru a-i lămuri pe americani că nu noi avem nevoie de ei, ci ei au nevoie de noi, fie pentru a compara, în cunoștință de cauză, Estul cu Vestul, ca să poată înțelege, în sfîrșit, că birocrăția capitalistă ar fi totuși mai rea decât cea comunistă.

În ce mă privește, cred că această *cabrare* (pe care un analist o consideră a fi de bun augur), după atâtea plecări pentru intrarea în primul val, ar putea face rău la coloana vertebrală. Și că ea nu justifică nici cheltuiala, nici oboseala pe care o comportă o călătorie a președintelui la Paris. În fond, astfel de *exerciții fizice* pot fi făcute și la Cotroceni, unde, slavă Domnului, după Sfînta Sfeștanie făcută la plecarea lui Ilici, nu mai cîntă cucuvaia.

Cîntă numai pasărea aia despre care unii cred că ar fi un simbol al înțelepciunii. Chiar dacă a greșit și ea odată recunoscînd că lumea în care trăim ar fi infiltrată în continuare. Lucru care, în ciuda înțelepciunii sale, s-ar putea să o coste. Pentru că, la o adică, un bărbat atît de învățat cum este domnul profesor Emil Constantinescu nu mai are nevoie cu adevărat de nici un sfetnic. Știe și singur ce are de făcut. Nu intimidator, a primit titlul de doctor honoris causa nu doar lingă Piața Tien-An-Men, ci și în orașul lumină.

Și savanta de renume mondial a primit astfel de distincții și din Est, și din Vest, și nu i-au folosit la nimic, ar putea să spună un răuvoitor.

În schimb un adept convins al d-lui Emil Constantinescu va spune că fiecare titlu de doctor honoris causa al acestuia, constituie încă un argument că instituția prezidențială este singura care funcționează.

În ce mă privește, chiar dacă ar fi așa, lucrul acesta m-ar întrista peste măsură, întrucît ar dovedi că am ajuns din nou într-o fundătură. Cu atît mai mult cu cît, pînă și în cele mai negre vremuri, la noi, pe lingă Cabinetul I, a mai funcționat măcar Cabinetul II.

Veți zice că am luat ca atare o figură de stil și că exagerez; că după marea schimbare petrecută acum un an a mai funcționat și Cabinetul Ciorbea, care se află și acum la Palatul Victoria. Nu l-au dat jos opoziția, sindicatele și minierii care nu mai există. Drept vorbind, nici nu înțelegem cum s-a ajuns la concluzia că trebuie restructurat. Pentru că, pînă mai ieri, toată lume (începînd cu președintele Parlamentului, și sfîrșind cu cei indemnnați să mai stringă cureaua) părea mulțumită. Ca să nu mai vorbim de o anumită parte a

presei. Să se fi plictisit oare mult stimatul și iubitul nostru președinte de această blazare soră cu moartea și să încerce să țină loc și de Putere și de Opoziție, ca să ne scoată cumva din această post-tranziție, deși, pentru a ne deruta, ne-a prezentat-o ca pe o mare realizare?! N-ar fi exclus, dacă mă gîndesc că unul dintre prietenii săi mi-a spus că acum un an, după ce se instalase la Cotroceni (deși el nu ar fi vrut) Emil ar fi strigat ca un disperat: *Dar ce, voi credeți că mie îmi place să stau închis aici, cîte șaispe ore pe zi, ca un șobolan?! Cuvinte mișcătoare pe care mie (în ciuda dezamăgirii mele nemărginite) mi-e foarte greu să le așez pe hîrtie, chiar dacă nu o fac pentru a-l denigra pe acela care le-ar fi spus într-o clipă de slăbiciune ori de rătăcire, ci pentru a-i găsi o justificare. Fiindcă, de cîte ori o ia din loc, fie că are, fie că nu are treabă pe unde umbla, uitînd cît de scump ne costă pe ceilalți fiecare călătorie a sa, nu pot să nu mă întorc și să zic: poate că, într-adevăr, nu-i place nici lui ce-a ieșit, așa cum nu ne place nici nouă și uneori ar fi în stare s-o ia încotro vede cu ochii. Numai că, în aceste condiții, chiar dacă nu l-ar contesta absolut nimeni, ar trebui să fie găsită o altă soluție. Tot din interior, așa cum a fost găsită și cea pentru restructurarea Guvernului Ciorbea, care, deși nu a fost impusă de cei indemnnați să mai stringă o dată cureaua, se dovedește a fi atît de necesară.*

În așteptarea unei soluții reale, să ne bucurăm totuși că, prin *Pacea de la Cotroceni*, se poate încheia cu bine orice luptă internă. Chiar dacă s-a ajuns la o fază în care ea nu ar mai putea fi evitată și tinde să devină un fel de *pace eternă*.

ANCA PEDVIS: O insolită întîlnire cu poezia

NEW-YORKEZII, se spune pe-aici, se întîlesc întîmplător, pe stradă sau în locuri publice, doar o dată la zece ani. Care ar fi fost, așadar, probabilitatea întîlnirii unui poet român, aici, la New York, întîmplător, adică prin a-i deschide cartea și a-i citi versurile? Nu sînt deloc bun la teoria probabilităților, dar lucrul s-a întîmplat, într-adevăr, citind poemele Ancăi Pedvis (new-yorkeză „de adopție”, ca și mine). Am aflat ulterior că Anca Pedvis este o distinsă plasticiană, dar asta n-a avut, și nu are, nici un rol în comentariul meu. Ea publicase, cu trei decenii în urmă, în coloanele „Atelierului Literar” patronat de exigentul Geo Dumitrescu și m-am întrebat, atunci, ce a putut justifica „întîrzierea” debutului ei în volum, mai ales cînd „cenzura exterioară”, exercitată de faimoasa Direcție a Presei, dispăruse? Judecînd după parcimonia rostirii, șlefuirea detaliului, sunetul controlat și adus la incandescență, am conchis că numai cenzura interioară, mult mai serioasă și greu de trecut decît toate furcile caudine dinafară, a putut explica întîrzierea. Un artist care nu trișează, care nu se amăgește și nu aleargă neapărat după publicitate ci își ia opera în serios, cu toate riscurile posibile - dintre care, pentru poet, cel mai teribil este tăcerea! -, nu-și va tipări cartea decît atunci cînd simte că propria conștiință critică îi permite, fără nici un compromis, să o facă. Anca Pedvis e una dintre aceștia.

„Nu-ți voi lăsa drept bunuri după moarte/Decît un nume adunat pe-o carte!” spune Arghezi în Testament, și nu e întîmplător că invoc poezia argheziană aici. Un nume adunat pe-o carte, zice poetul, și mai spune și decît. E mult? E puțin? E extrem de mult, e la fel de mult cu a zidi temple, a plămui fresce, a ridica semne durabile în calea timpului. Să vedem, așadar, cum se „adună” numele Ancăi Pedvis pe această primă carte a ei.

Volumul acesta de poezii are o remarcabilă unitate în diversitatea aparentă a celor șapte cicluri care îl compun. Necunoscînd deloc geneza cărții, nu pot decît să constat că aceste cicluri, distilate în arcul unui timp ce însumează mai bine de două decenii, mărturisesc un stil și o pregnantă a rostirii poetice

ieșite din comun. Am selectat aici doar cîteva constante ce revin, obsesiv, în opera poetică a Ancăi Pedvis.

Prima este ipostaza confesivă, de căutare și nădărmare a lui Dumnezeu, o lirică aparent foarte apropiată de Psalmii arghezieni. Însă, dacă la Arghezi punctul cel mai înalt al tulburării poetului e exprimat prin îndoiala neliniștitoare: „Vreau să te pipăi și să urlu: Este!”, la Anca Pedvis nu există urmă de îndoială asupra transcendenței. Dumnezeu e, de la bun început, asumat: „Iată, Dumnezeu își pune capul/pe pieptul meu și plînge”. Dumnezeu e pretutindeni aici, dar ipostazele numirii lui sînt extrem de nuanțate, de la „Marele Bătrîn”, într-un loc, la zeul mecanomorf și derizoriu întepenit pe șeaua unei biciclete, sau, în alt poem „un zeu absent”. Dar un zeu absent nu înseamnă, în fapt, inexistența sau îndoiala asupra lui Dumnezeu, ci, mai degrabă, aș-zice, lipsa lui dureroasă. Cu Anca Pedvis asistăm la spectacolul lui Dumnezeu plîngînd, sîngerînd, suferînd, în cele din urmă ascunzîndu-se parcă în spatele operei lui, pesemne nereușite, nededăvîrșite. Originală și fascinantă e toată această amestecătură dramatică de credință și de sacru pur puse față în față cu profanul civilizat (și atît de profanator!) al lumii moderne: „Ne vom prăbuși în mileniul următor/stringînd la piept/urma cu cenușă a acestui secol.../Mai ești acolo, Doamne?.../Fecioara Maria cîntă despletită/în coridoarele cerului,/Un avion îi străpunge aorta,/Fără durere.”

Acest Dumnezeu în ruină îl exaltă psalmii Ancăi Pedvis. Si de aceea cred că, în afară de ton și de o anume turnură a adresării, sîntem departe aici de dilemele psalmilor arghezieni.

O altă constantă a cărții este emfaza pusă pe memorie, o temă ce revine obsedant, mai ales legată de evocarea peisajului spiritual bucureștean, ori românesc în genere. Lumea amintirilor Ancăi Pedvis e contorsionată, plină de repulsia față de universul concentraționar comunist, ca în această tulburătoare poem *Îți amintești*: „Îți amintești trotoarele de-acasă,/culcate sub tirul de flegmă/țîșnit din gîtlejur național/ca să țină loc de imn și de protest?.../Îți amintești pielea Dîmboviței,/cîrînd, ca o uniformă boțită/între două maluri incerte?.../Blocurile de locuințe,/trezîndu-și cu silă, unul altuia,/disperata lor urîțenie?.../Îți amintești noroiul,/acoperindu-ne de la brîntul/pantofului pînă'n albul ochiului?.../Clefaînd printre degetele/re-

tezate, de la mîna dreptății,/amestecîndu-ni-se cu sîngele/și dîndu-i un gust și culoare de leșie./Îngroșîndu-ne limba și cuvîntul-/schimbîndu-l în înjurătură neagră,/în linguseală pămîntie?...”

Ici și colo, locuri precise evocă un peisaj familiar: „Strada Gramont, unduind ca un tango”, dealul Filaret, bodega Luzana, parcul Carol, și iarăși, nelipsită, Dîmbovița... Nu există, însă, peisaje sau locuri în sine la Anca Pedvis ci doar pretextele reiterării unor stări interioare, mai cu seamă legate de figurile tutelare ale mamei, bunicii, tatălui, soarei - un ethos românesc care o obsedează dintr-un „trecut” deopotrivă spațial și temporal. Excepțională mi s-a părut această evocare a mamei: „Ce mai rămăsese era un trup/Cu odăile goale, în care vîntul/începu să se joace de-a răsufletarea ei.../Cînd Soarele se așeză pe locul inimii ei,/am știut că totul se terminase:/pulsul lui avea insolența/unei singure bătăi pe zi”.

Ultimul, dar nu și cel din urmă temei de coerență pe care l-am identificat - între atîtea alte lucruri însemnate care ar fi de spus despre poezia Ancăi Pedvis - este extrem de modernă și pregnantă expresie a visceralului. Anca Pedvis are harul rar de a converti limbajul dur al exaltării naturaliste în haină artistică superioară, și aici poezia ei înfîlnește iarăși spiritul arghezian - și al poeziei moderne de la Baudelaire încoace - în impunerea unui univers organic, impregnat de „clefăit”, „leșie”, sînge încheșat, putreziciune, „mirosul de marmoră al subțioarei lui Dumnezeu”, „igrasii din tencuiala vremii”, „principiul de vierme”, „conjunctivita galopantă” -, toate acestea ca termeni ai unei poetici care - cum spune Arghezi însuși: „Din bube, mucigaiuri și noroi/Iscaț-am frumuseți și prețuri noi” - exprimă de fapt condiția conceptului artistic contemporan, mai degrabă înclinat spre revelarea detaliului frust decît spre înfrumusețarea, tratarea în gamă calofilă, a unei lumi atît de parșive și amestecate.

În acest sens, orgoliul superior al Ancăi Pedvis e deplin rostit în poemul intitulat *Incheiere*, un omagiu poeticii lui Arghezi, rostit însă într-o expresie temerară, ferită de epigonism: „Dar eu, am luat organele,/tubajul, filamentele, chimia/și-am stors din ele/o cerneală-de-nelămurit-hîrtia./Am asudat-o, am scuipat-o-/neagră de cuvinte/mare mișcînd/sub barca mea de oseminte.”

Dumitru Radu Popa

Anca Pedvis. *Un imperceptibil miros de Socrate*. București: Cartea Românească, 1997.

Dorin
Tudoran

PUPAT TOȚI
PIAȚA
UNIVE'SITĂȚI

Cinema Paradiso

LA SCURTĂ vreme după ce li s-a dat șansa de a vedea la televiziune acest film extraordinar, elevii români din ultima clasă de liceu au luat foarte în serios îndemnul-imperativ pe care-l primea, la o anumită vîrstă, personajul principal: „Nu vreau să te mai aud. Vreau să aud vorbindu-se de tine.”

Și am avut prilejul să auzim multe despre acești elevi. Dar i-am și auzit. Nu cîrîind în familie, nu bombănind prin metrou, ca înainte. I-am auzit exprimîndu-și opiniile, dialogînd cu purtătorii de cuvînt ai celor împotriva cărora se răzvrătiseră.

Cum arată acești adolescenți, despre care mulți dintre părinți mărturisesc a nu-i mai înțelege? Sigur, arată altcum decît arătau părinții lor la aceeași vîrstă, dar sunt ei atît de diferiți de părinții lor? Sunt ei, neapărat, preocupați de cu totul alte probleme decît cei mai vîrstnici?

Una din doleanțe era aceea că vor să le fie mai ușor. De ce? „Fiindcă toată lumea vrea să le fie mai ușor...”, răspunde Rodica, fără nici o ezitare. Mînte ea? Se înșeală? Cine sunt ei? „Păi, cine să fim?”, răspunde Dan, cu un zîmbet incert, „Între generația de sacrificiu și generația de viitor, noi suntem generația... vector”. Se înșeală Dan? Se joacă el cu vorbe auzite de la alții, mai în vîrstă?

Cum a încercat generația de sacri-

ficiu, ajunsă la putere, să pregătească generația de viitor? „Aiurea”, răspunde Felicia. „De ce?” „S-a început nu cu începutul, ci cu sfîrșitul.” „Cum adică?” „Simplu. Nu s-a început cu regîndirea predării, restructurării materiei, cu modificarea felului de a examina.” Se înșeală Felicia? Caută ea nod în papură?

Acești adolescenți ar fi fost manipulați politic susțin mulți dintre cei care nu acceptă ideea că elevii trebuie considerați parteneri de dialog. Unii dintre elevi nu refuză gîndul că ar fi fost întrucîtva manipulați, fiindcă „toată lumea manipulează pe toată lumea...” Bun. Ce ne facem însă cu acei care nu au fost manipulați, cei care vorbesc mai coerent decît cei care-i consideră încă „niște copii care habar n-au ce spun”?

Nu cu mult înaintea demonstrațiilor acestor adolescenți, un secretar de stat din Ministerul Educației Naționale era destituit fiindcă încercase, în zadar, să transmită un mesaj simplu, dar neconvenabil pentru Putere - în timp ce vorbește cu gura pînă la urechi despre reformă, ministrul Educației apasă frînele reformei pînă la podea. Despre frînarul Virgil Petrescu mai vorbesc și alții, dar în zadar. Pînă și atît de echilibratul rector clujean Andrei Marga nu mai rezistă caruselului de ineptii inițiat din cabinetul d-lui Virgil Petrescu și face o

declarație care trebuie să pună pe gînduri. Dar nu pune. D-l ministru rezistă - împotriva evidențelor, împotriva intereselor restructurării sistemului de educație românesc, împotriva bunului-simț. Iar copiii sunt nu miți adolescenții care pun sub ochii atenției publice acnea juvenilă de care suferă obrazul puterii politice.

„Mai bine și-ar vedea de carte și n-ar mai bloca străzile, că și așa se circula greu”, este de părere un șofer de Mercedes cu două celulare pe bordul mașinii. E adevărat, se circula greu și motivul este, de atîtea ori, că nu se cunoaște direcția în care se merge. „Mai bine ar fi mai respectuoși cu ai mai în vîrstă și-ar vorbi cum trebuie”, răspunde reporterului de televiziune o doamnă foarte iritată. De ce n-am găsi destul adevăr și în asemenea reacții? Dar iată mostre de „a vorbi cum trebuie” desprinse chiar din jurnalul de seară al TVR: „Puteți să ne spuneți puțin compoziția acestei comisii?”, întreabă reporterul, bîgînd energic microfonul sub mustața unui temut parlamentar. Cum să nu, doar a putut el multe la viața sa. Și compoziția comisiei ne este spusă chiar mai mult decît puțin.

„L-am invitat în jurnal pe d-l deputat...” Mă rog, bine că parlamentarul nu a fost invitat puțin pe lingă jurnal. Mai tot ce urmează este „de excepție” - vremea zilei de mîine, golurile înscrise de Chelsea, Juventus și

Dinamo Kiev, „pelicula cinematografică din această seară”, noul detergent folosit de Sanda, mașina de spălat recomandată de Gelu, expoziția de la Catacomba, glicemia lui Dan Iosif, mîrlănia lui Marius Tucă, platfusul cauciucurilor Tofan, amendamentele la legea gravitației etc.

Într-adevăr, bacalaureatul de azi este o inutilitate. Nu însă una mai pregnantă decît dl Virgil Petrescu, buclucașul comandant al carpetei zburătoare care plutește deasupra realităților școlii românești. Relaxați pe foaia de lăptucă după care nu poate exista ministru mai nepotrivit ca dl Liviu Maior, aliații guvernamentali de astăzi au reușit să proposească învățămîntul cu un ministru a cărui exmatriculare au cerut-o și elevii și profesorii. Nu-mi amintesc de o asemenea solidaritate „de excepție” între șoarece și pisică în ultimii opt ani.

Ajunsă o perfecțiune în sine, industria meditorilor este singura ce nu se sinchisește nici de bugetul de stat, nici de garda financiară și nici măcar de schimbările la guvernare. O concurență ar putea deveni industria meditorilor de miniștri. În grup sau individual, aceste ființe predispuse mării executive, ar putea fi călitate - în funcție de bugetul partidelor ce-i susțin - prin meditații de toate felurile. Primul pas ar fi recuperarea lor din meditația transcendentală, în care par imersați dincolo de virful urechilor, și clătirea lor cu vreo două, trei găleți de realitate. Pe urmă, mai vedem „ce se impune”.

Cum, în sfîrșit, s-a tradus în românește „Capitalul uman”, lucrarea de-acum clasică a lui Gary S. Becker, cartea ar trebui dată la citit tuturor candidaților la funcții ministeriale. Nu de alta, dar trebuie să descopere și ei că oricîte credite și împrumuturi externe ar obține o guvernare ori alta, capitalul uman este un produs strict indigen. Nesocotirea lui sub orice formă înseamnă adîncirea prăpastiei căreia deja cu greu i se zărește fundul. Fără crearea unui capital uman competitiv, fără preservarea și încurajarea lui constantă, toate celelalte eforturi devin la fel ca bacalaureatul de azi.

Dacă, vorba d-lui Ilie Șerbănescu, românul este pierdut în tranziție, megaromânul - de la șef de campanie electorală în sus - pare pierdut în tradiție. Într-una de nefastă amintire, împotriva căreia s-a revoltat sau, mai degrabă, și-a lăsat copiii să o facă, pentru a avea de cine să fie mîndru și cui să-i mulțumească. Numai că, mai răstît ori suficient de cuviincios, adolescenții ce-au ieșit pe străzi acum cîva timp au lansat un mesaj limpede - cine le-a promis că nu vor mai exista generații de sacrificiu să nu se joace cu ei de-a „generația vector”. Ei vor normalitate, chiar dacă nu știu foarte exact cum ar trebui să arate ea. Cine nu-i ajută azi va plăti pentru risipa de capital uman; poate chiar astăzi, fiindcă pentru mîine s-au strîns deja suficiente note de plată.

PĂCATELE LIMBII

de Rodica
Zafiu

LEGENDE

LEGENDELE fotografiilor constituie un fapt de comunicare interesant, mai ales pentru cei care studiază, dintr-o perspectivă semiotică, legătura dintre limbaj și imagine, întreteserea codului lingvistic cu cel vizual. De fapt, de cele mai multe ori intră în relație trei elemente: un text de bază, imaginea (fotografia) care îl ilustrează și legenda imaginii. Rhetorica „legendelor” oferă exemple de o mare diversitate, dar care se supun unor convenții variabile în timp și în diferite spații culturale. Se pot face cîteva observații asupra unor manifestări ale acestei retorici în discursul jurnalistic - și chiar asupra unor trăsături specifice presei românești actuale.

În cazurile fericite, textul de bază, imaginea și legenda acesteia se completează, își repetă unele elemente, se pun în valoare reciproc; în situațiile mai puțin inspirate, ele se contrazic, sau accentuează impresia de selecție subiectivă și de interpretare tendențioasă a informațiilor. Fotografia care ilustrează textul jurnalistic reprezintă elementele lui de referință: loc, obiecte, personaje sau chiar o secvență narativă. Imaginea poate avea o funcție metonimică sau (ceva mai rar) metaforică; legenda ei particularizează sau chiar generalizează tema textului. În anumite cazuri, imaginea e de tip conotativ și stabilește o relație indirectă cu textul, în scop pur argumentativ. Un reportaj critic despre o localitate se încheie cu afirmația „duhul lui Ceaușescu bîntuie prin oraș”; legătura dintre enunțul figurat și fotografia lui Ceaușescu - care însoțește, într-o manieră destul de șocantă, textul - e reafirmată de legendă: „Ceaușescu rămîne în continuare mentorul spiritual al conducătorilor brăileni” („Evenimentul zilei” = EZ 1610, 1997, 10).

Inadecvarea parțială a imaginii (o fotografie mai veche) la textul care relatează un eveniment recent e marcată, printr-o tipică încercare de corecție, de explicația „pe vremea cînd”: „Portarul Ștefănescu, pe vremea cînd îi funcționa ficatul” - (ib., p. 15).

În presa noastră se creează o anumită impresie de infantilism prin excesiva explicitare a relației dintre imagine și legendă. Deloc impersonal, discursul jurnalistic aduce în scenă o voce insistență care arată, subliniază, demonstrează: „Acest «Platini» electronic în patru labe va fi vedeta Robocup 198” („România liberă” = RL 2307, 1997, 5); „Atenție! Potrivit vînătorilor de OZN-uri, această șosea națională care traversează o porțiune de deșert ar fi o pistă de aterizare pentru nave spațiale” (ib). Subiectivitatea caracteristică a discursului jurnalistic autohton se regăsește în legende care adoptă un ton glumeț, ironic și chiar sarcastic. De la ironia mai curînd gratuită - imaginea unui personaj surprins în timp ce merge e însoțită de legenda „Nae Manea, joc de glezne” (EZ 1610, 1997, 15); cea a unei femei pronunțînd un discurs, de explicația „Prezidentul la prezidiu” (RL 2307, 1997, 14) etc. - se ajunge pînă la sarcasmul distonant: „Scara interioară a «palatului» este placată cu marmură; altfel «pute»” (RL 2305, 1997, 10).

Unele din legende amintesc izbitor de obiceiul, destul de răspîndit în viața privată, de a scrie pe spatele fotografiilor de familie texte glumețe sau sentimentale, eventual atribuind celui fotografiat o replică potrivită. Personajul din fotografie „vorbește” în legendă, ceea ce în folosirea naivă a procedurii (fundamental diferită de parodia din revistele umoristice) creează o impresie de artificialitate greu de suportat. Fotografia unei bătrîne e însoțită de replica: „Nu m-a întrebă nimeni niciodată dacă vreau să mă asigur pentru pensie, cu cît și unde. Acum primesc o pensie prea mică pentru costurile mari de viață”; cea a unui cîine înconjurat de un grup de personaje, de mesajul colectiv: „Noul Executiv ne-a promis pensii decente. Nu de alta dar nu mai putem duce această viață... de cîine” („Cotidianul” 303, 1996, 5).

Corneliu Baba: *Regele nebun* (1990)

DUPĂ aproape douăzeci de ani de la prima și unica amplă retrospectivă Corneliu Baba din sala Dalles (1978), care - așa cum subliniază însuși artistul în albumul recent ce i-a fost editat - a fost în același timp și singura expoziție personală a sa în țară, manifestarea de acum, din sălile Muzeului Național de artă, încă și mai amplă și mai diversă, continuă să fie un eveniment. Faptul că putem vorbi despre un „eveniment” invocându-i măsura excepțională, este motivat de afluența constantă a publicului, de interesul evident pe care îl trezește expoziția în conștiința unei pătri neobișnuit de largi de privitori. Dacă în ziua vernisajului o asemenea afluență este oarecum explicabilă, în schimb frecvența intensă din zilele care au urmat obligă la o reflecție mai aprofundată pentru că, raportat la proporțiile sale, fenomenul este cu totul ieșit din comun, exceptând retrospectiva amintită, când coada de așteptare, pornind de la intrarea în expoziție, se prelungea în stradă pe o lungime ce depășea sute de metri.

Faptele sunt fapte și de la ele trebuie să pornim în aprecierea unei manifestări a cărei semnificație este departe de a fi fost plănă azi analizată în toată substanța ei. Și când spun acest lucru nu am în vedere numai ceea ce, incontestabil, atestă popularitatea lui Baba, o popularitate nemaiîntâlnită de la Grigorescu și Luchian încoace, „poate chiar depășită, date fiind circumstanțele istorice de o natură mult diferită față de trecut; ci am în vedere și comentariile ce mi-au ajuns la ureche, rostite de persoane care au asistat la vernisaj: „De ce se face atâta târâboi apropo de Baba, care a colaborat cu comuniștii și a pictat odinioară *Semnarea actului de constituire a gospodăriei colective*?” „De ce lui i se iartă și altora nu?” „În definitiv, ce a adus nou Baba în pictură, el care practică o pictură în clarobscur și se inspiră din vechii maeștri de acum trei secole, întorcând spatele modernității?” „Ba, într-o conversație deschisă, purtată cu un distins și prețuit pictor al generației ajunse la 65 de ani, acesta mi-a mărturisit tristețea ce l-a cuprins văzând cu ce entuziasm, cu ce elogi și osanale fără rezerve, îl întâmpină actuala societate românească pe Baba, impresionată de expresia psihologică a personajelor sale, factor valoric care, după opinia preopinientului meu, s-ar situa complet în afara virtuților ce consacră cu adevărat o creație de mare calibrul, o creație inovatoare; și îmi aducea ca argument inexistența vreunei opere a maestrului nostru, cu excepția Muzeului de artă modernă

Radu BOGDAN

din Dresda, pe panourile muzeelor de mare prestigiu ale lumii.

Iată așadar că, în ciuda imensei sale popularități, Corneliu Baba continuă să fie un artist controversat, ba chiar de către unii contestat. Cât de mulți sunt acești „unii”, ce categorii reprezintă, este greu de precizat pentru că dezacordul se manifestă mai degrabă subteran și anonim, în loc să alimenteze o dezbatere fructuoasă de idei, susținută fățiș, cu curaj, întru dumerirea pertinentă a opiniei publice, a unei părți însemnate indeosebi a tineretului.

Problema nu este chiar nouă și nici întrutotul lipsită de actualitate. Ea își are rădă-

cinile într-un trecut pe care l-am străbătut ca participant și martor alături de pictor, urmărindu-i cu atenție opera și comportamentul și aflându-mă în miezul fenomenului care a constituit de-a lungul deceniilor ceea ce se numește recepția creației lui Baba de către societatea românească a epocii și în special a mediului artistic. Mi-am definit astfel și perspectiva din care mă situez - subordonată formației mele de istoric și exeget critic - în dubla calitate de contemporan, cel de astăzi și cel de acum o jumătate de veac, perspectivă lipsită de prejudecăți și liberă de contingente, de natură să mă înarmeze cu o mai adecvată cântărire a realității parcurse odinioară, decât ar putea-o face cineva care nu a trăit această realitate și nu i-a cunoscut îndeaproape determinantele.

Este necesar să amintesc aici de cearta dintre „ciucurenciști” și „babiști” care a izbucnit în 1948 și s-a perpetuat în culisele vieții noastre artistice vreme de treizeci de ani. O însemnată perioadă de timp m-am aflat eu însumi în tabăra ciucurenciștilor și am cunoscut foarte bine, din chiar launtrul ei, argumentele ce le erau proprii; nu am denigrat însă vreodată creația lui Baba. Spre o mai bună înțelegere a ipostazei lui picturale și a comportamentului său considerarea critică a acestor argumente mi se pare utilă, mai ales că în realitate pășim pe terenul unei false probleme cu întreg cortegiul ei de consecințe. Și trebuie să mai precizez un lucru: fenomenul în discuție, cu toate că depășit istoricește și aparent dat uitării, nu a fost nicicum unul marginal, alimentat de niște pictori minori de la periferia lumii artistice, cum astăzi opinează unii, încercând să minimalizeze tensiunea conflictuală care a existat. Putem fi siguri că dacă ar fi fost astfel, efectele ei nu s-ar fi înscris atât de dureros în conștiința lui Baba, tulburându-i confortul sufletească.

Mă simt oarecum stânjenit la gândul că sunt nevoit să cobor analiza condiției istorice, psihologice și estetice care a decis evoluția pictorului, din sfera de înaltă ținută spirituală în care - precedându-mă recent în chiar coloanele *României literare* - tânărul meu confrate și prieten Pavel Șușară a situat-o, ca s-o așez pe terenul întrucâtva mai terestru al manifestărilor concrete ce au avut loc în epocă. Dar, dincolo de unele implicații meschine, amintitele manifestări își păstrează nealterată însemnatatea pentru aprofundarea judicioasă a unei secvențe dramatice de aproape o jumătate de veac din istoria artei plastice contemporane românești și în consecință nu trebuie trecute cu vederea. Nu am avut

FENOMENUL

vreodată nici sentimentul, nici conștiința că prezența lui Baba în câmpul acestei istorii ar fi dat naștere unei receptări mitice, legendare. A fost o prezență al cărei paradox îl constituie tocmai caracterul ei acut și în același timp discret. Simplu spus, a fost suficient ca tablourile sale de vârf să fi fost văzute o singură dată, pentru ca ele să-și fi câștigat o pondere niciodată micșorată în suflul și cugetul privitorului, asigurându-i lui Baba o permanență. În aceasta constă de fapt „miracolul” Baba, cel care îngăduie să se vorbească de o apoteoză, iar condițiile în care el a luat ființă mi se par a fi demne de prezentat în toată complexitatea lor, chiar dacă o parte din ceea ce le-a constituit odinioară actualitatea și-a pierdut interesul.

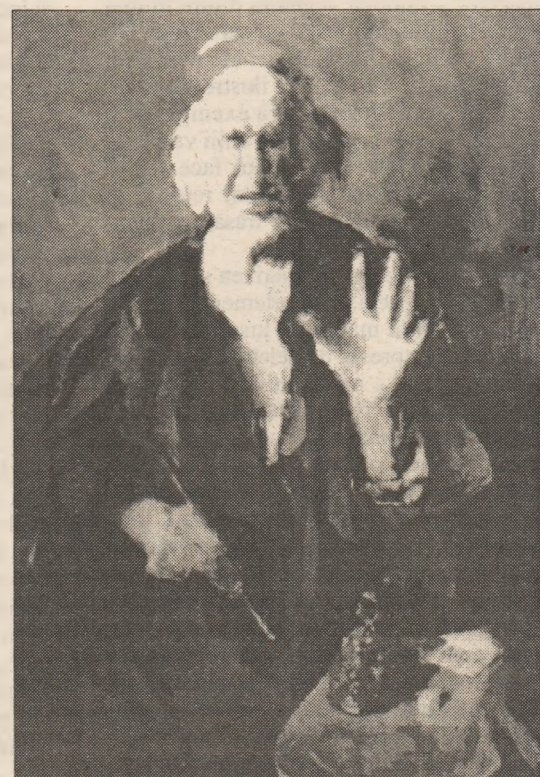
Partizanii infocați ai lui Ciucurencu nu vroiau să accepte că pictura acestuia și cea a lui Baba puteau coexista fără a prejudicia în vreun fel dezvoltarea plasticii moderne românești. O asemenea atitudine - având la bază convingerea că picturalitatea pură trebuie să rămână în ultimă instanță scopul suprem al celui ce mănuieste penelul - comporta indiscutabil un caracter artificial, alimentat de pozițiile sectare, fanatic exclusiviste, și de coeficientul de subiectivitate temperamentală care intra în joc. Întocmai cum odinioară, în secolul al XVII-lea, izbucnise cearta dintre adepții lui Poussin și cei ai lui Rubens, sau mai târziu, în secolul al XIX-lea, dintre cei ai lui Ingres și cei ai lui Delacroix, în ambele cazuri pozițiile fiind condiționate de preferința fie pentru desen, fie pentru culoare, tot astfel conflictul de la noi, în plină jumătate a secolului XX, își afla temeiul în a considera valabilă numai tradiția românească modernă deschisă de colorismul lui Ștefan Luchian.

De fapt - și poate că adesea fără o situaare lucidă în planul conștiinței - confruntarea avea loc între cei ce adoptau față de pictură o poziție dominată de cultul senzației, urmărindu-i finalizarea estetică exclusiv în funcție de calitățile intrinseci ale pasteii și culorii (luminozitate intensă, strălucire, prețiozitate, vibrație atmosferică, modulație subtilă a stratului pictural) și cei care considerau pictura întâi de toate ca pe un factor exponențial al realității, exprimată desigur

cu mijloacele specifice limbajului plastic, dar fără a face din acestea un scop în sine. Dacă plasăm toate cele arătate mai sus în contextul istoric al epocii, când oficialitatea comunistă promova, aservindu-l ideologicului, primatul psihologismului și narativității în dauna calității propriu-zis picturale, ne dăm seama că Ciucurencu se făcea apărătorul unor arte de înalt nivel, amenințate de invazia gravei denaturări la care tindea și supună regimul, denaturare rușinoasă pe care până și pictura sa trebuise să sufere într-un tablou de mari dimensiuni destinat odinioară Muzeului Doftanei, imagine care îl reprezenta pe Gheorghe Dej, cu lanțuri de picioare, în mijlocul unui convoi de pușcăriși politici îmbrăcați în straie vârgate. Era din punct de vedere artistic cea mai oribilă operă pictată vreodată de Ciucurencu.

Putem așadar înțelege că odată ajuns în fruntea unei catedre de pictură din fostul Institut de arte plastice „Nicolae Grigorescu” și devenit secretar al secției de pictură din cadrul Uniunii Artiștilor Plastici, Ciucurencu a căutat din răspuneri să-și impună punctul de vedere în privința esteticii picturale. O gândire plastică modernă blama narativitatea, blama realismul foarte fidel realității, blama pictura „întunecată” care domina de un secol și jumătate pe reșii muzeelor lumii. Tot ce părea să înscrie în acest registru de blamuri stănească adversitatea lui Ciucurencu, un brîndu-i adesea judecata și făcând din sclavul ideilor greșit absolutizante, primate necritic. Numai că, investit cu autoritate și putere, Ciucurencu nu putea rămâne neutru, nu se putea situa „de supra”. În Baba, datorită picturii acestuia, el vedea un dușman. N-a afirmat niciodată de la tribuna răspunderilor sale oficiale, nici în dezbaterile din cadrul plenarelor Uniunii. Și-a semnat opiniile cu perseverență în discuții particulare, încurajând numai ce intra în strictețe în vederile sale. Și de multe ori autoritatea și prestigiul său artistic au avut efect, un efect resimțit dureros de Baba atunci când ecourile stărnite vizau persoana.

Imboldul combativ foarte manifest și pătimaș al lui Ciucurencu n-a găsit însă un îndemn similar în cugetul reze-

Corneliu Baba: *Autoportret* (1991)

vatului Baba, potrivit oricărei atitudini polemice considerate corecte - pe bună dreptate - ca fiind sterilă. Și-a trăit întristarea refugiat în exilul său interior, continuând să-și afirme „punctul de vedere exclusiv prin mijlocul penelului și dacă l-a stăpânit nevoia unei riposte i-a dat curs doar pentru sine, tot cu penelul, intimitatea niciodată dezvăluită până la expoziția de azi. Așa a luat ființă tabloul satiric *Decapitarea Olgăi Bancic*, intitulat ironic după cunoscuta pictură istorică a lui Ciucurencu în versiunea ei a doua, în tabloul actual fiind înfățișată de fapt decapitarea lui Corneliu Baba. Suntem așadar în prezența unei parafraze picturale de ordin parodic, ba chiar a unui pamflet de unde și hiperbolele pe care conține”. Opera își păstrează totuși întreaga valoare de document confesiv.

Opoziția Ciucurencu-Baba a fost rezultatul unui conflict conceptual și al unei ciocniri de mentalitate. Ciucurencu se vroia în pas cu vremea și a fi fost în p-

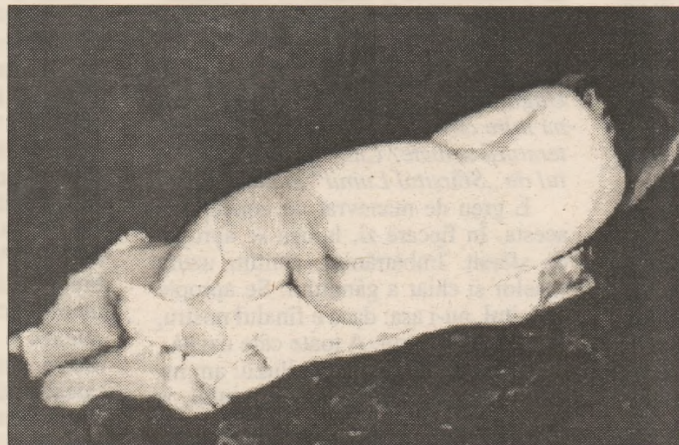
BABA

nea însemna pentru el, în anii primului rând a rămâne credincios iului post-impresionist de a construcția formei la contrastul ulorile calde și reci și la saturația că a pasteii de ulei în așa fel așpe pânză încât imaginea obține comunică lumina de-afară, puloară, iar nu lumina convențională și întunecată, de atelier. Și e vroia în pas cu vremea, dar el aceasta se traducea în primul în a concepe pictura ca pe un de asumare artistică a vieții, ca instrument spiritual de pătrundere tate și de situare față de ea. De modul său de a considera rolul nu ca pe un simplu agent senzoric doar ca un procedeu de solu-a construcției formale, ci - așezunor Rembrandt, Tizian (din său deceniu de viață), Velazictorul bufonilor, estropiaților și ilor) și Goya (halucinantul autor rilor de la *Casa del sordo* și graarcastic al *Capriciilor* și al *Der războiului*) - ca pe un factor tativ al condiției umane și al înilor legate de ea, condiție plină sm și ambiguitate, careia clarl era chemat să-i evidențieze ele abisale. Ceea ce pentru Ciucconstituia pretextul unei reabordonate culorii și purității ei, în plină desfășurare care avea pingă destul de curând pe drutractionismului ajuns la apogeu dent, pentru Baba constituia un astic pus în slujba realității perși trăite dramatic, așa cum îi posensibilitatea sa rănită de cruziocii. A fi în pas cu vremea corea pentru el cu a fi în pas cu su vremii și pictura sa este confirească a nevoii artistului de a ma pe sine prin afirmarea iden-sale cu contemporaneitatea, ontemporaneitate bine știută, noi toți și asumată de Baba cu ate și un curaj exemplare, la noi unice.

lent, o asemenea ipostază exreocuparea pentru modă și cona la modernitate și poate friza ntă un anacronism de natură să pe adulatorii noutății cu orice estora pictura lui Baba le apare lare a însăși valorilor picturii și general. Îmi dau foarte bine seae vor găsi persoane care să mă uscă de anchiloză mintală și de arism, socotindu-mă totodată notor al confuziei valorilor. Dar istin decât că valorile perene ale nt inepuizabile și că ele coexistă Altfel n-am beneficia de o „isurtei” mereu incitantă și actuală, alabilă prin chiar substanța en. Iar dacă m-am extins asupra otivații a opoziției Ciucurencu n făcut-o pentru că falsele motiazii, altele decât cele de ieri, nu își străine de gândirea care a acn trecut. Constat că în zilele (și aș fi fericit să mi se demonă mă înșel!) tineretul și nu nu-i și generațiile de mijloc, maniotală indiferență când nu chiar o tate față de arta unui secol și e de afirmare națională. În afara cușii, nu mai prezintă interes, nsiderați inactuali, nici Grigonici Andreescu, nici Luchian, lady, nici Petrașcu, nici Tonitza, iață și încă destui alții care conru prestigiul și strălucirea crea-stice românești. Problematika

artei lor e socotită depășită și nimeni nu este preocupat - învățământul nostru artistic în primul rând - să le asigure, printr-un travaliu exegetic în profunzime, locul de cinste în posteritate. Ceea ce se petrece în momentul de față echivalează pur și simplu cu o amputare a întregii secvențe istorice care include creația artistică românească a secolului XIX și următoarelor șapte decenii ale secolului XX. Nu mai interesează decât ultimele mișcări artistice la modă peste hotare, iar știința care stătea odinioară la baza creației, eficiența și splendoarea meșteșugului au căzut în desuetudine. Între arta prezentului și cea din trecut, cu o tradiție de cinci mii de ani, s-a produs o ruptură și asistăm astăzi la o împărțare a publicului larg de problematica și exponatele plasticii ultimelor decenii, adevăr evidențiat printre altele și de inapetența pe care editurile noastre o demonstrează față de ea, acceptând cu mare greutate să publice texte ce-i sunt aferente, întrucât se dovedesc nerentabile.

În aceste condiții, interesul, public pe care îl trezește arta lui Corneliu Baba, contribuția ei în plan național la reanimarea interesului pentru pictură, nu trebuie desconsiderate. Dimpotrivă, fenomenul trebuie să ne dea de gândit. Chiar dacă Baba nu se înscrie în linia marilor inovatori și nu simpatizează cu pozițiile avangardiste, calitățile viziunii sale plastice (în totuși de un registru superior, care îi fixează un loc profund personal, cu deosebire caracteristic în istoria artei noastre. Foarte multe portrete și compoziții realizate de Baba - aparținând în majoritate ciclurilor *Spaime*, *Concetațeni*, *Regele nebun*, *Pietă* și seriei de *Autoportrete* - nasc în privitori o emoție puternică, a cărei sursă principală o constituie expresia personajelor reprezentate, angosa care adesea se citește pe chipurile lor; mi se pare însă nedrept cel ce nu recunoaște în impactul astfel produs și contribuția specifică limbajului plastic, strictetea rigorilor sale de pură esență picturală, fie că e vorba de raporturile umbrei și luminii, de acordurile cromatice, de construcția formei, de sinteza petei de culoare sau de mișcarea liberă, foarte stăpână pe sine, a penelului, virtuți de ordin estetic fără de care imaginea obținută n-ar putea acționa atât de convingător. Se face simțită aici o prevalență certă a atributelor plastice asupra celor anecdotice și psihologice, pe care cele dintâi le potențează dar nu li se substituie. Nu trebuie confundat psihologismul care condiționa odinioară „Capetele de expresie” - test pedagogic și probă de concurs în învățământul academic - cu investigația psihologică implicată într-un tablou de Rembrandt, Velazquez

Corneliu Baba: *Nud văzut din spate*

Corneliu Baba: *Spaima* (1986-1991)

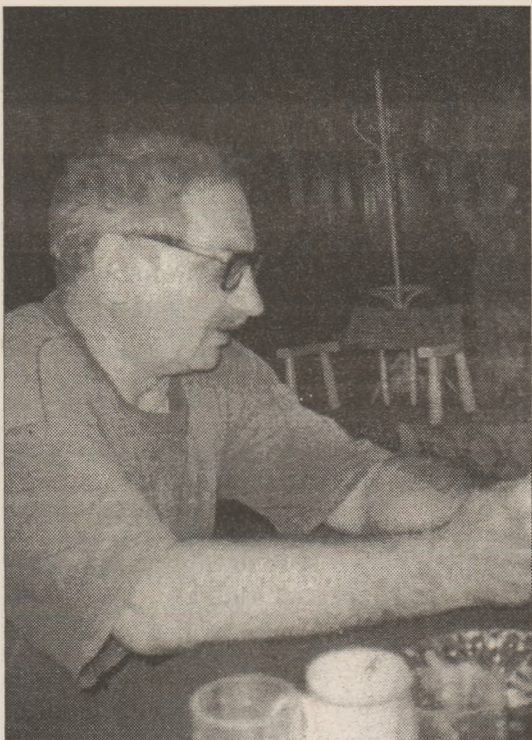
sau Goya, unde aceasta nu operează niciodată în dauna specificului pictural. Păstrând proporțiile, observația rămâne valabilă și pentru Baba, pe a cărui formație academică inițială și-au pus amprenta corectoare discuțiile fructuoase purtate cu Nicolae Tonitza, discuții care i-au lărgit tânărului pictor orizontul profesional fără a-l supune unei influențe de viziune și stil, ci doar stimulându-i sensibilitatea. Ca această sensibilitate și-a putut afla un câmp de exprimare foarte diferențiat și fin dovedindu-și cu prisosință acuitatea, ne-o demonstrează acea capodoperă târzie care este *Nudul culcat văzut din spate* (1984), unde orchestrarea savantă a valorilor luministice conferă trupului omenesc o pulsație delicată și tandră, generatoare de subtilă poezie. E una din rarele pânze ale lui Baba care respiră calmul contemplativ al unor clipe de împăcare lăuntrică, transmisă grațios atingerilor penelului și vibrațiilor culorii.

În istoria picturii românești Baba ocupă locul, rămas liber până la el, al unui artist care a înțeles să-și exprime epoca, bolnavă și atroce, supunându-i imaginea unui proces de sublimare. Realist uneori excesiv (ceea ce l-a putut indispupe pe Tudor Arghezi în *Portretul* care îl înfățișează precum și în dublul portret, *Tudor Arghezi și soția sa*), Baba conferă în general realismului său o măsură atotcuprinzătoare, făcându-l să oscileze între denunțul necruțător al decrepitudinii fizice și cel, nu mai puțin crud, al descompunerii morale, și una și cealaltă situate sub semnul destinic al neputinței umane. De aici și tragismul ineluctabil al picturii sale, care transfigurează adesea banalul cotidian într-o aventură eroică, marcând-o cu pecetea de foc a confruntării dintre nuanțele roșului și cele ale negrului sau brunului întunecat, culori ce-i domină cu consecvență paleta. Mai trebuie spus cât se poate de răspicat că Baba nu a fost nici-

odată un pictor realist socialist. El a fost victima nefericită a jocului unor coincidențe fortuite și al confuziilor conjuncturale, ceea ce în raport cu regimul comunist i-a creat ipostaza paradoxală a unui artist slăvit pentru talentul său de necontestat și mereu criticat cu severitate pentru a nu-l fi prostituat și supus tiraniei perverse a ideologicului. Orice speculații contrare aparțin unei regretabile zone politic resentimentare, ai cărei protagoniști superficiali, robi ai prejudecăților, nu suportă confruntarea cu adevărul.

Desigur, în limitele unei analize precum cea de față, nu se pot atinge toate aspectele creației lui Baba. El este un conservator profund atașat de tradiția marii picturi universale, dar conservatorismul său n-a fost sectar, n-a fost prohibitiv și exclusivist și deci n-a stat în calea dezvoltării nici unui discipol al său, chiar și atunci când s-a întâmplat ca această dezvoltare să se înscrie într-un registru opus concepției și vederilor proprii maestrului. Dimpotrivă, în virtutea unei neașteptat de vaste deschideri și a unui simț pedagogic benefic, el a încurajat asemenea „abateri” și acest autentic democratism a contribuit din plin la succesul calitativ al elevilor săi. Nu este puțin lucru pentru o artă modernă și contemporană destul de tânără cum continuă a fi a noastră. Se întregește astfel cu o virtute însemnată în plus bogatul șir de motivații admirative care îi vestește lui Corneliu Baba o prețuire în timp binemeritată. ■

¹⁾ Printre martorii reprezentativi, cei cărora li se face favoarea și li se acordă satisfacția de a asista la supliciu, îi recunoaștem pe G. Oprescu, Ion Frunzeti și Mircea Popescu. Obiectiv vorbind, e prea mult a vedea în Ciucurencu un călău și nu-mi aduc aminte de vreo luare de atitudine împotriva lui Baba, orală sau scrisă, de către criticii amintiți. Alții au fost cei ce l-au atacat și săcâit pe pictorul nostru în epocă; dar cum totul se proiecta pe fundalul înverșunării sale alergice împotriva criticilor în general, el a preferat să-și îndrepte sarcasmul asupra celor mai notorii dintre ei și mai instalați în posturi, conferindu-le o prezență simbolică.

Cornel Ungureanu despre miturile imperiale

privire la acuzatorii deceniului nostru.

C.B.: *Ați publicat de curând în revista Luceafărul mai multe evocări ale Timișorii de altădată. Este vorba aici despre „exilul în timp” (în trecut)? Se leagă ea de pasiunea pentru literatura exilului?*

Nu, n-am publicat în *Luceafărul* evocări ale Timișorii de altădată. Am publicat un serial intitulat *Timișoara și Europa Centrală*. M-am ocupat în acest serial (care ar mai putea dura destule numere) de scriitorii timișoreni care au însemnat și înseamnă ceva în literatura Europei Centrale. Despre

ei se scrie (când se scrie) puțin și rău: uneori anapoda, cu date auzite pe ici, pe colo. Am corectat rânduri aiurea despre Franyo Zoltan, Franz Liebhardt, Andrei A. Lillin, am repus în circulație un nume uitat: René Füllöp-Miller. Aș mai scrie pe larg despre timișoreni ca Virgil Birou, Gheorghe Atanasiu, Meliusz Jozsef, Julius Podlipny, Ion Stoia-Udrea, Sorin Titel, oameni cărora trebuie să li se acorde spațiu în literaturile (în spiritualitatea) Europei Centrale. Sigur că dacă vreți, puteți numi paginile din *Luceafărul* evocări. Vreau să învăț onoratul cititor să-și amintească frumos despre lumea de ieri. Fiindcă există un cititor bădăran care reformulează istoriile locurilor după chipul și asemănarea lui. Cititorul bădăran nu se manifestă doar în limba română: el se manifestă în toate limbile Europei Centrale. Și – normal – în toate limbile secolului nostru.

C.B.: *În volumul Mircea Eliade și literatura exilului v-ați ocupat de dosarul Mircea Eliade publicat în revista Toladot. Care ar fi ultimele evoluții în judecarea opțiunilor politice ale lui Mircea Eliade?*

Întâi bravii combatanți s-au făcut că părerile mele, publicate pe două pagini ale *Suplimentului Lai* al *Cotidianului*, nu există. Dacă era vorba de *Gazeta Gorjului* sau de *Luminile Dâlfei*, aș mai fi înțeles; dar era vorba de publicația culturală de vârf a momentului! Tot ceea ce spuneau despre Eliade, de-a lungul vremii, diriguitorii culturii comuniste era trecut în revistă cu stimă și admirație. Cei mai bravi adversari ai lui Eliade erau, în deceniul al patrulea, liderii comuniști; în deceniul al cincilea, tot ei; în cel de-al șaselea, tot ei! În deceniul al șaselea, formulările sunt mai spectaculoase. În deceniul al șaptelea, acuzațiile (cele din presa românească) sunt contextualizate; nu injură doar ideologii, ci și comentatorii profesioniști de literatură. Așa că, dacă vii tu, om serios și scrii negru pe alb că „nu s-a știut” până în 1971 că Mircea Eliade a fost simpatizant legionar și că a propășit „fiindcă nu s-a știut”, e... cum să spunem... o exagerare. Când Norman Manea scrie așa ceva, treacă de la noi; dar când fermecătorul George Pruteanu dă din cap admirativ la afirmațiile lui Norman Manea, nu mai înțeleg nimic. Domnul senator e cam de-o vârstă cu mine, am citit cam aceleași articole. Să nu-și amintească de ele? Sau să fi intrat – după politichia țărănistă – și în politichia culturală? O să public, la momentul potrivit, o carte despre Mircea Eliade în care voi lămurii, sper, o serie de întâmplări nefericite ale marelui cărturar. Și voi anexa o bibliografie a lecturilor infidele, de care a avut parte deceniul al patrulea, a lui Mircea Eliade.

R. V. Giorgioni: *Ce părere aveți despre Orbitor, Aripa stângă, ex... orbitorul roman al poetului optzecist*

Mircea Cărtărescu, poet convertit după 1989 în prozator de cursă lungă? (Părerea noastră este - dacă ni se îngăduie s-o inserăm într-o întrebare - că suferă de prea multă perfecțiune. Dar că reprezintă, oricum, multășteptatul roman al Generației).

Despre *Orbitor* am scris în *Orizont* o cronică literară pe care ați fi putut să o citiți. De altfel, scriu cronică literară de multă vreme - cam de prin 1963. În călătoria din China, l-am rugat pe Ion Mircea să-mi spună ce-i cu *tulpa* din *Vladia* lui Uricaru. Pe urmă m-a lămurit, savant, însuși autorul ce-i cu acest roman al său. Lângă Li Jiang, Eugen Uricaru îmi spunea ce frumos volum de poezii e *Copacul cu 1000 de imagini* de Ion Mircea. Eram sub copacul cu 1000 de imagini, și Ion Mircea era puțin uimit că nu-i știm cartea. Ei, la vremea cu pricina am scris cărți elogi-oase despre aceste cărți. Am fost uimit că am fost uitat chiar de autorii cărților în cauză! Fusesem, de-a lungul vremii, între susținătorii lor. Dar în provincie opinia ta are un rol secundar; e repede uitată. Între 1972 și 1995 am scris săptămânal despre „cărțile noi” în *Orizont* și în *Timișoara*. Nu știu ce ecou au avut cronicile mele. Dacă dvs., cititori profesioniști ai revistelor de cultură, nu vă mai amintiți care e părerea mea despre un roman recenzat relativ recent... Dar să nu fug, totuși, de răspuns: *Orbitor* e unul dintre romanele care fac fericit un moment cultural. În vremile noastre mohorâte, o sărbătoare necesară.

R. V.G.: *Ce credeți că a mai rămas din Generația '80 la ciocnirea de val cu Generația '90 și cu celelalte tendințe socio-culturale la sfârșit de veac și mileniu?*

Știți replica veselă a lui Cărmăneanu, după ce s-a plictisit să tot traseze harta Europei: „Austria e ceea ce rămâne”. Dumnealor câștigaseră războiul, își savurau triumful, împărțeau după voia lor Europa, le făceau și desfăceau pe toate. Fiecare tânăr literat e un victorios care trasează harta literaturii, mustăcînd: „Ceea ce rămâne e generația '60. Ceea ce rămâne, e generația '80”.

Predând eu un curs „de Europa Centrală” de vreo trei ani la junii care cu iubire fac Studii Aprofundate, evocându-i pe Musil, Roth, Kafka, Broch, Trakl, Rilke și pe mulți alții, am constatat că, totuși, ceea ce rămâne e mereu Întregul. Totul rămâne. Pentru o judecată normală, cultura va trăi, mereu și mereu, o vocație recuperatorie. Oricât i-am hăcuî noi pe Sadoveanu sau pe Balăiță sau pe Mihai Sin, cărțile lor rămân: trebuie recitite de la un capăt la altul.

R. V.G.: *Sunteți (în calitate de cititor profesionist și analist al fenomenului literar) mereu conectat la pulsul vieții literare, de la noi și din lume. Ce se străvede în viziunea C.U. = Cornel Ungureanu și... Comunitatea Europeană între creștele de valuri/valori ale literaturii actuale? Cum aplicați conceptul de „Sfârșitul Lumii” la literatură?*

E greu de manevrat un concept ca acesta. În fiecare zi, lumea se apropie de sfârșit. Îmbătrânim, simțim uzura caselor și chiar a gândului. Se apropie sfârșitul, nu-i așa: dacă e finalul nostru, e și finalul tuturor. A toate câte există.

Ca să vă răspund fără iluzii: am intrat într-o epocă a best-sellerului, a divertismentului și a globalizării explozive a valorilor. Câștigă imaginea, computerul, pierde litera scrisă. Cine mai are timp să citească un roman de 2000 de pagini? Sau să revină, iar și iar, asupra unui poem gen *Țara pustie*?

Cine vrea să mai facă roman trebuie să scrie scurt, cu nerv - să aibă dinamismul necesar încadrării în timp. În timpul lecturii, Postmodernismul înseamnă prescurtarea, abandonarea ierarhiilor pentru rețele, regăsirea ironiei, a umorului, a râsului sau a surâsului. Și pe urmă, vă rog să vă amintiți celebrul roman al lui Ray Bradbury: vor apărea oameni care să-i țină minte pe Kant, pe Shakespeare sau pe Dostoievski. Dar ca să scrii alți Frați Karamazov... nu. Pentru Karamazovi ar putea apare un alt Ingmar Bergman. Vedeți, sunt un optimist, vă vorbesc despre profunzimile Imaginii... și nu despre facila ei angajare în superficializarea lumii.

R. V.G.: *Ce (mai) reprezintă pentru omul și scriitorul Cornel Ungureanu ajuns la maturitate satul de baștină, Zăgăjenii nașterii și copilăriei dvs. - un cătun oarecare, sau un topos mitic - sau ce altceva?*

Nu m-am născut la Zăgăjeni - sunt lugejean fiindcă tatăl meu, mereu hărțuit de orgolioșii locului, a hotărât așa. Voia ca fiul lui să fie „un adevărat bănațean”, așa că m-am născut în capitala spirituală a Banatului, unde am rămas în primele mele șapte zile de viață. Zăgăjeni e locul unde sunt îngropați părinții mei și unde voi rămâne și eu în următoarele două-trei sute de ani. Despre oamenii din Zăgăjeni am scris un roman pe care, probabil, o să-l public în următorii ani.

R. V.G.: *Fiind un critic important al zonei de Vest, în ce măsură sunteți legat - trupește și sufletește - de acest spațiu spiritual?*

Tatăl meu este din Ciclova Montană, localitate fabuloasă nu numai prin numărul de intelectuali și artiști pe care i-a dat, ci și prin miturile imperiale pe care le poate alimenta. Francisc I a vizitat prin 1817 Ciclova, era acolo o monetărie, se scotea minereu de fier. A rămas acolo mai multă vreme? Le-a bucurat pe localnice? A lăsat incognito un moștenitor împărătesc, din neamul Crețu-Orăvițan?... Cert este că, furios pe o neregulă financiară, Majestatea Sa Imperială n-a mai asistat la inaugurarea Teatrului din Oravița (împlinește în toamna aceasta o vârstă rotundă). Dar nimeni nu îndrăznește să spună că Împăratul n-a asistat. Pictorul D. Turcu, într-un tablou celebru, immortalizează prezența imperială acolo iar istoricii... ce să mai spun. Iar amintirile acțiunilor, iar memoria locurilor...

În Ciclova era o fabrică de bere celebră (prin 1900 exporta bere până în Canada) - când am văzut filmul *Amintiri*, al lui Menzel, am zis: a filmat la Ciclova. Mai e o mănăstire, Calugăra, mai e Peștera unui haiduc, Adam Neamțu. Ce să zic: o lume de inventat.

R. V.G.: *În câteva zile din presa locală a apărut știrea că tocmai ați încheiat o carte despre China. Chiar ați încheiat-o?*

Da, am încheiat-o. Se cheamă *A muri în China*, e un antijurnal care pleacă, în fond, de la niște gânduri mai vechi ale mele legate de Tibet. De fapt, călătoria noastră în China - un schimb de delegații ale Uniunii Scriitorilor din cele două țări - trebuia să treacă prin Lhasa, Potala, pe trasee tibetane celebre. N-a fost să fie. Antijurnalul meu începe de la ideea de ratare: cum se ratează o călătorie, cum se ratează o iubire, cum se ratează o viață. Cum se ratează Marea Călătorie. Din când în când, personajele mele trec Dincolo, mai zburând peste barajele realității.

Interlocutori:
R. V. Giorgioni și C. Buiciuc

(Continuare în pag. 18)

Angela Furtună

SUNT și momente faste în viața redactorului care, după lecturi istovitoare prin diversitate/monotonie, și care macină nervii, acoperă rubrica de corespondență la o revistă literară.

Efortul lui e răsplătit din belșug, cum se va vedea în pagina de față în care sunt numai câteva din poemele Angelei Furtună, poeme alese din manuscrisul unui volum intitulat *Prizonier în Ego*, în curs de apariție la Suceava. Eu cred că poezia ei este purtătoare de destin. În prelungirea acestui pariu cu timpul, pariu pe care știu de pe-acum că îl va câștiga, dau însemnătatea ce se cuvine și textului scrisorii sale, deosebit de interesant și valabil nu numai pentru acest moment de debut, text cu date biobibliografice solicitate de noi, text care mi se pare exemplar prin sinceritatea cu care poeta se dezvăluie. Scrisoarea e destul de întinsă ca să poată fi toată publicată, astfel că voi alege câteva fragmente, sărind peste formulele de circumstanță: „...M-am născut pe 19 iunie 1957, la Suceava, într-o familie tributară modului de educație evreiască, puternic în Bucovina acelor ani. Cum eram un copil foarte trist și studios, la patru ani începusem deja studiul a două limbi străine (cu o profesoară evreică și una nemțoaică) și al unui instrument muzical (pianul, marea mea dragoste nedesăvârșită). Am trecut prin școală cu grație și distincție, pot spune, profesorii ce mi-au desăvârșit gustul pentru metodă și pentru perfecțiune fiind din

galeria unei vechi și bune tradiții a «micului Cernăuți». Cu marea literatură a lumii m-am întâlnit încă din copilărie, momentele când scriam și publicam eu însămi plasându-se tot atunci. La gimnaziu făceam revista școlii mele. La liceu (liceul „Ștefan cel Mare” din Suceava), făceam revista generației noastre de atunci, sub îndrumarea profesorului Riemer Haim (multă vreme directorul Revistei de cult mozaic din România, în ultimii ani). Observați, vă rog, că, deși nu sînt evreică, pentru mine au avut un rol semnificativ contactul și influențele comunității evreiești; aceștia sînt oameni ancorați în cultură și vocație artistică la nivelul standardelor înalte și lor le datorez mult din evoluția mea ulterioară. În 1978 mi-am început studiile la Universitatea din București, absolvind Facultatea de Geofizică, sub aripa academicianului Botezatu (în anii al doilea și al treilea de studii l-am avut ca profesor pe dl Emil Constantinescu, o figură deloc ingierească în fondul adînc al personalității...). Colegii filologi din Universitate aveau, cum bine știți, mai multe cenacluri, seri dedicate literaturii (sau altor surori din zona artelor). Eu, care devoram pur și simplu tot ce înseamnă manifestare a creativității și a experimentului, frecventam cu oarecare regularitate aceste întâlniri (într-o vreme eram puternic atașată de un grup din jurul dlui Geo Dumitrescu), la fel frecventam sălile de teatru, concertele de la Ateneul Român sau Sala Radio, sălile de expoziție...

Am rămas în postura de martor, de spectator, de observator, vreme îndelungată. De ce? La sensibilitatea mea prudentă și hiper-exigentă, se adăuga, în epocă, o fobie chinuitoare de expresiile ideologizării manifeste în arta oficială. A fost unul dintre motivele care m-au îndepărtat de dorința de a „ieși la rampă”, din moment ce simpla evocare a contextului Cîntării României sau, bunăoară, Cenaclului Flacăra, îmi trezea mari dubii și reticențe. Este foarte adevărat că acum, la distanță, realizez că am acumulat o experiență extrem de frustrantă, ceea ce ați remarcat și dv. atunci cînd ați sesizat cit de mult apăs pe pedala accelerației în clipa cînd scriu...”

Epistola continuă captivant cu amănunte importante pentru timpul care a urmat, cînd Angela Furtună scrie, citește, traduce, cultivându-se în anonim. După 1989 intră în presă, practicînd toate speciile aferente domeniului jurnalistic, devenind incomodă în mai toate echipele cu care a lucrat.

„Apetitul gilcevii cu lumea, așa cum s-a consumat el în presa românească imediat după revoluție, pe mine m-a nedumerit, căci nu așa vedeam eu rezolvările și defurările arhi-necesare la abolirea dictaturii. A fost, într-adevăr, o perioadă neagră pentru presa românească, pentru că nu a fost o *gil-ceavă a înțeleptului cu lumea*, ci o sfa-dă de mahala, toată acea interminabilă incrușișare de ocări și vulg, și mitocănie, și dezinformare, și...”

Scrie poezie, eseu și proză scurtă.

În 1993 câteva texte îi apar în Antologii de haiku. Cu volumul *Prizonier în Ego* participă la Concursul național de poezie „George Coșbuc”, ediția 1997, unde primește Premiul special al juriului. Se consideră, la 40 de ani, o mare necunoscută și se simte în sfârșit încurajată în dorința de a locui *în inima cititorilor*: „Viața nu mi-a fost prielnică în ordinea cu care mi-a propus evenimentele, și abia acum, cînd fiica mea a implinit 18 ani, mă simt oarecum eliberată să-mi explorez și identific propriile limite, să mă reinventez, să mă iau de la zero. Ceea ce v-a *spe-riat* în textele mele continuă să mă agreseze și pe mine: dar acolo nu sînt decît un medium al acestui fin de siècle îngrozitor, apocaliptic, brăzdat de tușe à la Goya. Deocamdată nu mă pot sustrage acestui context și poate că în aceasta rezidă formula mea, noutatea.”

(C.B.)

Jurnal din perspectiva planului secund

Atelierul din prelungirea poeziei/ doar un loc de deranjat cumînțenia la început

dorind să vociferez
într-un sentiment securizant
aseară m-a trezit
un roi de albine
erau puse pe
polenizat florile din covor
ele nu se grăbeau
cum alte impresii
pe partea nevăzută
a gîndului

o lucrare stranie
în încăperea aceea pînă la care
liftul face infarct

vecinii s-au jurat
că un picamer le-a găurit
somnul
subtiind plapuma nopții

totuși polenizarea poluează sonic
le-am explicat/ pînă dimineată au răsărit
ierburi și tufe/ în atelier s-a întîmplat
o pajiște cu rouă

eram regina albinelor deja
cînd mi-am descoperit vocația planului secund.

Cinci tablouri de colecție

1. Coșmarul librarilor cînd ziua se micșorează

să te umilești în fața televizorului
dimineata la ora patru
cînd subiectul inevitabil este

complotul împotriva indiferenței
nu sînt aici pentru epistole isihaste
ommmmm ommmmm ommmmm

cum cearcănele nopții polare
orașul se lăbărtează
el urcă în bibliotecă pe raftul cu
monografii inutile

de-aș adormi acum
somnul meu

ar putea fi visat
într-o librărie franceză
de pe chei

o binefacere, sinceritatea încrezută a
unei nopți albe desăvîrșite
după lectura tihnită din Dante
emoția zorilor îmi vorbește cu eleganță și
scepticism despre moarte
un panoptic cu arme și graseieri de poncif
sparg nuci cu cleștele de diamant
al solitudinii

un accent
grav

peste liniștea
ce m-a descoperit
robotul îmi spune că a sosit clipa
TOTUL E

PREGĂTIT

ÎN SFÎRȘIT

2. Respiri și nu vrei să știi încă
aerul e bîntuit de dihotomia zborurilor
către rele intenții
un rododendron își continuă plutirea în
arcul superb al interogației
privesc în gol/ pupilele se îngustează
cum poiana copilăriei furată de la tătari
forme de femeie învăluite în mîini privilegiate
îmi reculeg toate respirările furișe
o inimă de tunet

frumoasă cînd se sprijină
pe umbra vînată a condorului
o hotărîre asupra morții
poate mîine
poate cînd vom avea timp

3. Atrasă e de aventură doamna cu zîmbet
este ceva ce nu înțeleg/ fără amintiri sau
fără greșeală
lumea pune piciorul drept înaintea piciorului
sfîng/ și merge mai departe
zîmbetul e măsurat și cîntărit sau vine un
altul identic imponderabil
par veseli săracii cînd se împrăștie sîngele
pe mozaicul sălilor de așteptare

doamna cu pălărie coboară voaleta peste
profilaxia de a contracta
vreo emoție vătămătoare
își ține genunchii strînși cu un legato pointillist
istovitoare e împotrivirea în fața fricii de frică
ea cu arătătorul ne amenință libertatea
de a-i tortura somnul în drum spre dorință

4. O privire asupra descreșterii armoniei
ce mare lucru să plimbi o mistică stranie
pe bolta palatină
guma de mestecat ce picură ritm în liniștea
cu care privesc identitatea promisă
mic cîntec de leagăn acest anotimp pentru care
sînt contesa în blue jeans și bluză roșie
în vis o scenă cu familia patinînd pe o
decadență de un albastru degradat
contrast între pușca strămoșească pentru mistreți
și făgăduința burgheză a sofalei
iese la rampă și strigă vive la liberté o
țigancă
la care simțul profetiei
a făcut avere
doar sticlele cu licurici
din mîna actorilor
nopți în care mansarda sfidează absențele

5. Serenada pentru insolit și nebulie
ignoranta păianjenului din logo
nu-i scutește pe sleepwalkers de accidente
ce solitar e acest vînzător de tutun
ce crede în amurgul ascezei
pe pod fără cîntec un domn se agață de
balustradă
și se prezintă: Mozart
am rămas în mirare/ un simț estetic corupt
se prăbușește din nou
apa rîului tînjește după acest pește uriaș
cu care încep știrile de scandal
la saxofon călugărița parcurge cu poticniri
urletul satisfăcător al firescului.

CRONICA DRAMATICĂ

de Marina
Constantinescu

UN PROGRAM estetic solid și-a pus în valoare regizorul Alexandru Dabija la Teatrul Tineretului din Piatra-Neamț, de cele mai multe ori susținut plastic de scenografia Irina Solomon și Dragoș Buhagiar: *Orfanul Zhao* - un spectacol perfect -, *Jucăria de vorbe*, *Mult zgomot pentru nimic*, *Cutuma*. La Teatrul *Sică Alexandrescu* din Brașov, cei trei au realizat *Frații*, făcând dintr-un text dramatic fără miză, un spectacol incântător, de mare rafinament, cu doi protagoniști impecabili: Constantin Babii și Mircea Andreescu. Fiecare montare înseamnă căutare, înseamnă prelungirea ideilor, a obsesiilor din precedentă punere în scenă și, într-un fel, anticiparea celei ce urmează în mereu alte forme, din alte perspective. Nici un spectacol nu seamănă cu celălalt, și nu este vorba doar de diversitatea textelor alese. Modalitățile de exprimare teatrală sînt mereu proaspete, subtile, însoțite de finețe, epurate de încărcătura semnelor și simbolurilor neacoperite, exterioare. Tușa, gîndul le traversează însă, ca un izvor de apă rece, alimentînd curățenia unui stil recunoscutibil.

Cei trei creatori au poposit la Teatrul de Comedie din București unde au lucrat *Comedia erorilor* de Shakespeare, premieră ce a avut loc recent, la scurt timp după ce teatrul abia deschisese stagiunea cu *Trei femei înalte*, în regia lui Vlad Massaci. Shakespeare este Shakespeare, chiar dacă piesa aceasta este o comedie de începuturi, cu tatonările de rigoare, cu teme ce vor reveni în textele ulter-

Teatrul de Comedie: *Comedia erorilor* de William Shakespeare. Traducerea: Ion Frunzetti și Dan Duțescu. Regia: Alexandru Dabija. Costume: Irina Solomon și Dragoș Buhagiar. Muzica: Dumitru Dabija. Expresia corporală: Malou Ioșif. Distribuția: Șerban Ionescu, George Ivașcu, Silviu Stănculescu, Ion Chelaru, Magda Catone, Mihaela Teleoacă, Iarina Demian, Gabriela Popescu, Gheorghe Dănilă, Eugen Racoți, Radu Bănzaru, Delia Nartea, Alexandru Pop, Tudor Chirilă, Marinela Chelaru, George Grigore.

CRONICA PLASTICĂ

de Pavel
Șușară

Maxim Dumitraș

LIPSIT complet de prejudecăți, dar și de inhibiții în fața diverselor mituri pe care genurile artistice le-au tot perpetuat, el trece de la o expresie la alta, de la un limbaj la altul, și de la un tip de reprezentare la altul cu o mare ușurință și cu o surprinzătoare prospețime. Evadat din captivitatea genurilor, el s-a eliberat de monotonia tehnicilor și de obsesia temelor. Memoria culturală și ancestrala abilitate artizanală se învecinează permanent, atunci cînd nu se întîlnesc pur și simplu, cu tehnicile de ultimă oră și cu un irepresibil elan experimental. Chipurile arhaice din pictura sa mai veche, impersonală și atemporală asemenea celei populare, s-au dezagregat în ultimii ani și s-au topit în construcții cromatice de o remarcabilă vitalitate și cu un impact vizual la fel de puternic. Sculptura urmează și ea un traseu oarecum similar: lemnul, piatra, lutul, nuielele și bronzul, singure sau asociate, brute ori prelucrate pînă la iluzia transparenței, comentează modelele deja stocate în inventarul etnografic sau construiesc forme cu o preexistență doar în lumea imaginară. Posesor al unei manualități ieșite din comun, al unei mari forțe de intuiție și al unei curiozități intelectuale neobosite, el îmbrățișează cu o egală naturalețe și formulele artistice alternative, de la intervenția în peisaj și pînă la performance. Însă și în aceste acțiuni artistul se păstrează în spațiul unei viziuni arhaice, fie prin semnificarea unor

Comedie în albastru

rioare în forme dintre cele mai elaborate, într-o limbă în care cuvîntul este fundamental, zburdalnic în conotații, ambiguități, asocieri. Rostirea unui text shakespearian este o probă de foc pentru orice actor, fie el un actor cu experiență sau, dimpotrivă, aflat la început de drum. În cazul nostru, traducerea folosită - cea a lui Ion Frunzetti și Dan Duțescu - un pic prăfuită, greoaie, apelînd adeseori la perfectul simplu - părea, în seara premierei, că-i încorsetează pe actori și că relația cu cuvîntul încă nu este asumată în totalitate. Uneori, jocul se împotmolea în cuvinte sau, mai exact, în felul în care se așează în replică pentru a fi rostite. Piesa este o succesiune de *qui-pro-quo-uri* cu tîlc care se aglomerează și se amplifică într-o singură zi, în orașul Efes. În prolog, tolba cu încurcături pare să o verse un biet negustor din Siracuză. „Într-un ceas rău“, pe marea cuprinsă de furtună, negustorul Aegeon și-a pierdut nevasta și unul din cei doi băieți gemeni, împreună cu sluga lui, care are, la rîndul ei, un frate geamăn. Firele se deznoadă, pe parcursul acțiunii, care are loc la Efes. Întîmplarea face ca toți cei șase protagoniști să se nimerească în același timp la Efes, după un număr de ani, și fără să știe unii de alții. O jumătate din familie se află de mai multă vreme în oraș, cînd sosește, pe de o parte, negustorul și pe de altă parte, cel de-al doilea frate cu sluga lui. Data fiind asemănarea dintre perechile de gemeni, se petrece o confuzie generală care tulbură viața liniștită a Efesului. Ca în toate farsele de acest fel, pînă la urmă, părinții, copiii și slugile lor se recunosc și totul reîntre în normal.

Facilitatea inevitabilă a comediei de situație este evitată de regizor cu multă subtilitate. În locul îngroșării, la îndemînă, a comicului, rezultat din *qui-pro-quo-uri* și din savoirea limbajului (deseri licențioși), Alexandru Dabija alege o soluție originală și foarte în spiritul montărilor lui. Pornind de la tema shakespeariană a dublului, o exploatează în

toate consecințele ei, într-un joc complex de simetrii și disimetrii, de asemănări și contraste, de identitate și opoziție. Perechile se despart, se regăsesc și se încrucișează într-un vîrtej aiuritor pentru efeseni, care ajung să creadă că Diavolul însuși și-a virit coada. Toată confuzia (devenită grotescă, la limita imoralității, cînd nevasta nu-și mai cunoaște bărbatul) este însă filtrată poetic și „salvată“ în felul acesta de la promiscuitate. Secretul artei lui Dabija stă în culoarea sub semnul căreia este așezat spectacolul - lumini, costume. În *Orfanul Zhao* predominau ocările. *Mult zgomot pentru nimic* era tratat în sepia. *Frații*, în verde. Aici culoarea este albastru. Evident, Dabija mizează pe simbolistica acestei culori, care inundă scena. Albastrul semnifică multe lucruri în acest spectacol: căutarea adevărului dar și glisarea în vis, atmosfera selenară care dematerializează obiectele și lenevește acțiunea, mișcările. Pînă la urmă realul ia chipul imaginărilor, poezia îndulcește contururile farsei și este destul de greu de spus ce se întîmplă în realitate și ce numai în mintea personajelor. Iscușința scenografilor Irina Solomon și Dragoș Buhagiar constă în efectele picturale, în pastelul pe care-l obțin, în absența oricăru decor, numai din reflexele de culoare ale costumelor și luminilor. Un Efes de acuarală.

Din distribuție, trebuie remarcați Șerban Ionescu și George Ivașcu, în roluri duble - Antipholus și Dromio, din Efes și din Siracuză, un fel de Pat și Patășon, de Don Quijote și Sancho Panza pentru care încurcăturile devin, uneori, și mori de vînt. Șerban Ionescu își colorează nuanțat fiecare cap al personajului său bicefal, identic fizic și diferit comportamental, cu minuție, nemanierist, obținînd, în multe momente, cu mijloace puține, efecte importante. George

Serban Ionescu și George Ivașcu în
Comedia erorilor. Regia Alexandru Dabija

Ivașcu, despovărat de șabloane, este un Charlot plin de energie, de trucuri și giumbușlucuri bine strunite, cu măsură și atenție, susținute în jocul cu două fețe. Dacă Anthipolus domină scena pe verticală, prin statura și „greutatea“ sa în Efes, Dromio o stăpînește pe orizontală, prin viermuiala ubicuă care cuprinde spațiul scenic. Și separat, și în tandem, Șerban Ionescu și George Ivașcu merg într-un registru calculat și nu acela cu care ne obișnuiseră în ultimele apariții. Ca și Magda Catone, de altfel, în Adriana, mai interiorizată și mult mai puțin dezlănțuită, făcînd un cuplu reușit cu Mihaela Teleoacă, în Luciana. Iarina Demian, un fel de Maica Tereza atotbinecuvîntătoare în stareta din Efes, presărînd cu grație sare și piper, în interpretare, transformă un personaj șters într-unul vizibil, ca și Ion Chelaru, care aduce poveștii nefericite a negustorului Aegeon, umorul involuntar. Marinela Chelaru - Bucătăreasa, adusă la vedere în monologul lui Dromio despre ea pentru a accentua hilarul situației și Gabriela Popescu în Curtezana sînt două prezențe episodice, bine alese, care alimentează comicul. Din păcate, multe din celelalte evoluții scenice sînt neconvingătoare, fără vlagă, afectînd atmosfera spectacolului, cel puțin a reprezentației pe care am văzut-o, estompînd un dinamism presupus cu intrări și ieșiri întîrziate, nelegate, care încetinesc ritmul montării.

Trei artiști bistrițeni

materiale tradiționale, fie prin reactualizarea culturală a unor ceremonialuri domestice (taierea porcului, de pildă) intrate demult în stereotipia cotidiană. Dacă acestor investigații artistice multiple li se mai adaugă și tentativa recuperării kitschului cu intenția integrării lui într-un cod cultural asumat, în care ironia postmodernă se conjugă cu o funciară duiosie, portretul lui Maxim Dumitraș se constituie de la sine, în toată complexitatea și autenticitatea lui.

Marcel Lupșe

ÎN MĂSURA în care artiștii pot fi definiți în funcție de sensibilitatea lor particulară față de unul dintre regnuri, Lupșe este, fără îndoială, un pictor al lumii vegetale. În lucrările lui, indiferent de momentul realizării și de natura tematicii, o prezență invariabilă este obsesia texturii și a infinitelor ei nuanțe. Spirit disociativ, cu o imensă capacitate analitică, el urmărește în adîncime toate sonoritățile substanței pe care o invocă direct sau numai prin reprezentare. Și fie că este vorba de ciclul *ambalajelor* sau de *construcțiile antropomorfe*, de arhitecturi cromatice ori de compozițiile modulate serialist, pictorul își susține discursul sprijinindu-se pe aceleași repere ale universului botanic. Iar dacă vegetalul nu este o prezență propriu-zisă, cum ar fi panoul de lemn sau mărturia directă a pinzei, atunci el este sugerat prin substitutul imaginii. Reprezentarea țesăturii și a frîngiei, firele de iarbă și snopul de paie sau culoarea însăși, care germinează și urcă asemenea unui mă-

nunchi de tulpini, sînt forme subtile de meditație plastică, dar și elemente de sprijin în definirea propriu-zisă a existenței. În planul imediat al imaginii, această fascinație fitologică îi înlesnește autorului accesul la detaliul infinitesimal și la realitatea ultimă a formei, după cum, într-un plan mai general, ea este o adevărată demonstrație asupra procesului de constituire a întregului. Pentru că, spre deosebire de strategiile atît de obișnuite ale compoziției plastice, în care tușa capătă importanță doar prin asociație, tușa lui Marcel Lupșe se autoidentifică prin propria sa existență. Înapoate de a fi element subordonat, ea este purtătoarea unui mesaj și, în același timp, semn deja investit cu o încărcătură preexistentă. Și această oscilație între autonomia părții și aspirația spre întreg nu este nici întîmplătoare și nici gratuită. Marcel Lupșe și-a găsit, în acest interval, spațiul optim pentru valorificarea disponibilităților sale. Artist cu o egală vocație pentru construcția monumentală și pentru atenta observație pe spații mici, el a identificat în lumea vegetală un mediu cu mari latențe în ambele sensuri. Aici el se poate manifesta și ca un cercetător care privește atent prin lentila microscopului, dar și ca un arhitect ce jubilează în vecinătatea marilor edificii.

Miron Duca

ÎN PICTURA lui și-au dat întîlnire două personaje și nenumărate ipostaze ale unei lumi virtuale care aspiră la o existență reală. Personajele sînt complementare, vin din universuri diferite, se

luptă surd, apoi se observă cu suspiciune și sfîrșesc prin a se împăca într-o expresie comună. Primul este o făptură agitată, lumea sa, asemenea unei galaxii expiate, a explodat demult, și acum, cu o urgență ultimativă, își administrează puzderia de schije, de fragmente amorfe, de cristaluri translucide și de pulberi strălucitoare. El construiește din valuri de praf, din nebuloase fremătătoare și din multe alte substanțe, cîndva fluide, dar care acum și-au ruinat coeziunea moleculară și s-au transformat în vapori. Celălalt este contemplativ și introvertit, freamătă la cel mai ușor ecou venit din afară și visează o lume imponderabilă, fără substanță și fără acele funcții vitale care ar putea să-i maculeze absoluta puritate. El lucrează exclusiv cu transparențe și cu tonuri volatile pe care le așază apoi pe fundalul cernit al unei nopți supradimensionate. Coabitarea este paradoxală și stenică; mișcarea gestuală capătă accente lirice, plutirea dobindește densitate, materia grea se învâluie într-o lumină palidă și euforică. Din crepuscul și din aleatoriu încep să prindă contur formele primare ale unei vieți ciudate, un fel de coacervate plastice în căutarea unei noi identități. Tensiunile se sting încetul cu încetul și locul lor este preluat de marea bucurie a genezei. Universul reconstruit în datele lui mari începe să trăiască și să respire asemenea unei făpturi diafane și crude. Miron Duca regizează acest spectacol al inocenței cu o conștiință aflată ea însăși într-o continuă criză a purității.

Filmul maghiar: întoarcerea la reflecție

ZILELE FILMULUI MAGHIAR s-au desfășurat între 6 și 12 noiembrie la cinematograful *Corso* din capitală. Selecția de șapte pelicule, realizate înainte și după căderea regimului comunist, este numai o parte dintr-o manifestare mai amplă: *Săptămîna culturii maghiare la București*. Referindu-ne strict la filmele prezentate cu această ocazie vom spune că este o inițiativă mai mult decît binevenită, ce ne-a oferit prilejul ieșirii din monotonia suspense-ului și efectelor speciale made in America. O ocazie neașteptată de a vedea către ce se îndreaptă cinematografia maghiară.

Distins cu Camera d'Or în 1989 în cadrul Festivalului de la Cannes și prezentat în spectacolul de gală, *Secolul meu XX* (o producție 1988, regia și scenariul Enyedi Ildiko), este un film de imagine, alb/negru, ce începe și se sfîrșește în mod emblematic cu apariția electricității și, respectiv, a telegrafului. Două invenții ce aveau să schimbe viața oamenilor în acest secol. Între aceste două momente se desfășoară povestea a două surori gemene cu destine diferite.

Semnificative pentru această selecție ni se par a fi două elemente.

Unul se referă la relațiile dintre cinematografia română și cea maghiară evidente la două paliere diferite: o legătură la nivelul poveștii și o alta la cel al colaborării propriu-zise dintre oamenii de film unguri și români.

Acțiunea a două dintre filme este plasată în România - *Pămîntul nimănui* în Transilvania, iar *Secția* în România, în ultimii ani ai dictaturii. În alte două pelicule regăsim actori români - Maia Morgenstern în *Băieții Witman* și Valentin Teodosiu, Mihai Dinval, Andrei Finți, Alexandru Bindea, Ștefan Silleanu, Gheorghe Visu, Radu Nicoară, Monica Ghiuță în *Secția*. Nu putem uita faptul că imaginea acestuia din urmă

este semnată de Vivi Drăgan Vasile.

Cel de-al doilea ține mai degrabă de o stare de spirit ce o regăsim în atmosfera sumbră, lipsită de orice urmă de speranță din *Pămîntul nimănui* (1993), *Secția* (1994) și *Băieții Witman* (1996). Un „mal de vivre” ce provine în chip inerent din subiectele celor trei filme menționate.

Plasat în anul 1944, într-un orașel din Transilvania (precum aflăm din caietul program, căci nici un alt element din film nu conține referințe la locul și momentul exact al desfășurării acțiunii), *Pămîntul nimănui* este o descriere a situației evreilor către sfîrșitul celui de-al doilea război mondial. Descriere realizată din perspectiva unei copile de 13 ani. Tragedia unei vieți aflate sub permanentă amenințare, semnele din ce în ce mai evidente ale lipsei de libertate și prefigurarea sfîrșitului (de la obligativitatea purtării stelei galbene la deportare) departe de a fi necunoscute publicului. Abordarea regizorului și scenaristului Jeles Andras este însă lipsită de motivație din punct de vedere dramaturgic. Filmul putea dura oricît de mult sau de puțin între începutul și sfîrșitul acestuia. Tensiunea și drama nu cresc în intensitate. Elementele epice, atîtea cîte există, nu au alt rol decît acela de a face posibil filmul sub forma unei descrierii trenante. Introducerea personajului David Copperfield, ca singur prieten al eroinei, creează evident o paralelă între situația celor doi: ambii - copii fără viitor, stigmatizați de societatea din jurul lor (ea trebuie să poarte steaua galbenă, el - plăcuța pe care scrie „Atenție! Ciine rău!”). Paralelă ce demonstrează numai ingeniozitatea scenaristului-regizor, dar care din nefericire nu contribuie cu nimic la o mai mare reușită a filmului ca produs estetic.

Pe scurt, *Pămîntul nimănui* nu ne transmite o nouă perspectivă asupra te-

mei alese, ne face însă din plin să ne simțim rău. Dar nu ca urmare a percepției asupra dramei, a trăirii ei intense. Ci datorită neinspiratei modalități de a povesti/descrie. Narațiunea-descriere (la fel de bine am putea spune descrierea-narațiune)

este ternă în ciuda unor artificii stilistice de imagine ori concepție și a unui subiect care în sine constituie o dramă, care impresionează numai prin simpla sa menționare. Pomind de la o asemenea premisă precum tema sa, *Pămîntul nimănui* este de o tristețe sfîșietoare tocmai pentru că nu impresionează ca operă artistică.

O altă peliculă ce ne propune o dramă, de astă dată drama intelectualului osîndit să trăiască la „capătul lumii” într-o societate totalitară, este *Secția* (regia Gothar Peter, scenariul Bodor Adam și Gothar Peter). Ecranizare a nuvelei lui Bodor Adam, *Secția* are toate datele parabolei - acțiunea atemporală se desfășoară într-un spațiu ce ar putea fi oriunde în această lume. Deși aflăm, din nou din program, că filmul „evocă sfîrșitul epocii Ceaușescu, acțiunea desfășurîndu-se în București și în munți”.

Chiar dacă datele istorice și geografice sînt atît de precise pentru realizatorii peliculei, vom afirma că povestea eroinei purtată cu trenul, autobuzul, drezina, căruța și pe jos către „Secția” pe care urmează să o conducă, după cum i se explică, beneficiază din fericire de prea puține elemente concrete pentru a o putea localiza în timp și spațiu. Din fericire, deoarece ancorarea prea profundă în realitate a unei asemenea istorii ar fi denaturat sensul și ar fi îngustat aria semnificațiilor de care dispune astfel filmul.

Important ni se pare că întocmai ca

Un film care ar merita să fie difuzat și în repertoriul curent: *Secolul meu XX*

și *Pămîntul nimănui*, *Secția* este constituit pe baza unui discurs descriptiv, elementul epic fiind numai suportul, scheletul pe care se articulează descrierea. O asemenea manieră de a face film este, trebuie să recunoaștem, mai mult decît îndrăzneală tocmai în vremea în care acțiunea, fabula, întâmplările de tot felul sufocă orice urmă de reflecție și reflexie din filmele zilelor noastre. În ambele cazuri însă, ceea ce e prea mult strică. Stereotipia situațiilor și a desfășurării epice din *Secția* este perfect justificată prin convenția acreditată, cea a parabolei. Însă, treptat, destinul personajului principal devine previzibil astfel încît finalul nu face decît să încheie în mod firesc filmul.

Despre celelalte filme prezentate în selecție vom spune că *Eldorado* (1988, scenariu și regia Bereményi Geza) rezistă și la o a doua vizionare (pelicula a mai fost prezentată la noi cu cîțiva ani în urmă, într-o manifestare similară) prin forța personajului principal și prin consecvența cu care este demonstrată ideea centrală: „Ajută-te singur sau nimeni nu o va face”. *N-o să murim niciodată* (1992, regia Koltai Robert, scenariul Nogradi Gabor și Koltai Robert) s-a bucurat de un mare succes și în America, unde a și primit o nominalizare la premiile Oscar. O comedie benignă, o peliculă plină de culoare, cu personaje pline de viață.

Miruna Barbu

Eurodance '97

A FLAT la cea de-a VI-a ediție, Festivalul Internațional de Creație Coregrafică tinde să devină emblematic pentru dulcele tîrg al leșilor. Numit oarecum pompos *Eurodance '97*, el a avut anul acesta loc într-un decor suprasaturat de pelerini, gardieni, greviști, oficialități, defilări folclorice, prilejuite de Zilele Iașului (10-14 oct.) și sărbătorirea Sfintei Parascheva.

Găzduit de scena Operei și cea a Teatrului Luceafărul, festivalul s-a sprijinit în majoritate pe contribuția Centrului local Soros pentru Artă Contemporană, a Ministerului Culturii și a altor citorva sponsori iubitori de dans, fiind, ca de fiecare dată, organizat de inițiatorul sau, criticul de dans Dan Brezuleanu, totodată fondator al Fundației coregrafice Române.

Invitat de onoare, Joseph Nadj a prezentat în deschidere *Comentariile lui Habacuc*, pe care le urmărisem cu cîteva zile mai înainte pe scena Operei Naționale din București. Tot *hors concours* Răzvan Mazilu (de astă dată aflat în postura de membru al juriului), a adus în scenă un recital de dans și poezie (*Ah, această traversare*), în care se alăturau piese semnate de Adina Cezar, Ioan Tugearu și Liliana Iorgulescu, cu o selecție de poezii din ultimul volum al lui Marin Sorescu, în rostirea actrițelor Coca Bloos și Rodica Mandache.

Juriul, condus de directorul Centrului Cultural Francez din Iași, regizorul Benoît Vitse, a avut de înfruntat o sarcină ingrată, datorită dificultății de a ierarhiza lucrări de factură extrem de diferite, ceea

ce a dat o dimensiune foarte largă acestei ediții: dans contemporan, neo-clasic, jazz, dans-teatru.

Soluția abordată a fost de aceea evidențierea creațiilor meritorii pentru aspectele lor cele mai reprezentative.

Astfel, premiul pentru debut a fost acordat pentru lucrarea *Drum lui* Eduard Gabia, proaspăt student al A.T.F. București, secția coregrafie. Fără îndoială, un coregraf de care vom mai auzi, Eduard Gabia mai are nevoie să-și disciplineze în timp inspirația și intuiția printr-un aport masiv de informație culturală și profesională.

Pentru revigorarea limbajului neo-clasic vehiculat în *Biografii*, un premiu special i-a fost acordat lui Călin Hanțiu, balerin matur dar tînar coregraf și director al Operei Române din Constanța. Născută din empatia dintre poemul simfonic „Din viața mea” de Smetana și experiențele personale ale cuplului de interpreți Delia-Călin Hanțiu, lucrarea e străbătută de un fior emoțional autentic, care acoperă imperfecțiunile tehnice sau de rezolvare scenică, aducînd în prim-plan un coregraf cu un potențial valoros într-un sector în curs de pauperizare la noi: neo-clasicul.

Frantuzoaica Kilina Crémone și-a adjudecat un premiu pentru valoarea creației sale *Murmures* („Zubori”), interpretată de două tinere dansatoare din Zagreb și prezentată cu cîteva zile mai înainte la București, la Centrul Cultural Francez. Mai interesantă ca personalitate și ca pedagog decît în creație, Kilina Crémone lăsa să răzbată din lucrarea ei

influența maestrului (Merce Cunningham), grefată pe un temperament delicat și lipsit de tentația spectacularului.

Coregrafului Sergiu Anghel i-a fost acordat pentru spectacolul *Barococo Party* un premiu pentru investigarea unor noi modalități de expresie artistică. Genul său, insolit în context, teatrul-dans imbinînd intervenții actoricești cu evoluții coregrafice într-o actualizare a baletelor burlești din perioada sec. XVI-XVII francez, fantast și încărcat de simboluri, invenții și trimiteri literare și ludice, a fost în egală măsură gustat și contestat de spectatori ieșeni, mai conservatori din fire. Din cadrul companiei pe care o conduce, „Orion Ballet”, dansatorul Romulus Neagu a recidivat cu un premiu pentru creație interpretativă.

Trofeul Festivalului, o inspirată statueta realizată de sculptorul ieșean Dan Covătaru, nu s-a acordat.

Dintre ceilalți participanți, Sorana Badea a debutat cu *Impreună, fără să mă vezi*, în care s-a dovedit un creator mai curînd cerebral decît spontan, dar cu elastice disponibilități intelectuale.

Croata Iva-Nerina Gattin a încercat în *Oranges* un joc subtil de trimiteri biblico-mitologice, suprapuse peste o jonglare dans(n)ță cu „fructul oprii”, neapreciată la justa-i valoare de către public datorită textului dezbătut în limba engleză.

Ofelia Andrei a oferit, cu un grup de eleve de la Liceul de Artă din Galați, un excelent exercițiu școlar (dar nu de creație!) în *Around Midnight at Birkland*: jazz dansat cu plăcere, ritmat, antrenant, mult mai decent profesional decît trupa

Ericăi Racz (Ungaria), „Reflex”, care ar fi putut place cu *Anotimpurile* sale pe muzica lui Astor Piazzola într-o competiție de amatori.

Una peste alta, un program divers, mai larg ca oricînd. Și totul ar fi (fost) bine și frumos dacă Festivalul nu ar fi suferit din nou (pentru a 6-a oară!) de neenumerate carențe organizatorice.

Desigur, dinafară e greu de apreciat dacă Centrul Soros, după ce a dat banii, s-a dezinteresat de folosirea lor, sau dacă dl. Brezuleanu, deși nu mai e la prima tinerețe, poate ține de unul singur în mînă hăturile unei manifestări atît de ambițioase și de o asemenea amploare. Fapt e că fiecare pas și etapă au fost presărate cu surprize (cazare, masă, transport, spații de repetiții la scenă etc.), că din nou - unele dintre cele mai bune lucrări au participat *hors concours*, că juriul, ca și deciziile acestuia, s-au încropit din mers, că valoarea premiilor nu numai că nu s-a anunțat, dar nu se cunoaște nici după încheierea manifestării (sunt cazuri în care nu au fost onorate premii acordate acum trei ani!), că mediatizarea s-a realizat mai mult pe plan local (nu am văzut în nici un cotidian central vreo informație în acest sens, măcar de două rînduri, la rubrica flash cultural) etc. etc.

După fiecare ediție plecăm de la Iași spunîndu-ne că „așa nu se mai poate” și că „e păcat de toată osteneala”. Acceptăm acest festival fiindcă e unic și acoperă un mare gol cultural dar, apropiîndu-se și el de vîrsta școlară, începem să avem pretenții și nu mai suntem de acord cu linia de minimă rezistență. Fără a-i face concurență, e de așteptat să apară manifestări similare, cel puțin în București, și tare mi-ar părea rău să nu mai prind Sfînta Parascheva la Iași...

Vivia Săndulescu

PREPELEAC

de Constantin Toiu

Cortina ortodoxă

DE UNDE înclinarea pentru poezie a românului, despre care se tot zice că-i născut poet? Mare pacoste. Pînă și în piețe, vinzătorii își laudă marfa în versuri: *Ia la mere, ia la pere...* Nevoia de a îndemna în versuri pe mușterii șovăitori m-a pus întotdeauna într-o bună dispoziție. Uneori ieșeau și niște stihuri vrednice de a fi așternute pe hirtie. Personal, dacă mi se permite, cred că, adăugată zeflemelii, plăcerea de a versifica pe loc, îndeosebi cînd vrei să-ți scoți în evidență marfa, ocotită, e o pornire simpatică, laudabilă și care împreună cu porecla, harul de a porecli, - ceea ce e o caricatură verbală, bazată pe un alt mod de a numi persoana în chestiune, - plăcerea aceasta deci a fost sau ar fi „o pacoste” pentru soarta națiunii.

Pe urmă stau și mă gîndesc că, totuși, fiind vorba de spirit și de darul de a observa, critic, realitatea, nu trebuie să ne alarmăm de seriozitatea, de gravitatea, pierdute, sau nici măcar innăscute, în general, sau potrivite nouă. Nouă?!... Dar cine sîntem noi, la urma urmei, exceptînd într-o oarecare măsură urmașii plebei romane revărsate prin jurul Carpaților? Satirici erau și romanii sau amestecătura lor europeană și mic-asiatică. Porecle puneau pe loc și ei, oricui, ce să mai spunem de acel *Caius asinus* est descoperit pe un perete prăvălit printre ruinele de la Pompei, și care seamănă cu literatura de pe closetele noastre. Bășcălia, de care se face atîta caz astăzi, e o substituție a realității, sau o *des-figurare* a ei, pe baza unei singure caracteristici predominante, deși bine ascunse.

De sărbători, mai ales, țigănușii autohtoni, însușindu-și, în mod grotesc, firea națională și îngroșînd-o prin imaginația lor trivială fac să răsune autobuzele, troleibuzele și mai ales metrourele de urările lor prefăcute, ca *La anul și la mulți ani, scuturați-vă de bani!* Zimbesc, bag mîna în buzunar și scot paraua... Oricît, face. Măcar efortul de a găsi o rimă bogată. Nu m-aș mira dacă dintr-un astfel de cerșetor liber, curios și în *mişcare* n-ar ieși cu vremea și un soi de vagabond prozator de scandal, genial. Partea urîtă a lucrurilor nu trebuie totdeauna osîndită și dată la o parte, uneori cu forță. Uritul conține și el un dar al său, special, care la început sperie lumea, știm, mai ales pe esteții osteniți de atîtea frumuseți admirate; nu trebuie neapărat să dam ca exemplu în această privință pe poetul nostru al *florilor de mucigai*, ori pe celălalt, întîiul, al *florilor răului*...

Acest puștesc și țigănesc „scuturați-vă de bani”, injocțiunea lui abruptă și nu severă, glumeață doar, e ceva plin de duh, ea cuprinzînd un talent în fașă, care o fi, și care deseori, vai, se pierde printre mirșăviile mărunt ale existenței. Zic mărunt; pentru că alea mari, spectaculoase, sînt în stare să creeze opere nemuritoare; și, iarăși, nu trebuie musai să invocăm aici neapărat numele Marchizului De Sade.

În fine, aștia sîntem, majoritatea. Și cu ei se merge la defilare. Una ieșită din umanismul vast și șugubăț al imaginației lui Ion-Budai Deleanu. Viu și repet: dar de ce ne-om fi rușinînd noi atîta de *Țiganiada* marelui autor și iluminist ardelean? Cînd o țiganiadă, în felul ei, trăim și azi, și chiar cu țigani ce sînt mîndri de numele acesta și care dau dovadă de multă ascuțime de spirit prin Parlament sau la rubricile T.V. P-ormă mai viu și mai repet că țiganii se dau după neamurile în mijlocul cărora au ajuns cu timpul să viețuiască. Una-i țiganul român, alta țiganul maghiar. Nu numai în obiceiuri și în felul în care se îmbracă. Țiganii unguri copiază fără să știe gravitatea nației ce-i lasă să trăiască în sînul ei. Dar nu se compară cu țiganii noștri și mai ales cu umorul, tolerant, al românului, definindu-l pe alogenul închis la culoare. Nu-i rasism. E peste rasism. E surprinderea esenței subiectului studiat. De pildă, în lumea largă, unde se mai zice că țiganii își făcură și ei o biserică a lor,

dar de caș, și că, la nevoie, și-o mîncară de foame cu turlă, cu altar și clopotniță cu tot? Care-i neamul capabil să ia la mișto (țigănește) o anume etnie, fără ură, fără dispreț?... Sau chestia cu laptele pus la fier și care lapte se umflă, se umflă, iar țiganii îl lasă să sporească și pun în jur burlane, recipiente, să strîngă tot prisosul rezultînd din miraculoasa fierbere, pînă ce lichidul nostru mioritic și pe care s-a bazat totdeauna existența noastră, și căruia țiganii parcă-i găsiseră darul divin al înmulțirii peste orîșice măsură, pierzînd apoi toată spuma rămasă...

Nu știu ce faceam noi în anul 1054, al marii schisme ce a despărțit Biserica apuseană de cea răsăriteană? În orice caz, în scripte, nu existăm: fiind cam pe-aici sîntem cam peste tot. În vreme ce ungurii, abia sosiți, începuseră a avea documente, culmea, scrise pe latinește, limba Bisericii occidentale. Noi, care încă de pe atunci ziceam, oral, apă, aer, lapte și pîine, abia mult mai tirziu, tirziu de tot, începurăm a mîzgăli cite ceva cu litere chirilice, pînă, hăt, acum o sută și ceva de ani. Singurii care se bătură pentru litera latinească incomparabil mai potrivită limbii noastre decît a neamului maghiar, atît de bine organizat și de activ în toate, au fost iluminiștii *Școlii ardelene*, în lipsa cărora literatura noastră ar fi fost mult mai săracă azi. Ei bine, acești cărturari români importanți *se dădura cu Roma*, cum ar spune-o azi anumite partide, ori deveniră niște „papis-tași”. Ce s-ar fi întîmplat cu noi, care măcar de la Petru Cercel încoace, am fi vorbit și scris mai mult în latinește decît în slavonă? Preafericiții de la Mitropolie să-și netezească liniștiți bărbile bizantine. Dar ar încerca vreunul să dea un răspuns sincer în sinea lui?...

Ce-ar fi fost, sau ce-ar fi dacă greco-catolicilor, cum li se mai spune, statul de azi nu numai că le-ar da înapoi tot ce li s-a luat, dar i-ar lăsa să-și slujească, nestîngerit, cultul, care, în afara dogmei *Filioque*, că Duhul Sfînt al Sfintei Treimi se trage și din Fiul, nu ne amenință cu nimic. A fost, la 1054, o ceartă de cuvinte. Iar consecințele, politice, ale acestei gilceve Est-Vest, se resimt și azi. Slavi și ortodocși la răsărit; slavi și ortodocși la nord, la sud... NATO ne făcu să vedem, clar, ce exista între Vest și Est și noi nu știam: *Cortina ortodoxă*. Între omul, european, amărit, care strigă cu fața-n sus *Io, Istenem*, sau *Mein Gott* și noi, de dincoace de cortina căzută la 1054, care tipăm la nevoie „Ah, Doamne!” s-a căscat o prăpastie; invizibilă, însă abstract vorbind, prăpastie.

Culmea, Dumnezeu s-a decis să locuiască la Vatican. Pe cînd noi, care chiar îi spunem pe numele lui apusean și latinesc, în primul rînd, borboroseam aici înaintea printru bogomiliști, făcînd spațiul nostru mioritic să primească de obicei mai întîi mirosul tămîiei, cum sînt cădelnițate de ieri și de azi, cădelnițate ritmic legă-nindu-se peste orîșice fel de guverări, pînă și peste cele ce i-au aruncat în pușcării pe adevărații creștini.

P.S. La Chinon, în Franța, pe vremuri, orașul în care a fost închisă Ioana d'Arc, pe o străduță ce mergea la deal către vechea temniță dărîmată, din care nu au mai rămas decît două ziduri, m-am întîlnit cu o țigancă tînără cu un coș de flori, ca la noi. Ea m-a îmbiat în franțuzește să-i cumpăr ceva, și vorbea atît de corect franceza, încît am cumpărat pe loc, - o garoafă, cred - și i-am oferit-o, zicîndu-i pe românește „să trăiești!” Ea a primit, încurcată, floarea, apoi s-a închinat, culmea, exact ca noi, ortodocșii, mai întîi pe umărul drept și pe urmă pe stîngul. Fusese, clar, o odraslă botează pe la noi mai de mult... Dar de ce s-o fi închinat? Că mă crezuse ticnit?... Că se minunase: ei, un domn străin, să-i ofere o floare, pe gratis? Fără nici un gînd rău și doar murmurînd ceva pe limba lui ce părea și nu părea străină de tot?...

Cornel Ungureanu despre miturile imperiale

(Urmare din pag. 14)

Alex. Ștefănescu, care a evocat în *R.I.* călătoria, a spus tot ce trebuia spus, adăugînd observațiilor grave și oarece umor. A povestit despre leșinul meu de la Li Jiang, orașel în coasta Tibetului. Eram chiar în Tibet - Tibetul care ține de provincia Yunan. Prin 1911, locul fusese evocat de Henri d'Ollone, într-o carte uluitoare, *Mission d'Ollone* (1906-1909) *Les derniers barbares* (*Chine-Tibet-Mongolie*), Paris, Leroux, 1911. Ce să vă spun?... Că în actualul Li Jiang exploratorul francez găsea un cîtun unde lumea fuma, de-a valma, opiu; că s-au cățarat, cît au putut, pe Muntele Dragonului de Jad, pe care noi l-am urcat cu telescaunul cu un efort năucitor.

A fost în zilele de 3-12 mai un bombardament informațional incredibil așa că pe 12 am cedat; și de oboseală - sau de oboseală în primul rînd. În ziua următoare, în 13 mai, am urcat cu telescaunul pînă-ntr-o poiană uriașă, la poalele piscurilor Muntelui Dragonului... Acolo trăia ramura Yunan a populației naxi. Trebuie să vă spun că naxi sunt celebri prin căsătoriile azu (de probă!) și prin conservarea matriarhatului. Cei din

Yunan - junii conturbați de adversitățile părintești - își iau iubitele, se urcă acolo sus cu lăutarii după ei, iar acolo sus - sună tradiția - se otrăvesc. Urcă la cer. Cei de azi sînt însă mai grăbiți. Cu trei zile înainte de a ajunge noi, o pereche și-a așezat o cantitate apreciabilă de dinamită sub fund și a urcat la cer cu viteză mai mare. După leșinul din Li Jiang am trăit echivalența nașterii și a morții. Sau cum zice Guénon în *Le Symbolisme de la Croix*, cap XXII, urmîndu-l îndeaproape pe Matgîoi: *Echivalența metafizică a nașterii și a morții*.

În carte vor zburda cîteva mari personaje ale anului 1900, precum Octav Mirbeau (*Grădina supliciilor*), Matgîoi (conte de Pourvoirville), dar și prietenii ai mei timișoreni. Își vor aduce o însemnată contribuție la dinamica interioară a cărții citate din Eugen Uricaru (*Vladia, Mierea*), Ion Mircea (*Copacul cu 1000 de imagini*), Alex. Ștefănescu (*Convorbiri cu Iosif Sava*), Vasile Dan (revista *Arca*). Vor mai apărea pe trasee reale sau imaginare: medicul-romancier Lucian Petrescu, o doctoriță franțuzoaică, Adriana Babeți ș.a.

DIASPORA LA PLURAL

Scrisoarea II

Viena, duminică...

Onor. domn comis Al. Secară
Rotopănești

Dragă tată, dragă mămucă, iubiții mei părinți!

A FLAȚI despre mine că sînt bine sănătos, care sănătate v-o doresc și domniilor voastre insutit. Și mai aflați că am ajuns în orașul Viena cu poștalionul de la Pressburg. La intrare am fost opriți și cercetați dacă avem pașapoarte și ce marfă ducem. Viena este înconjurată de un val de pămînt ca un dîmb și de un șanț adînc, săpat la anul 1704, în chip de pază împotriva maghiarilor care s-au răs-culat. De mare ajutor se dovedește a fi magistrul Schuller care talmăcește tot ce vorbim și nu vorbim și pe deasupra cunoaște locurile și oamenii. După control a trebuit să spunem unde vom sta și anume cită vreme. Repede, Schuller a scos o hirtiuță din buzunar și a citit adresa hotelului: 'Goldne Ente' de pe Schulengasse, aceasta însemnînd 'La rața de aur'. Un ofițer a cotrobăit prin geamantane și a ris cu mare veselie cînd a văzut briul din blană de iepure, pe care mi l-a pus mămuca să nu mă doară șalele; s-a încins cu el, făcîndu-mi semne că mi-l ia. Am dat din cap ca să arăt că limba nu mă ajută, iar el a spus magistrului că e numai o glumă.

La Viena ne-am dus la miliție pe Spenglergasse nr. 64, lingă biserica Sf. Petru, unde ne-am anunțat după cum cere legea să te prezinți în cel mai tirziu 24 de ceasuri după sosire. Am fost întrebați cu ce scop am venit, cit vrem să stăm și dacă avem 'mijloace de subzistență', adică dacă avem din ce trăi. Am lăsat pașapoartele acolo, am plătit cite un florin și în sfîrșit ni s-a dat cartea de ședere.

Viața aici e scumpă. Odaia la hotel, platită de mine, ne costă trei florini pe zi, mai socotesc cafeaua de dimineață - 21 coroane, iar lumînările de seu - 40 de coroane. Bacșișul obligatoriu se ridică la cite 10 coroane pentru camerier și pentru cameriera care face paturile, pentru rîndașul care curăță hainele și încălțămîntea și pentru portar, stăpînul cheilor și ușilor. Și chelnerul de la prînz și cîna primește cîteva creițari.

Ca să facem economie nu luăm masa la hotel. Am descoperit o ospătărie pe aproape cu numele ciudat de 'Blauer Igel' ceea ce înseamnă 'La ariciul albastru'. Pentru băutorii de bere sînt localuri foarte vestite ca 'Tabakspfeife' - 'Luleau de tutun' din Goldschmiedgasse, 'Schnecke' - 'Melcul' pe Petersplatz, 'Sieben Sterne' - 'Șapte stele' în Stern-gasse. La 'Fax', pe Spenglerplatz, nu e voie să fumezi. În aceste localuri capeți și mîncăruri simple de tot felul, îndeosebi cremvurști - cîrnăciori cu hrean.

Am fost și în cîteva așa-zise magazine de vinuri. Cele mai căutate sînt: 'Daum' pe Lobkowitz-platz, 'Drei Läufer' - 'La trei alergători' în Kohlmarkt, 'Drei Löwen' - 'La trei lei' în Kärthnerstrasse, 'Schwarzes Kameel' - 'La cămila neagră' în Bognergasse. 'Lenkey' din Liliengässchen servește numai vin unguresc. Pretutindeni, afară de bauturi excelente poți gusta specialități culinare, adevărate delicatessuri. Nu este permis să se pună fețe de masă iar tacimurile ți se dau învelite într-o hirtie sugativă.

Viena are peste 60.000 de locuitori, o populație foarte pestriță: unguri, polonezi, croați, greci, turci, valahi și alții care își păstrează obiceiurile și caracterul lor național. Vatra orașului este pe Donau-Kanal, brațul de la miazăzi al Dunării în care se varsă riurile Wien, Döblinger și Alzer. Cele mai multe ulițe pornesc de la domul Sf. Ștefan; ele sînt foarte îngrijite în centru, pe cînd în mahalale străzile sînt late, dar fără caldarîm și de aceea murdare iarna și pline de praf vara. Orașul vechi este legat de cartierul 'Leopoldstadt' prin cinci poduri, și anume: Sophia, Karl, Ferdinand, construit pe stilpi de piatră, podul cu lanțuri și acela de lemn - Augarten. Peste Dunătre trec trei poduri de lemn, peste riul Wien - 12.

Am mai aflat că vienezii consumă pe an circa 100.000 vite, 110.000 viței, 140.000 chintale de pîine, 13 milioane litri de lapte, 50 milioane de ouă, 300.000 vedre de vin și 800.000 vedre de bere.

Vă sărut mîna, Enachi Logofăt
Paul Miron

CĂRȚI STRĂINE

prezentate de
**Andreea
Deciu**

● Actualitatea editorială ●

Lumea după un țăran

MODIFICĂRILE aduse de reprezentanții Școlii de la Anale la studiul istoriei sînt de mult cunoscute cititorului român, care a avut încă de prin anii '70-'80 prilejul să îi citească pe Le Goff, Duby, Braudel, ori Le Roy Ladurie. Iată însă că la Nemira apare, într-o traducere remarcabilă semnată de Claudia Dumitriu, cartea unui "analist" italian de astă dată, profesorul Carlo Ginzburg, de la Universitatea din Bologna, aflat actualmente, unde altundeva, în America, la UCLA, ca specialist în Renaștere. *Brânza și viermii* – titlu care m-a enervat și pus pe gînduri pînă cînd, citind cartea, i-am aflat explicația, una destul de clară de altfel – povestește istoria unui morar din satul Friuli, un oarecare Domenico Scandelia, zis

Carlo Ginzburg - *Brânza și viermii*, traducere de Claudia Dumitriu, Editura Nemira 1997, 255 pagini.

Menocchio, care a fost judecat ca eretic și în cele din urmă ars pe rug din ordinul Sfîntului Oficiu. Înainte de a ajunge la cazul acestui Menocchio, Ginzburg fusese fascinat de așa-ziii vrăjitori care au murit pe capete în secolele XVI și XVII, condamnați de erezie: ce însemna vrăjitoria pentru acești practicanți ai ei, sau, altfel și mai bine spus, ce erau acele practici aducătoare de moarte pentru autorii lor? Ginzburg voia, așadar, să analizeze vrăjitoria privind-o din interiorul sistemului, din perspectiva vrăjitorului, nu a judecătorului. L-au împiedicat însă să o facă sursele istorice, riscant de folosit, documentele devenite un soi de ecran opac care nu lasă să răzbată decît schemele culte despre vrăjitorie, cele stabilite de

fapt chiar de reprezentanții Inchiziției. Aceasta este pînă la urmă și miza teoretică a cărții *Brânza și viermii*: cum diferențiază istoricul aplecat asupra unui anumit strat al societății medievale sau Renascentiste, și anume stratul ei inferior, cultura populară, între perspectiva autentică (adică una autentică, în măsura în care putem spera că există așa ceva; bănuiesc că anumiți istorici speră) și o perspectivă filtrată prin intermediul documentele emise în sfera culturii înalte? Într-o lungă și interesantă introducere (prin consistența ei teoretică mai interesantă decît tot restul cărții), autorul își pune insistent această întrebare, recapitulînd și criticînd răspunsurile ce fuseseră deja date pînă în 1976, data primei apariții a cărții în Italia. Polemizează cu Derrida și cu Foucault în egală măsură (amestecîndu-se și într-o dispută dintre aceștia doi), și-l ia drept aliat pe Bahtin (cel din studiul despre cultura carnavalescă aplicat la Rabelais), aducîndu-i însă serioase amendamente, îl critică pe Lucien Le Febvre, privește cu destulă neîncredere metodele moderne de cercetare cantitativă, pe scurt, profesorul italian cercetează istoria cu multă luciditate teoretică, știind unde poate evita eroarea, dar și unde nu poate decît reconstitui mici fragmente, disperate și aproape incompreensibile astăzi, ale unei lumi pierdute.

Urmărind concepția teologică a unui morar din secolul al XVI lea, un amestec uluitor de creștinism, păgînism, anabaptism, mahomedanism și multe altele, Ginzburg vrea să stabilească o serie de trăsături definitorii pentru o cultură țărănească. Sigur că o asemenea generalizare, de la un individ, deloc obișnuit, după cum reiese din carte, la o cultură, e riscantă. Ea devine însă plauzibilă pentru că autorul o motivează teoretic foarte convingător. Dar chiar și pentru cei care vor rămîne sceptici în privința valabilității unei asemenea generalizări, acest Menocchio nu va fi mai puțin

fascinant. Ciudatul amestec de cărți care i-au format o anumită viziune religioasă e compus din *Florilegiul Bibliei*, *Rugăciunile Fecioarei*, *Judecata Sfîntilor*, dar și *Decameronul*, *Coranul* (se bănuiește), și chiar *Discursurile* lui Machiavelli. Încercați să vă închipuiți cum poate să vadă lumea și să își explice viața, moartea, pe Dumnezeu, un ins care nu numai că a citit aceste cărți, dar e și dispus să le ia pe toate în serios în egală măsură, și să încerce a le integra într-un sistem coerent. Menocchio este, fără îndoială, un colosal personaj de roman. Păcat că studiul lui Ginzburg nu este un roman...

... și lumea după un corector

ISTORIA ASEDIIULUI LISABONEI, însă, este un roman. Unul dintre cele mai bune pe care le-am citit în ultimii cîțiva ani. Ca și Ginzburg, eroul lui Jose Saramago, un corector de editură, vrea să recupereze istoria, cit mai fidel cu putință; vrea să descopere și el o lume pierdută, pe care nu o caută în documente, ci o reface într-un soi de anamneză, retrîind el însuși asediul Lisabonei. Personajul reface istoria dintr-o memorie livrescă, reconstituind din fraze citite în dicționare, în diverse tratate, compendii, studii, enciclopedii, evenimente care s-au petrecut aievea. Intrînd într-o transă culturală, el își multiplică identitatea, este în același timp sarazin, muezin orb, don Alfonso, un soldat îndrăgostit de o femeie oarecare, un bătrîn bolnav, cruciat. Din miile de cărți pe care le-a citit în timp, din miliardele de fraze pe care le-a privit cu luare aminte, acest corector își construiește un soi de identitate fabuloasă, o sumă de identități de fapt, care reunește toate personajele care au participat la asediul Lisabonei.

Căutarea unui episod istoric este făcută cu umilință și cumva dintr-o întimplare,

pornită într-o clipă de nebunie a personajului. Raimundo Silva corectorul este acel ins aflat între statutul de cititor și cel de autor, dar inferior și totodată superior amînduro-ra. Mai mult decît un cititor, el are voie să îi ceară autorului schimbări; e obligat în schimb la o lectură fidelă, atentă și chiar afectuoasă pe care cititorul obișnuit oricînd are dreptul să o refuze. E superior autorului tocmai pentru că îi poate cere socoteală și poate fi sigur că i se va răspunde; dar, odată adîncit în manuscris, în taințele cele mai ascunse și mai mărunte ale unei cărți, acolo unde virgulele și conjuncțiile au o viață a lor, devenit deci aproape autor, corectorul își aduce totuși aminte, e obligat să o facă, că nu e acasă la el, ci pe teritoriu străin, că trebuie să respecte gîndurile celui-lalt, să le privească din afară, că nu are voie să le fure, că nu sînt ale lui.

Citînd un manuscris istoric despre asediul Lisabonei, sub presiunea editurii care îl obligă să lucreze noaptea pentru a termina la vreme cartea, Raimundo Silva uită o clipă că nu e decît corector, și comite un gest nebunesc: introduce un "nu" în fraza care spunea că în asediul Lisabonei cruciații au venit în ajutorul portughezilor. Un simplu cuvînt, care uneori scapă, dintr-o ironie a nu știu cui, chiar și autorilor înșiși, pe care citeodată cititorii nici nu îl bagă în seamă, strecurat însă cu bună știință de data asta, schimbă întreg cursul istoriei. Greșeala, sau mai bine zis "fărădelegea" este descoperită de editură, Raimundo, care, ca orice om fricos devenit victima unui curaj subit și nebunesc trăiește cîteva zile cu obsesia și groaza acestei descoperiri, aspru muștrat și trecut în subordinea unei doamne, Maria Sara.

Umilit de sancțiune, temător, dezamăgit de sine însuși, Raimundo redevine corector după ce a încercat într-o clipă de curaj absurd să fie autor. Dar Maria Sara se dovedește a fi nu gardiană, ci muză: ea îi cere lui Raimundo să scrie o istorie a atacului Lisabonei de ca și cum cruciații nu i-ar fi ajutat pe portughezi. Schimbînd istoria, rescriînd-o, Raimundo se schimbă de fapt pe sine: ca autor, e puternic, viril, fermecător, chiar seducător, în chip discret și emoționant. Istoria asediului Lisabonei devine o istorie a iubirii lui pentru Maria Sara.

Romanul are două povești

José Saramago - *Istoria asediului Lisabonei*, traducere, prefață și note de Mioara Caragea, Editura Univers 1997, 263 pagini.

paralele, care se citesc una prin cealaltă: narațiunea istorică și o istorie de dragoste. De fapt amîndouă sînt povești de dragoste, pentru că Maria Sara și Raimundo Silva (numele lor nu apar decît întregi, într-un fel de ceremonial al iubirii decente, timide, fricoase pînă la panică și inhibiție) refac, sau mai bine zis se refac după un cuplu din cealaltă poveste, cea istorică. Firește, Maria Sara citește povestea scrisă de Raimundo Silva pe măsură ce propria lor poveste se desfășoară, după cum Raimundo scrie istoria asediului Lisabonei în ritmul asediului său erotic. Astfel, cele două povești curg una din cealaltă, fără a se ști care domină, care e modelul.

De prisos să mai spun cît de subtil e construit romanul, cum istoria, erudiția, referințele, aluziile, alcătuiesc o urzeală complicată de simboluri, premoniții narative, descifrări, rezolvări, mise-en-abyme-uri, și așa mai departe. Tot acest tablou livresc se limpezește subit, odată cu singura scenă erotică a cărții, întîlnirea dintre cei doi, care, de o claritate și în același timp simplitate uluitoare, e derulată cu încetinitor. E, cu siguranță, prin puritate și totodată naturalețe (dar o naturalețe a sentimentului, nu a instinctului), una dintre cele mai tulburătoare scene de dragoste scrise vreodată. Sînt conștientă că asemenea afirmații nu iscă decît suspiciune și neîncredere, dar le fac pentru că valoarea acestui roman mă obligă să risc. Pentru o carte atît de frumoasă dar și de complicată era nevoie de o atentă traducere și mai ales de o atentă îngrijire a notelor. Mioara Caragea s-a dovedit a fi omul ideal pentru asemenea grele misiuni.

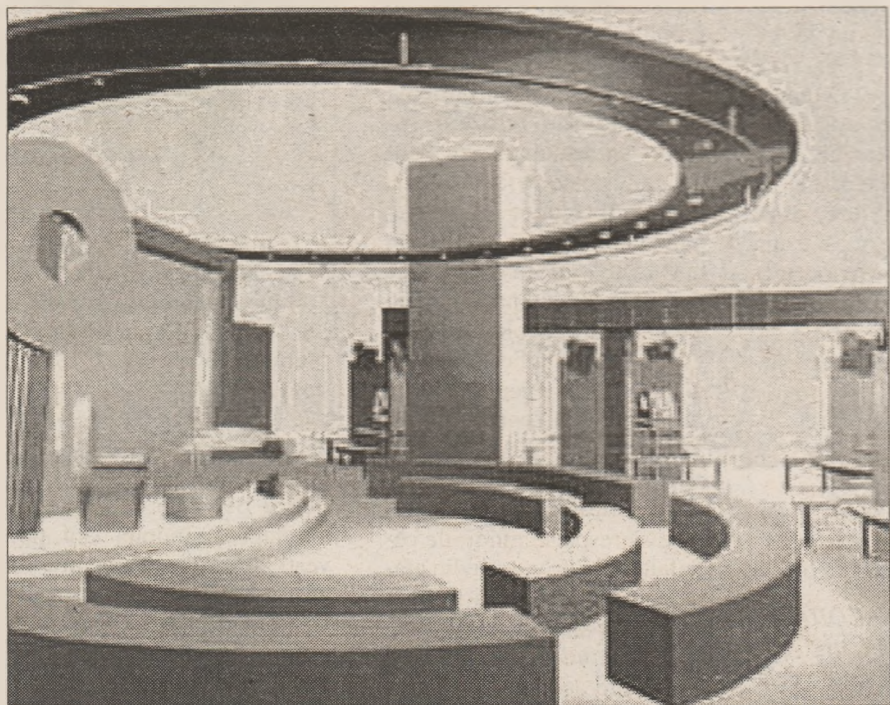
Cărți primite la redacție

- ❖ Gilles Perrault - *Dosarul 51*, traducere din limba franceză de Nicolae Constantinescu, Editura Nemira.
- ❖ Joseph Conrad - *Sub ochii Occidentului*, traducere și postfață de Alexandru Vlad, Editura Nemira, 363 pagini.
- ❖ Roger Caillois - *Omul și sacralul*, traducere din limba franceză de Dan Petrescu, Editura Nemira, 210 pagini.

Nostalgia beletristicii

EDIȚIA din acest an a Tîrgului Internațional de Carte de la Frankfurt pe Main nu a fost dominată de mutații cu adevărat decisive în destinul cărții, în evoluția ideilor sau a literaturii. La această cvasi-certitudine, se mai adaugă un element: în pofida prezenței Portugaliei ca invitată de onoare a Salonu-

tre editura Univers din București a mai multor cărți de proză ale unor autori portughezi contemporani, continuându-se astfel bunul obicei al acestei edituri de a se sincroniza perfect la temele centrale ale Salonului de carte de la Frankfurt pe Main: anul trecut, scriitorii irlandezi figurau în programul editorial de la Univers.

Stand de publicistică electronică

lui, dinamica acestuia a fost centrifugă și nu centripetă, ca în alte dați. Poate și fiindcă Portugalia s-a înfățișat lumii cu cărțile, editorii, autorii, arta și cultura ei specifică, sub deviza *Wege In Die Welt*, „Deschideri spre lume”, sintagma sugerând mai degrabă plecarea înspre zări necunoscute decât sosirea la o destinație precisă.

Despre portughezi se spune că au voluptatea tristeții, a melancoliei. Și dacă ar fi îngăduită o grosolană extrapolare a teoriei mutațiilor fonetice aproape identice, survenite în ariile laterale ale unui spațiu lingvistic, în domeniul mentalității, al modului de a simți al unui popor, s-ar putea afirma că înrudirea românei și portughezei, situate la extremitățile romanității, pare a fi și una de profunzime: căci intraductibilului „dor” românesc pare a-i corespunde la fel de dificil explicabilul „saudades” portughez... Cel puțin în prelungirea acestei sugerate analogii, dar și în ideea că România se pregătește la rîndul ei să preia, cei drept la Leipzig, și în primăvară, rolul de invitată de onoare al unui tîrg internațional de carte, un spor de atenție acordat prezenței portugheze la Frankfurt, pare rentabil fiind oricum și edificator. Greu de acceptat, deși într-un totuț veridică, este constatarea că literatura portugheză continuă să prezinte pete albe, să fie o terra incognita chiar pentru unii membri ai acestei națiuni de exploratori și navigatori. Grație „expunerii” sale la Frankfurt, Portugalia a beneficiat de șansa inedită a unei mai bune cunoașteri de sine - se poate citi în caietul program, incluzînd în cele peste 200 de file, prezentarea literaturii, a activității editoriale, a pavilionului, a expozițiilor, a spectacolelor muzicale teatrale și coregrafice, a programului de proiecții cinematografice, care laolaltă, au transformat pentru cei interesați, toamna germană într-o toamnă lusitană. O bună impresie a produs traducerea și publicarea de că-

Dar trebuie să revin la impresia cea dintîi, și poate cea mai puternică, pe care mi-a lăsat-o universul livresc al Tîrgului - cea a unei „ex-centricități”, a absenței unui nucleu de sensuri și evoluții pregnante, în dinamica ideilor sau a valorilor. Și așa cum se întîmplă la orice spectacol în care acțiunea de pe scenă trenează, privirea spectatorului lunecă înspre culise... De acolo pare a fi ieșit și fantoma „globalizării” despre care președintele Asociației Librarilor Germani afirma că ar fi bîntuit, în acest an, prin culoarele și rafturile salonului de carte. S-ar putea ca afirmația să fie corectă: peste 500 de mii de amatori, invizibili dar prezenți totuși, au urmărit prin Internet marele festival al cărții.

O a doua fantomă care a pășit nefabil printre vizitatori, atrăgîndu-le privirile doar de pe copertile strălucitoare ale cărților, a fost cea a prințesei Diana a cărei „adevărată viață” iată a ieșit la iveală după trecerea ei în nemurire... Cel puțin așa reiese din titlul cărții lui Andrew Morton, autorul despre care se spune că nici nu a întîlnit-o vreodată pe defuncta „regină a inimilor”. Faptul că această carte, rapid tradusă în germană, a devenit succesul vulgar și absolut al Tîrgului - tocmai pentru că a fost pe gustul celui mai larg public implică ipoteza unei tendințe, a unei forțe care acționează din culise, asupra plierii ofertei de carte, la exigențele minime. Această forță nu ar fi decît vulgarizarea gusturilor, hollywoodizarea lor, cum afirma un publicist german, în paginile unui prestigios cotidian mîunchenez. În fond, scara de valori, - constată o altă voce, încă de anul trecut, tot în coloanele presei germane -, continuă să rămînă deschisă, dar într-o singură direcție: în jos. În acest context ar mai fi de notat o măturisită nostalgie a presei și, iarăși, a publicului larg, față de edițiile Salonului de carte din alți ani, cînd sosirea unui Umberto Eco stîrnea o vilvă vecină cu

panica, teoriile haosului lansate în cele mai năstrușnice variante - de la cele savante și științifice la cele vulgarizatoare - fascinau imaginarul colectiv, în vreme ce Casandrele prea grăbite prooroceau că pruncul abia născut, cartea pe suport electronic CD-Rom, își va devora respectabilii părinți din pergament, mătase sau hirtie... Anul acesta, cînd pentru intîia oară sectorul de carte electronică care reprezintă 3 la sută din producția editorială din Germania a fost tematizat sub titlul „Sa învățăm cu CD-Rom”, nu au lipsit vocile care au proorocit acestui nou mediu dispariția curîndă. În realitate conviețuirea dintre cele două forme de existență materială a obiectului carte este surprinzător de pașnică și lipsită de rivalități, fiindcă fiecare și-a adjudecat din start „spațiul său vital”. Printre acțiunile secundare petrecute pe scenă sau în culise, ar mai fi de semnalat eforturile Asociației Librarilor Germani de a determina Comisia Europeană să renunțe la intenția liberalizării prețurilor de carte, intenție care, dacă va fi aplicată, s-ar solda cu dispariția editurilor mici, cu și mai puternică invazie pe piața europeană de carte a titlurilor și moravurilor americane... Au fost acordate tot felul de premii, pentru traducere, pentru cea mai frumoasă carte, a fost creat pentru intîia oară în acest an un Forum Internațional care l-a înlocuit pe tradiționalul (după 1989) Forum Est-Vest. Oaspete al publicului, numeroși în acea zi de 17 octombrie, la Forumul Internațional, a fost Mircea Cărtărescu, al cărui volum de proză, *Nostalgia*, tradus de Gerhard Csejka, și publicat la editura Volk und Welt din Berlin, a fost deja excelent întîmpinat de critică, în trei publicații germane: „Die Zeit”, „Neues Deutschland” și „T.A.Z.”.

EVENIMENTUL care a compensat absența unor întîmplări și apariții senzaționale la ediția din acest an l-a constituit decernarea Premiului Păcii, conferit, în mod tradițional, în duminica de dinaintea închiderii salonului, de către Asociația Librarilor Germani. Cereemonia a avut ca întotdeauna un caracter festiv, desfășurîndu-se în incinta istorice Paulskirche din Frankfurt în prezența unor înalte oficialități și personalități politice și culturale. Laureatul din acest an a fost, cum se știe deja, scriitorul turc de origine kurdă Yaşar Kemal, iar elogiul laureatului, la dorința expresă a acestuia, a fost rostit de Günter Grass.

Dar ce idei, ce valori au fost totuși lansate, în această toamnă, la Frankfurt se poate întreba pe bună dreptate cel care nu a urmărit de la fața locului, sau prin intermediul presei din Germania, Salonul de carte? Idei multe, ideologie, aproape deloc, iar valori - dintre cele mai diverse. Literatura germană traversează de-un timp încoace, zonele aride ale topografiei literare: marii scriitori nu apar în fiecare an cu cite o nouă carte, iar veteranii par să fi obosit sau să-și fi schimbat registrul de expresie... Pe de altă parte, cunoscătorii scenei literare germane

observă o accentuare a diferenței dintre literatura vechilor și cea a noilor landuri federale: cea dintîi ar fi rămas fixată în zona realismului autoreflexiv, cea de-a doua, ancorată în expresionismul tragic. Iar cînd într-o literatură națională este înregistrată o rarefiere a beletristicii, triumful eseisticii, al genurilor paraliterare și mai ales al traducerilor este ca și garantat.

Pe lîngă masivul import de literatură portugheză, regăsim numele unor mari autori: de ieri și de azi, de pe continent, și de dincolo de Ocean: Hermann Melville, cu romanul *Mardi*, olandeza Margriet de Moor, lansată în Germania cu succes în urmă cu doi ani, cînd Olanda fusese invitată Tîrgului, este prezentă cu un roman ce istorisește tragica iubire dintre o țărăncă olandeză și un țigan. Lewis Carroll, este redescoperit, de publicul german, într-o altă ipostază, cea de drumeț, în Rusia anului 1867. Un alt jurnal de călătorie, cel al lui Alexander von Humboldt în America Latină, este și el reeditat. Manuscrisele lui Kafka în facsimil vād lumina tiparului într-o foarte scumpă ediție bibliofilă, la fel ca și jurnalul din anii 1930-32 și apoi din 1936-37 al filozofului Ludwig Wittgenstein. La editura elvețiană Diogenes este publicată, în germană, corespondența dintre Federico Fellini și Georges Simenon. O biografie ratată a lui Nabokov și un splendid roman al autoarei indiene Arundhati Roy, *Dumnezeul lucrurilor mici*, s-ar mai putea adăuga la acest „pot-pourri” mai mult sau mai puțin beletristic.

Semnalăm în schimb, vitalitatea eseisticii, chiar dacă autori germani ca Enzensberger, lipsesc anul acesta de pe marea scenă. În schimb, este prezent Rudiger Safranski cu un remarcabil eseu intitulat *Răul sau drama libertății* publicat la editura Hanser. De peste ocean, Georg Steiner se adresează publicului din Germania cu o invitație de plimbare prin *Grădina lui Arhimede* - o tentativă de soluționare a dihotomiei civilizație-cultură. Luc Ferry se încumetă să facă însemnări despre *Caracterul divin al omului sau sensul vieții*, cum se intitulează volumul apărut la editura vieneză Paul Zsolnay, aceeași care a publicat nu de mult o monografie despre Paul Celan. Ș.a.m.d.

Morala, religia și istoria, la fel ca eseurile politice își împarte frățește terenul rămas gol după declaratul „deces al ideologiilor” iar reînnoirea spre istorie - este masivă și în această toamnă. Cancelarul de fier, Bismarck, face subiectul a trei biografii, dintre care una scrisă de un autor american, Otto Pflanze. Și fiindcă pînă nu demult (înainte ca noua școală franceză de istorie să se fi apucat asupra moravurilor, obiceiurilor și mentalităților),

Mistero Buffo

istoria însemna adesea o înșiruire de războaie și lupte, iată că și aceste calamități sunt focalizate de pe poziții noi. Peter Paret face *Reflecții asupra războiului pornind de la reprezentările grafice ale acestuia*. John Kegan se oprește la *Masca soldatului*, Ulrich Bockling analizează *Disciplina. O sociologie a obedienței cazone*, Barbara Ehrenreich încearcă prin analiza *Ritualurilor singeroase* să deducă originea războaielor din perioada timpurie a istoriei umane. În sfârșit, în această paradigmă a disforicului și distrugerii, se cere amintită și cartea lui Claus Sussenberg, intitulată *Claviatura călăului-destine între Bastilia și ghilotina*.

Mai puțin tenebroase sunt tentativele de a elucida unele capitole ale istoriei europene, cum ar fi de pildă cartea lui Helmut Rumpel, *O șansa pentru Europa centrală - emanciparea civilă și decăderea statului în timpul monarhiei habsburgice*.

Saltul în prezent este efectuat printr-o serie de studii de morală și politică, de sociologie culturală. Arne Andersen face o „istorie a consumului și a vieții de zi cu zi de la perioada miracolului economic și pînă azi”, filozoful israelian Avishai Margalit elaborează o *Politică a demnității* scriind, cum subtitlul cărții indică, „despre respect și dispreț”, Carl Sagan, cunoscut și cititorilor din România prin seria de filme americane de televiziune *Cosmosul*, este prezent cu o carte ce promite să devină best seller, intitulată *Dragonul din garaj sau forța științei de a demasca neroziile*.

O carte cu totul remarcabilă poate și pentru că reprezintă singura tentativă de fondare a unei așa-zise „ideologii”, este *Societatea răspunderii. Individualism și morală în democrațiile actuale*. Autorul ei, Amitai Etzioni, trece drept unul din promotorii comunitarismului, curent de gândire ce se impune în Statele Unite ale Americii ca reacție la tendințele excesiv liberale și libertare. În realitate, multe din ideile acestei cărți care face deja vilva pe bătrînul continent sunt practic reimportate.

PRETENȚIA de a epuiza în doar cîteva pagini, imensa ofertă de carte a unui Tîrg precum cel de la Frankfurt ar fi la fel de hazardată ca și ambiția de a nu pierde din vedere vreuna din nenumăratele idei și ceva mai puținele valori puse în circulație de cele peste 300 de mii de titluri de carte - dintre care 8000 absolut noi.

Și fiindcă un bilanț - chiar grăbit - trebuie să se încheie cu o concluzie, oricît de simplificatoare sau banală ar fi aceasta, aș constata că cel mai puțin prezentă la actuala ediție a Salonului de carte din metropola de pe Main a fost beletristica. Prezența Portugaliei a adus pe piața germană de carte o adiere proaspătă. Este de așteptat ca la primăvară, la Leipzig, România să izbutească o performanță similară. Premisele există, așa cum au dovedit-o titlurile expuse la Frankfurt, la standurile editurilor din țară, și cum se poate deduce din interesul sporit al Germaniei, față de literatura, cultura și mentalitățile Estului. Eforturile care trebuie făcute în acest sens reclamă însă și un alt fel de talent decît cel strict literar, și alte resurse decît cele imaginativ-intelectuale sau afectiv-emoționale...

Rodica Binder
„Deutsche Welle” - Köln

UN OFTAT colectiv a traversat întreaga breaslă a editorilor greu încercați de dificultăți economice, cînd Academia Suedează a anunțat numele noului premiat Nobel: Dario Fo. Mulți au fost cei care au mărturisit sincer că n-au auzit niciodată de el. Era vorba de un om de teatru, de profesie arhitect, cu studii de Belle Arte și de un desenator de talent. Dar mai ales un rebel, un scriitor neconvențional, estetic și politic. El însuși se descrie ca un „capocomico”, vorbă din Evul Mediu, desemnînd un improvizator de teatru satiric care stimulează publicul luîndu-l drept co-autor.

Desen de Dario Fo la piesa *Iarba mamei e cea mai bună*

Dar Fo s-a ridicat repede pînă la o tradiție neinstituțională, referindu-se adesea la jocurile Evului Mediu, „joculatores”, la jocul și misterul subtil, reinventînd totul, ridicîndu-se la un nivel național și apoi internațional, creînd spectacole noi, ludice, în care spiritul medieval a fost modernizat.

Dario Fo este orientat spre stînga, fără să fie un simplu ideolog: niciodată n-a gîndit „corect politic”, ci este subtil ca un adevărat artist, cu surse de inspirație în commedia dell'arte și unii scriitori ai secolului XX, ca Maiakovski și Brecht.

În Suedia, regizorul Carlo Barsotti, care a tradus în multe din piesele lui Fo, nu s-a arătat deloc surprins de alegerea Academiei Suedeze, al cărei spirit, între timp, s-a împropătat lăsînd să intre în atmosfera de sobrietate și puțină veselie populară.

La Centrul de Presă din Stockholm, unde ne întîlnim noi, corespondenții din toată lumea, premiul acordat lui Dario Fo a fost comentat cu mult entuziasm. S-a constatat că, de cîteva ani, Academia contrariază mediile și mai ales pe acei editori care vor să comercializeze pre-

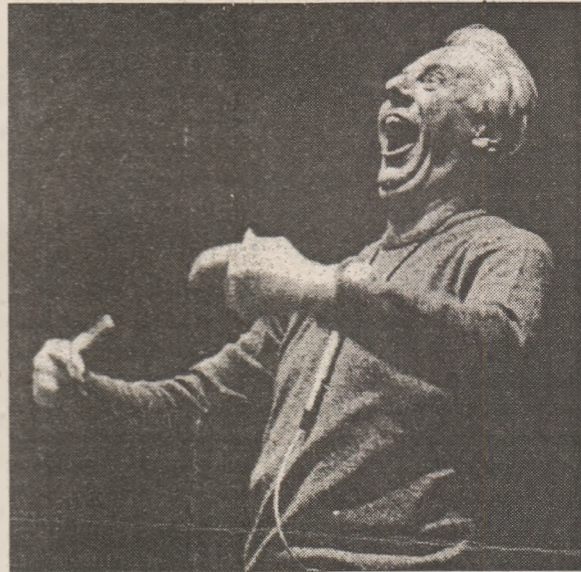
miul, cum spunea prietena de la „Le Figaro”, Marie Laure le Foulon. Căci lui Dario Fo nu-i pasă de bani; el a avut mereu probleme economice și a supraviețuit.

Acest premiu impozant este considerat ca o compensație pentru anii mulți, plini de umilință, în care a rezistat eroic, atît el cit și soția sa, Franca Rame, actriță și regizoare cu un rol cheie în organizarea tuturor reprezentațiilor.

Dario Fo se gîndește să folosească banii premiului pentru a ajuta grupurile tinere de teatru din Italia.

Așa cum s-a constatat în comentariile despre noul suflu din Academia Suedează, premiul Nobel va încerca să respecte și mai mult cuvintele din testamentul lui Alfred Nobel, iar răsfățații mediilor și ai editorilor avizi de cîștig vor fi dezamăgiți, ca și deținătorii de funcții importante în PEN-cluburi, care nu vor mai influența criteriul estetic și uman al operelor propuse pentru premiere.

În acest sens trebuie subliniat că Dario Fo este unul dintre puținii scriitori care n-a visat niciodată la premiul Nobel, vis devenit un flagel mortal pentru unii scriitori care se pare că nu scriu decît pentru a fi premiați. Se vorbește mult despre dezamăgirile și bolile nervoase ale unor scriitori, de exemplu R.S. Thomas, Hugo Claus, Saramago și Antunes, pentru care victoria altor colegi a constituit mereu o lovitură grea. Sigur că pentru orice om de bun simț aceste boli contractate din cauza premiului Nobel sînt ridicole. Dar nu numai scriitorii se îmbolnăvesc de dezamăgire ci și o armată întreagă de editori, traducători și chiar jurnaliști! În fiecare an se traduc mai

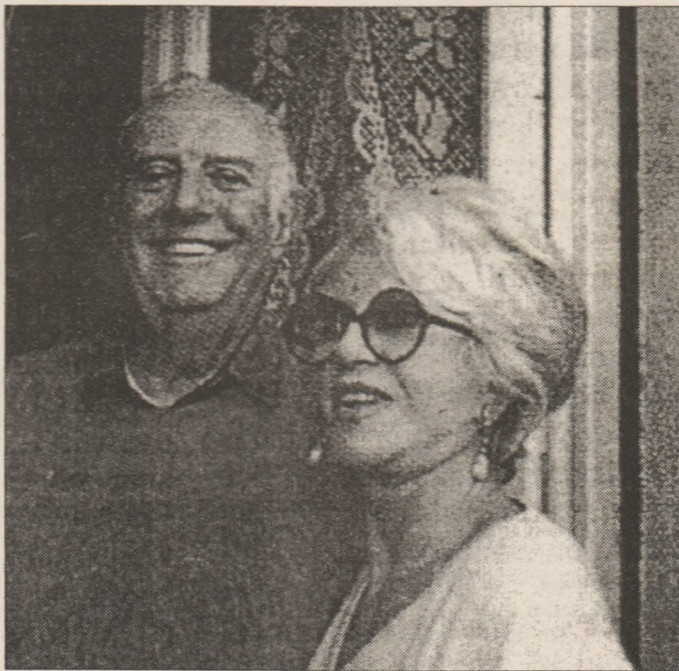
ales scriitori care ar putea primi premiul Nobel. Printr-un efort grafo-man, autorii de pe listele imaginare ale premiului scriu cîte o carte imediat publicată de editorii care visează la un mare succes comercial. Mulți se întreabă care e cauza acestei isterii colective în jurul renumitului premiu. Răspunsul e unanim: în primul rînd gloria în care premiații vor fi „îngropați” de vii și apoi, cel mai puternic motiv, suma impunătoare de 7,5 milioane de coroane suedeze! La început premiul n-a fost atît de „monstruos de mare”, dar el a crescut cu timpul-Mamon. Interese de tot felul se agită, precum hienele, în jurul fabuloaselor sume de bani.

De aceea premiile ultimilor ani i-au dezamăgit pe unii editori și mediile lor, și i-au bucurat pe cei dezinteresăți, ostili comercializării literaturii.

Să sperăm că suflul nou care cutreieră instituția solidă a Academiei va deveni și mai puternic prin alegerea lui Horace Engdahl (pe locul poetului Johannes Edfelt, mort anul acesta), subtil eseist și cunoscător excelent al literaturilor.

Dar ca să revenim la Dario Fo, ale cărui piese nu sînt nici măcar publicate în Suedia, ci numai jucate: el propune prin puternica lui personalitate, cum scria criticul Leif Zern în „Dagens Nyheter”, un alt fel de comunicare, „o literatură vitală, pentru tot corpul”. Poate că la menținerea vitalității au contribuit și cei 15 ani (ani și nu luni!) de interdicție la care RAI-ul l-a supus pe Fo. Dar pentru un scriitor vital și plin de umor această interdicție a fost o mare sursă de inspirație, ca și lipsa banilor. *Mistero Buffo*, opera centrală a lui Fo avînd la bază un paradox shakespearian e mereu actuală. Nu din întîmplare, poate, piesa lui cea mai jucată în Suedia se intitulează „Nu se plătește!”. Iar acum, în spiritul misterului buf, autorului piesei i se va umple punga cu mulți bani!

Gabriela Melinescu

Dario Fo împreună cu soția sa, Franca Rame

Chemare către intelectuali

SCHIMBURILE internaționale între intelectuali au loc la intervale regulate prin publicarea rezultatelor cercetărilor în diverse reviste academice, ca și prin desele simpozioane internaționale. Totuși, sunt prea puține posibilitățile de circulație a informației cuprinsă în referatele și articolele critice care apar în reviste de interes general sau chiar în jurnalele de opinie. Referatele scrise de intelectuali japonezi nu sunt aproape niciodată traduse și publicate în alte țări.

Trei oameni au decis să surmonteze acest handicap și au discutat diverse modalități ori de câte ori au avut posibilitatea să se întâlnească. Ei sunt Daniel Bell, profesor emerit al Universității Harvard, Wolf Lepenies, director al Wissenschaftskolleg zu Berlin (Institutul de Studii Avansate din Berlin) și Yamazaki Masakazu, dramaturg și profesor la Universitatea Toa. Prin intermediul lor, Academia Americană de Arte și Științe, Institutul Berlinez de Studii Avansate, Fundația Suntory și Fundația pentru Pace Sasakawa au pus bazele, împreună, Comitetului pentru Corespondență Intelectuală (CCI). Acest comitet își propune să adune și să publice într-un buletin articole critice și referate din aceste țări și din regiunile învecinate.

Au fost stabilite comitete de coordonare în SUA, Germania și Japonia, avându-i ca președinți pe Bell, Lepenies și respectiv Yamazaki. În fiecare țară a fost de asemenea desemnat câte un asistent - Mark Lilla (profesor asistent în științe politice la Universitatea New York) pentru SUA, Michael Becker (editor) pentru Germania și Tado-koro Masayuki (profesor de științe sociale la Academia Națională de Apărare) pentru Japonia. Fiecare comitet de coordonare trece în revistă periodicele care apar în țara lui și în regiunile vecine. Orice articol care să merite să fie recomandat va fi tradus în engleză și trimis la secretariatul principal de la Academia Americană. Aici vor fi

examine și revăzute de întregul CCI, care va alege în final cinci sau șase candidați din fiecare țară (regiune) pentru a fi incluși în buletin.

Acest buletin va fi distribuit marilor publicații din întreaga lume, instituțiilor interesate, dar și intelectualilor individuali. Comitetul de coordonare pentru Japonia va traduce revista în japoneză și o va distribui. Partea germană se va ocupa de distribuire atât pentru Germania, cât și pentru Europa Centrală. Pentru publicarea unuia din-

chise când e vorba să vină în contact cu restul lumii.(...) De asemenea, este foarte greu să faci cunoscut lumii conținutul presei japoneze. Faptul că scrierile lor nu sunt traduse diminuează aspirațiile jurnaliștilor japonezi de a scrie pentru o receptare internațională și asta influențează inevitabil ceea ce scriu.(...) Acest proiect ar trebui să-i stimuleze pe autorii japonezi."

La rândul lui, Bell spune: „Acum cincizeci de ani intelectuali din cele

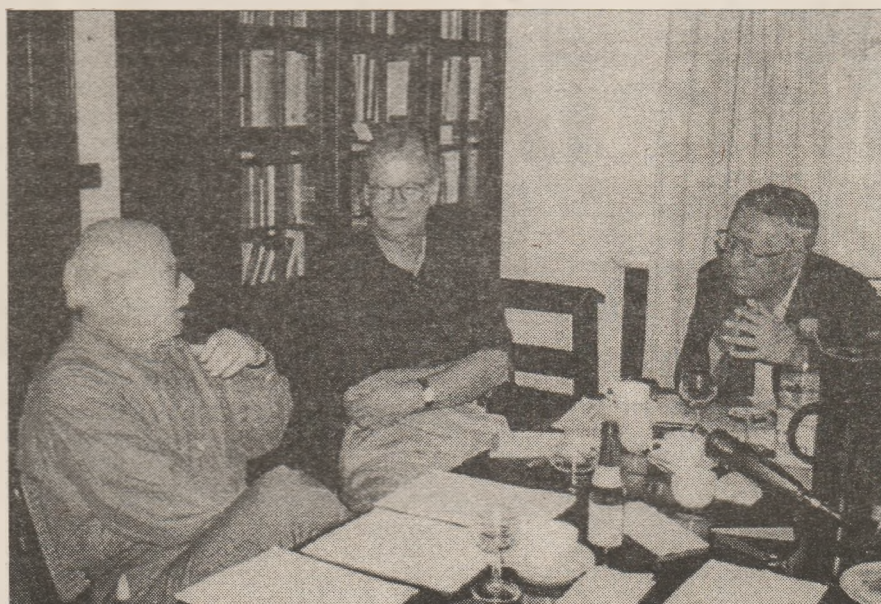
tate Culturală a sponsorizat un mare număr de periodice, precum *Encounter*, din Anglia, *Preuves*, din Franța, *Tempo Presente*, din Italia, *Forum*, din Austria - periodice remarcabile în țările lor și care au început să schimbe materiale între ele. De exemplu, *Partisan Review* avea corespondență din Londra semnată de George Orwell, din Paris, scrisă de Albert Camus și din Roma, sub semnătura lui Alberto Moravia.

Astăzi, comunitatea intelectuală este împărțită, a devenit parohială. A crescut importanța relațiilor specializate. Fiecare econometrician din lume îi cunoaște pe toți ceilalți econometricieni. Dar cine știa numele lui Szymborska înainte de a fi câștigat premiul Nobel pentru literatură? Sau numele lui Mahfouz din Egipt sau al lui Wole Soyinka din Nigeria? (...) S-a creat un gol în literatură. Deși acum aproximativ treizeci de ani mulți americani știau romanele lui Kawabata Yasunari sau pe cele ale lui Tanizaki Jun'ichirō - în mare parte pentru că tineri americani precum Donald Keene sau Herbert Passin învățaseră japoneza în armată - astăzi, cunoașterea literaturii japoneze lasă de dorit. Cine, în SUA, de exemplu, știe numele lui Shiba Ryōtarō, care a murit anul trecut? Dar, mai mult, cine mai întreabă care sunt scriitorii cei mai interesați și mai importanți din Italia, Franța sau Germania? Marile probleme sunt limba și istoria. Engleza a devenit limba universală pentru economie și știință, dar asta cu prețul ignorării scriitorilor și „ideilor culturale din alte limbi..."

CCI a primit deja încurajări din multe părți și are acum cincizeci de reviste cu care cooperează, printre care *The New York Review of Books*, *Times Literary Supplement*, *Le Debat*, *Micromega*, dar și aproximativ 300 de intelectuali din întreaga lume.

George Șipoș

Adaptare după articolul *Calling All Intellectuals*, de Iikubo Ryūko, din „Look Japan“, noiembrie, 1997

Fondatorii CCI - (de la stânga) Daniel Bell, Wolf Lepenies și Yamazaki Masakazu

tre articolele cuprinse în buletin, publicația interesată va discuta despre drepturi și traducere direct cu autorul, CCI nefiind interesat de nici un fel de recompensare materială.

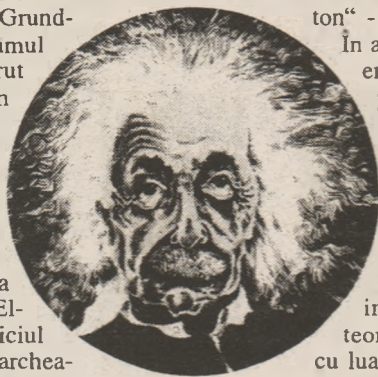
Într-un interviu apărut în *Asahi Shinbun*, Yamazaki remarcă: „Schimbările la nivel de presă între SUA, Europa și Japonia sunt foarte mici. Chiar dacă există o competiție acerbă la nivelul cercurilor intelectuale americane, acestea par surprinzător de închise

mai multe țări știau scrierile contemporanilor lor din alte țări; astăzi, nu mai e așa. În 1920, revista *The Criterion*, editată de T.S. Eliot era citită peste tot în lumea literară. În anii de după Primul Război Mondial, scriitorii petreceau mulți ani în alte țări pentru a scrie în medii «străine»: Hemingway și Fitzgerald la Paris, Shierwood la Berlin, Spender la Viena, inspirându-se din culturile acestor țări. La începutul anilor '60, Congresul pentru Libertate Culturală a sponsorizat un mare

MERIDIANE

Einstein și Germania

◆ După ce a scotocit arhivele oficiale ale epocii Kaiserului, ale Republicii de la Weimar și ale Germaniei naziste, istoricul Siegfried Grundmann retracează în volumul *Dosarul Einstein*, apărut recent la Ed. Springer din Heidelberg, raporturile complicate și adesea conflictuale ale geniaului fizician cu autoritățile țării sale. De la vârsta de 15 ani, din 1894, tânărul pacifist a preferat să se exileze în Elveția, pentru a evita serviciul militar. În 1914, an ce marchează începutul perioadei sale celei mai fructuoase ca cercetător, se întoarce la Berlin, dar își păstrează cetățenia elvețiană, „La sfârșitul primului război, el aprobă public revoluția din noiembrie și

proclamarea Republicii de la Weimar, iar cei mai mari fizicieni germani și străini îl sărbătoresc ca pe un nou Newton" - rezumă „Der Spiegel“. În anii '20, eruditul pacifist era omul providențial pentru ameliorarea climatului și diplomații germani o știau, folosindu-l pe Einstein ca ambasador cultural. Dar extrema dreaptă îl luase deja drept țintă, negînd din antisemitism importanța științifică a teoriei relativității. Odată cu luarea puterii de către Hitler, Einstein a fost nevoit să părăsească Germania, toate bunurile fiindu-i confiscate. Încă din 1933 el înțelesese și avertiza public lumea că Hitler nu vrea decât război.

Răpitorii de copii

◆ Plecînd de la afacerea Marc Dutroux, ziaristul german Dirk Schümer a făcut, în cartea *Răpitorii de copii - dramă belgiană de dimensiuni europene* (Ed. Siedler, Berlin), o radiografie a societății belgiene, cu structurile ei

putrede și falsele ei compromisuri. Dar veritabilul interes al volumului - scrie „Die Woche“ - este că Belgia de azi arată ce ar putea deveni Europa de mâine: „Visul lui Adenauer și De Gaulle s-ar putea transforma în coș-

mar din pricina superstructurilor birocratice, prea puțin legitime și incapabile; a solidarității naționale înlocuite de fărîmări etnice și regionalisme stupide și a cartelor internaționale ale crimei organizate.“

Ambrosiana - o colecție de comori

◆ La Milano s-a deschis, după 7 ani de lucrări de restaurare, pinacoteca Ambrosiana, una dintre cele mai frumoase colecții de artă din lume, adăpostind inestimabile comori. Avînd ca bază operele de artă adunate de cardinalul Frédéric Borromée în prima parte a sec. XVII - între care *Portret de muzician*, pictură pe lemn de Leonardo da Vinci, *Școala din Atena* de Rafael (carton cumpărat de cardinal în 1626), *Adorația magilor* de Tizian, *Coșul cu*

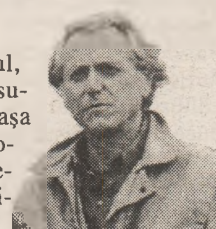
fructe de Caravaggio, mai multe pinze de Jan Bruegel - cărora li s-au adăugat achiziții ulterioare, muzeul conține și o bibliotecă bogată în codexuri și manuscrise cu înluminuri de uriașă valoare, precum *Codex Atlanticus* de Leonardo da Vinci, avînd 1000 de file (*Codex Hammer*, recent achiziționat de Bill Gates cu 160 milioane FF, nu are decît 18 file!), un extraordinar volum de *Virgiliu*, ilustrat de Simone Martini și adnotat de Petrarca, primul proprietar

al cărții, pe la 1340, și multe altele. Este expusă în sălile palatului renovat și o meșă de pîr a Lucreției Borgia, trimisă de ea într-o scrisoare lui Pietro Bembo. Corespondența acestui umanist al Renașterii a fost strînsă în secolul XVI de Gian Vincenzo Pinelli care avea cea mai frumoasă colecție bibliofilă a timpului său. Ansamblul bibliotecii lui Pinelli a fost achiziționat în 1608 de cardinalul Borromée care a găsit și meșă expusă acum.

Violența ca produs de consum

◆ Pentru Don DeLillo, istoria contemporană este esențial cea a oamenilor celebri și a celor puternici. În cel mai recent roman al său, *Underworld* (Ed. Scribners), personaje fictive își impletesc destinele cu personalități reale, precum Edgar Hoover sau Frank Sinatra. Cu ocazia lansării cărții, el a declarat în „New Yorker“: „Cred că oamenii s-au schimbat. Ei par să aibă nevoie mereu de știri, fie ele proaste, senzaționale, greu de suportat. Se pare că informația a înlocuit

romanul, dialogul, familia /.../ Consumăm violența, așa cum cumpărăm produse. Imaginile devin o marfă, fabricată în masă /.../ Singurul nostru efort este să încercăm să facem diferența între un tip cu o pușcă adevărată și coregrafia unui film cu violență. Totul se petrece acum pe ecranul televizorului - asta e realitatea“.

Naipaul din nou în Asia

◆ În țările musulmane ale Orientului Mijlociu și Asiei se poate observa "un element de nevroză și nihilism" care facilitează "împingerea spre extreme" a populației - iată ce susține în recenta sa carte, *Dincolo de credință*, scriitorul britanic V.S. Naipaul. Apărută de curind în traducere la Amsterdam, înainte de publicarea în original, cartea povestește o nouă călătorie a scriitorului în Iran, Pakistan, Indonezia și Malaezia, pentru a reînălța interlocații din 1981, care au figurat în volumul lui *Printre credințe*. Redescoperind lumea Islamului, Naipaul estimează că "aceste țări sînt în derivă. Ele și-au pierdut istoria. Adevărul nu mai există acolo. Și atunci se reinventează Istoria." După el, se poate constata în anumite locuri un fenomen comparabil creștinării paginilor europene, cu 1500 de ani în urmă: în ambele cazuri, religiile locale sînt înăbușite de o religie care își revendică adevărul exclusiv.

Orașul Nisa

◆ O Expoziție internațională de fotografii avînd ca temă „Orașul Nisa”, este deschisă, între 24 octombrie și 12 decembrie, în localitatea de pe Coasta de Azur, la Muzeul de Artă Modernă și Artă Contemporană. Manifestarea, aflată la cea de-a zecea ediție, are ca invitați zece fotografi europeni: Gabriele Basilico, Eric Bourret, Claude Raymond Dityvon, Jacques Godard, Daniel Guillaume, Bogdan Konopka, Michaël Kenna, Claude Nori, Pentti Sammallahti și Hugues de Wursterberger.

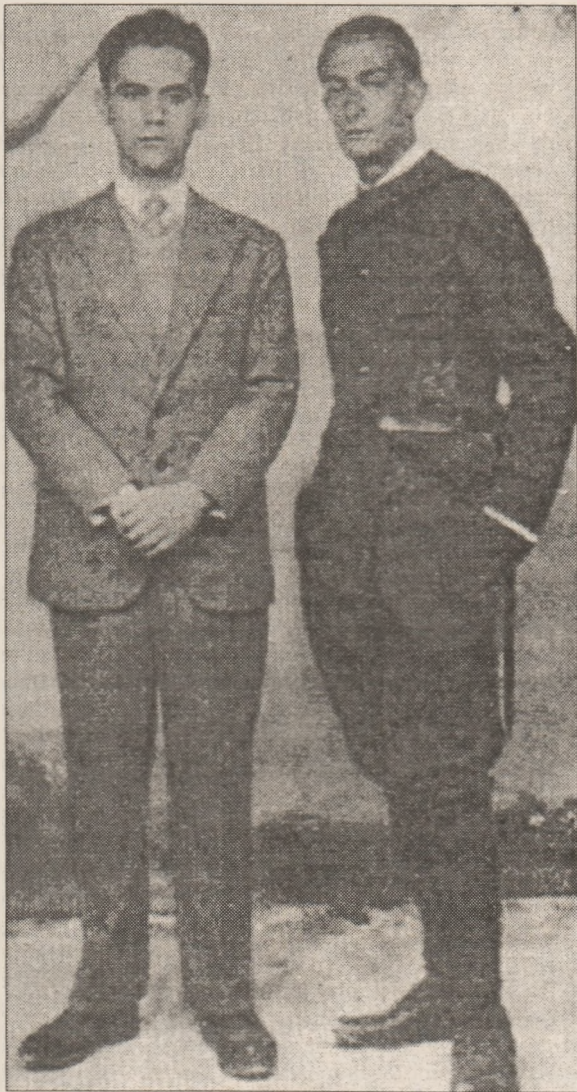
Colecția de scrumiere

◆ Apartamentul Marlenei Dietrich de pe Park Avenue din Manhattan a fost vîndut recent (după

ce rămăsese nelocuit vreme de nouăsprezece ani) la prețul de 625.000 dolari, considerat modest, dacă se ține seamă că în locuință se aflau, între altele, vasta colecție de scrumiere furate din hoteluri și marele pian de concert Blüthner.

Dali timidul

◆ Conform noului său biograf, hispanistul irlandez Ian Gibson, Salvador Dali era un om rușinos, un timid patologic ce avea oroare de contacte fizice, un „voyeur”. Pentru a scrie cartea *Viața rușinoasă a lui Salvador Dali* (Ed. Faber & Faber, Londra), Gibson (care este și specialist în García Lorca), a sus-

pectat sistematic textele lăsate de marele pictor catalan că au fost scrise special pentru a-i deruta pe biografi, iar autobiografia inedită nu e decît o serie de semiadevăruri amestecate cu mistificări extravagante. În imagine, cei doi artiști în care s-a specializat Ian Gibson, Salvador Dali și Federico García Lorca.

Anii grei ai lui Auster

◆ „Căsătoria mea se terminase cu un divorț urît, cariera de scriitor era în ceață și aveam mari probleme financiare” își aminteste Paul Auster, în introducerea unui volum de proze din tinerețe, *Mina la gură, cronică unui eșec precoce*, apărut recent la Ed. Henry Holt & Co din New York. Povestirile din volum nu vorbesc însă despre aceste dificultăți ale debutului, ci prevestesc prin stilul concis și plin de forță cărțile care i-au adus faima internațională: *Inventarea singurătății* (1982), *Trilogia new-yorkeză* (*Orașul de sticlă*, *Strigoi*, *Camera încuiată* 1985-86), *În ținutul lucrurilor ultime* (1987), *Moon Palace* (1989) ș.a. În imagine, Paul Auster văzut de Redon.

Biografia unui pește

◆ „Foarte plăcută la lectură, această carte este un nou instrument pentru înțelegerea istoriei lumii” - astfel prezintă „New York Times Book Review” lucrarea lui Mark Kurlansky *Morunul - biografia unui pește care a schimbat lumea*, apărută la Ed. Walker & Co din New York. Conform autorului, descoperirea Americii de către vikingi a fost făcută datorită faptului că urmăreau bancurile de

moruni în Atlantic, dezvoltarea comercială și economică a Americii de Nord în secolul XVIII s-ar datorita tot acestui pește, ca și alianțele dinastice dintre Spania și Portugalia. Timp de 250 de ani, codul a reprezentat 60% din peștele consumat în Europa, datorită unei rețete de conservare inventate de basci, care îl sărau și îl uscau, astfel încît putea fi păstrat mult timp, ca aliment de bază.

Monique Jutrin

MONIQUE JUTRIN, intelectuală de elită din Israel, binecunoscută celor dedicați biografiei și operei lui Benjamin Fundoianu (B. Fondane), sublimă în scris o discretă aventură existențială. De sorginte iudaică, formată în spiritul unei culturi cu un amplu ambitus spiritual, reunind polimorfismul spațiului mediteranean, profesoara de franceză Monique Jutrin amintește în a sa *Livre d'heures* (La Bartavelle, 1992) delicatețea fulgurantă a condeiului feminin nipon din sec. IX-X. A contempla - sugerează această literatură în tonuri minore - e un gest existențial mai profund decît participarea. Această implicare prin intermediul privirii interioare generează „un fel de haiku-uri, tinzând cu siguranță să răspundă la întrebările pe care ți le pui în fața vieții, a morții, a iubirii și a timpului care trece.”

Profesorul Meirei

A CEASTĂ poveste mi-a fost incredințată de către Meira. Își amintise de profesorul de literatură din liceu: prea puțin profesor, foarte îndrăgostit de poezie, gata oricînd să-și lase slujba.

Într-o zi, citindu-le un poem, căuta îndelung cuvîntul, fraza ce le-ar deschide taina metaforei. Tot plimbându-se între catedră și fereastră, dinspre fereastră către catedră, spre dobîndirea cuvîntului miraculos.

Un elev sigur de dreptul său i-a declarat că taică-su nu-i achita taxele școlare - pe deasupra atît de scumpe - pentru ca el, profesorul, să se plimbe între catedră și fereastră.

August

DOUĂ fără un sfert: mi-am făcut o cafea tare.

Ora două. Și uneori cedezi: ajunge să te lungești alături de pisică, pe burtă, cu capul în pernă, după ce-ai tras obloanele, îngăduind doar un crâmpeli de soare.

August. Spulberarea oricărui proiect și dorințe în toropeala umedă. Și uneori naufragiezi. Nu azi. Nu, nu astăzi: mi-am făcut o cafea tare.

Să-nsemne asta începutul bătrâneții? Altădată ziua continua, plină, fără fisuri. (Erau însă alte locuri și altă climă.) Bătrânețea, oare asta înseamnă? O zi frîntă în miezul ei.

Ferește-te să începi vara cu mâinile goale. O carte de scris, o casă de clădit. Nu te-opri la-nțămplare pe-un drum. Nu te întoarce pe drumul parcurs. Nu zăbovi. Mai ales ferește-te să privești vîmșoarele albastre și roșii ivite pe coapsa stîngă.

Păstrează un loc pentru oaspetele neașteptat. Potolește-i foamea și setea. Dar nu încerca să-l reții.

◆ ◆ ◆
Oh, mai vorbește-mi încă despre vară. E ora la care oamenii își părăsesc casa, pisica, frunzele. Dar celui care rămîne, celui care vede soarele oprit în înalt într-o zi de august, o voce îi spune: „Ora venise, tu ai ratat-o.”

◆ ◆ ◆
Va trebui atunci să părăsești camera aceasta și undeva, pe țărmul mării, vei privi căderea șovăitoarelor stele.

Casa bunului Dumnezeu

B UNICUL meu avea o a doua locuință: sinagoga, - sinagoga lui. Întrucît sinagoga din Ostende, părăsită de toți după război, nu mai avea decît un singur enoriaș.

În casa dintîi o soție bolnavă, un negoț șchiopătînd, belele fără istov. Aud încă glasul artagos al bunicii strigînd în idiș: „Pun ră-mășag că s-a dus iar să se vîre în *schiel* a lui!” Nădăduind să-l umilească, ne povestește că soțul ei s-a născut într-o familie așa habotnică încît de Pessah puneau motanului tîrlci, ca nu cumva să profaneze casa cu labele-i spurcate.

Ca să ajungi la această *schiel* trebuia să traversezi o bună parte a orașului, ceea ce-ți îngăduia să hoinărești în apropierea pieței de pește, să schimbi două vorbe cu

bătrîna Agnes, nu departe de aceea nemaipomenita gară care, dinaintea mării, pare un templu grec.

Dar puteai alege un alt drum, traversînd micul parc al orașului, mergînd pe malul heleșteului cu rațe, trecînd alături de banca unde se adunau bătrîni „lupi de mare”, înaintînd apoi pe „bulevardul cel mare” unde stră-mătușa mea își ținea negoțul, apoi, pe-o stradă laterală, ajungeai astfel la mica sinagogă, ascunsă privirilor în ungherul unui scuar.

După moartea soției, bunicul își petrecu zilele mai mult în cea de-a doua-i locuință, reparînd-o la nesfârșit, tîrguind la vînzătorii de vechituri covoare și podoabe ca să-și înfrumusețeze aleasa. Uneori mă lua cu el, ca să-i pot admira comorile. Iar eu mă strecuram printre scaune, mă cocoțam pe jîlțul rabinului; uneori îmi era îngăduit să mîngîi cu degetul catifeaua ce înfășura sulurile Thorei închise în boltă.

Puținii supraviețuitori ai comunității evreiești ai orașului meu natal și-ar fi dorit ca bunicul să nu coplescă casa a bunului Dumnezeu pe care ei n-o mai vizitau. El însă, nepăsător, făcea numai ce-l tăia capul. Continua așadar să-și frecventeze prietenii lupi de mare și să-și cumpere de unde știa el cele mai bune știuci, pe care le gătea cu mult usturoi. Astfel a trăit până la adînci bătrîneți, până în acea zi de Kippur în care, după cum se spune în ebraică, „a plecat în lumea sa”.

Prezentare și traducere de Smaranda Cosmin

Revista revistelor

Vineri - un lunar

Că în grădina e loc destul, sol fertil (nu neapărat îngrășat cu bălegar) și că doar de priceperea & pasiunea cultivatorilor cultivați depinde rodul, ne-o dovedește și noul **VINERI**, supliment de post (tranzitie), oferit lunar pe gratis de *Dilema*. Marți în ziua de dulce a obligațiilor sale redacționale, Cronicarul și-a pus deci pe masă suplimentul, curios și poficios ca

în fața oricărei reviste noi. Poficios fiindcă, în primul rând, *Vineri* anul I nr. 1 e nu atrăgător, ci pur și simplu o frumusețe, datorită prezentării grafice a lui Dan Stanciu, pe o hirtie de bună calitate, și execuției tehnice impecabile (consilier - Florin Iaru, tehnoredactare - Ela Petrascu). În acest costum *haute couture*, fătosul *Vineri*, făcut și insuflit de Mircea Vasilescu (redactor șef), Liviu Papadima și Ion Manolescu, nu mai are în comun cu bunul sălbatic omonim decât dispoziția jucăușă (cînd și cit trebuie), el fiind o personalitate eminentă culturală. Organismul viu și inteligent e construit pe un schelet flexibil, alcătuit din *Provocări*, *Repere/norme*, *Cu ochiul liber*, un *Accent ascuțit* și două *Accente grave* (interesante), *La mansardă*, *Sub glie* și alte generice încăpătoare pentru eseuri, dezbateri de idei, comentarii la evenimente culturale de la noi și din lumea largă (cu predilecție cea anglofonă), interviuri, mici trăznăi simpatice etc. ♦ Întrebându-și din timp fidelii dilematici ce ar dori să citească în supliment, revista-mamă a primit tot soiul de sugestii pe care le publică în pagina Poștalion: o doamnă din Onești vrea „texte care să se adreseze sensibilității omului”, un arhitect din Timișoara vrea și despre arhitectură, din Blaj se exprimă dezideratul ca „suplimentul cultural să fie un

coagulant al intelectualilor noștri, spre luminarea poporului”, o pensionară-administratoare sugerează o pagină medicală, una gastronomică și, separat carevasăzică, una „dedicată acelui lichid inimitabil: apa și vinul” etc. De multe din aceste sugestii (ce pot fi ușor transformate în *limerick-uri*) s-a ținut seama: există o excelentă pagină gastronomică, cu un eseu al Marianeî Neț despre semiotica discursului culinar și cu un comentariu al lui Gabriel Mihailescu la *O lume într-o carte de bucate*, manuscris din epoca brâncovenească editat anul acesta la E.F.R.C.; există rubrica de arhitectură; cronici și prezentări de cărți românești și străine; sensibilitatea omului are, slavă domnului la ce vibra, ca să nu mai vorbim de luminarea poporului prin eseurile tematice - despre *repere/norme* - foarte semnate: Andrei Pleșu, Sorin Alexandrescu, Horia Bernea, Mircea Cărtărescu, Mihai Măniuțiu... Doar dorita pagină despre „spirit” încă nu s-a făcut. ♦ În schimb, se înfruntă sub accent nu prea grav taurul numit „complexele culturii române”, subiectul fiind tratat de Mircea Martin, Ion Bogdan Lefter, Călin Andrei Mihailescu (emul de Foață și Luca Pițu în tableta *Țară europsită*), Paul Cernat și Virgil Nemoianu, care crede că mai toate „complexele” culturii noastre decurg din „incapacitatea de a se contextualiza”. ♦ Am fi tentați măcar să menționăm, dacă nu să și comentăm, majoritatea textelor pe care ni le aduce sub ochelari tinărul *Vineri*, dar spațiul rău ne stringe, așa că, lăsînd cititorilor noștri, care sînt și ai lor, plăcerea descoperirii, vom încheia cu niște informații interesante, aflate din interviul Deliei Verdeș cu directorul IMAS, Alin Teodorescu. El zice - și ca sociolog cu sondaje la dispoziție știe ce zice - că producția de carte din România a înregistrat în 1996 o scădere de 40% față de '89 în privința numărului de exemplare și o mare creștere ca număr de titluri. După calcule, industria cărții are anul acesta la noi o cifră de afaceri de o mie de miliarde de lei, ceea ce revine la 4-6 dolari pe cap. Numărul editurilor particulare s-a redus: cam o sută menționabile, dintre care doar 20 scot peste 50 de titluri pe an. Problema cea mai grea e tot difuzarea. Asta cu producția. Cit despre consumatori, statisticile arată că stăm bine. Se citește mai mult ca aiurea. La unii indicatori ne aflăm peste media europeană. Cei mai ceruți pe piață sînt autorii naționali, iar dintre ei Caragiale „merge” cel mai bine. Cit despre înlocuirea cărții prin C.D. - nici o primejdie: e mai scump și nici nu se poate citi în pat.

Irecuperabilii

S-a scris cam mult totuși despre Congresul PRM în presa cotidiană. Iar la un post de televiziune, într-o ediție specială a unei emisiuni nocturne, a figurat ca invitat liderul extremei drepte franceze, dl J.M. Le Pen, oaspetele de onoare al d-lui C.V. Tudor, la congresul partidului său personal. D-nii Marius Tucă și nelipsitul Ion Cristoiu care, altfel, sar la gîtul politicienilor autohtoni mai ceva ca nevastăuile, păreau căzuți în admirație în fața acestui politician pe care partidele importante din Franța îl taxează drept primejdios pentru democrația din această țară. Francofon mai mult pe mutește, dl Cristoiu ori n-a izbutit, ori n-a vrut să discute aplicat cu acest personaj care își face capital politic, rîcînd în resentimentele naționaliste ale francezilor. Jovial, ca și C.V. Tudor cînd nu e luat la bani mărunți, Le Pen a putut face, prin intermediul dialoganților săi de pe acel post t.v. unde se mai afla, ca vîoara a doua un domn de la PRM al cărui nume ne scapă, a putut, ziceam, să facă impresie de lider politic interesant, cu o filosofie demnă de luat în seamă. Dl Le Pen, care în pofida ascensiunii sale poli-

LA MICROSCOP

Alarma la București

CE FACE bucureșteanul la un caz de alarmă publică de florile mărului? Am fost atît de curios să văd cum reacționează concitadinii mei că mi-am temporizat treburile pînă la ora fatală rămînînd pe-afară. Nu m-am dus în centru, unde lucrurile sînt la vedere, ca revoluția din '89 în piața care a căpătat același nume, cu car de reportaj t.v. și cu dl Caramitru pe post de moderator ad hoc. Bucureșteanul e autentic mai spre margini, în zona III, unde nu vrea să se mute nimeni și unde poliția devine sfioasă.

Cum totuși n-am o piele de rezervă și nici șapte vieți în piept, cum zice poetul patriot, nu m-am aventurat pe Calea Rahovei, ci în Militari. Cartier cit un oraș mare, cu o populație atît de bine amestecată, încît aici poți întîlni un fost premier, dl Văcăroiu, dacă nu s-a mutat între timp, reprezentanți ai Academiei Cațavencu și ai revistei arhitecților, vindecători din Basarabia, femei cu tarif variabil, meseriași onorabili, securiști - tot tacîmul, plus un enigmatic etc.

Pînă să înceapă alarma, am remarcat că mașinile erau mai puține, iar pietonii nu se prea vedeau. Adică bucureșteanul grijuliu se retrăsese la bază. Prăvăliile de unde s-ar fi putut fura ceva, la o adică, închise toate. Pustime dornică de senzații tari, pe trotuare, boschetari nedumiriți și tinere liniștit-neliniștite, cu aer specific.

Momentul istoric, al alarmei aeriene, a fost ignorat de cetățenii din provincie, în trecere pe aici, cu mașina. Dar nici localnicii care în urmă cu aproximativ 53 de ani au trăit experiența bombardamentelor armatei germane, timp de două zile și două nopți, n-au fost impresionați de acest exercițiu. Cei cițiiva cu care am stat de vorbă nu s-au dus nici în adăposturile subterane, nici la metrou, iar dacă au coborît în pivnițe, au făcut-o numai pentru a se duce după murături. E de înțeles această atitudine. Citez spusele unui subiect al bombardamentelor care în august '44 avea 17 ani: „Era atît de înspăimîntător și

de absurd... Pe Calea Griviței mai sînt, cred, și azi bombe neexplodate. Aviația germană probabil că primise ordin să distrugă și Gara de Nord, nu numai centrul. Gara parcă n-au nimerit-o, dar pe Grivița au făcut prăpad. Și în centru. Acolo au căzut bombe pe Teatrul Național. Asta n-am văzut decît după aceea. Ne ascundeam în pivnițe. Auzeam bomba cum pîuia în cadere și explozia. Pe mulți i-au omorît bombe și în pivnițe. Pe un vecin care voia să-și pună porcul la adăpost l-a omorît suflul exploziei. Să ne ferească Dumnezeu.” Fost agent de pariuri la hipodrom, calitate în care i-a cunoscut pe Birlic și pe Iosefini, celebrați din lumea politică, industriași bogați și negustori faliți, martorul pe care l-am citat mi-a dat o explicație foarte onestă de ce a preferat să rămînă în fața televizorului, în loc să se ascundă, disciplinat, în vreun adăpost, în timpul alarmei: „Alarma asta e o chestiune de contract reciproc. Am stins lumina, fiindcă respect puterea, dar ca pensionar trăiesc de la o zi la alta, în timp de pace. Nu văd ce motiv aș fi avut să iau mai în serios acest joc de-a războiul. Înțeleg mesajul acestui exercițiu - puterea se îngrijește de soarta noastră. Foarte frumos. Dar aștept mai întîi alte semne din partea ei, ca să cobor în adăpost, în timp de pace. Altfel, data viitoare s-ar putea să nu mai sting nici lumina.”

În aceeași seară am văzut la t.v. că în timpul alarmei nici la clădirea guvernului nu s-au stins toate luminile. În căminele studențești înțeleg, înțeleg și la prăvăliile non-stop unde vinzătorii s-au apărut astfel de vizite inoportune, dar la Guvern?! Tu decretezi și tot tu nu te ieși în serios?? N-am auzit, deocamdată, să fi fost amendat careva din clădirea guvernului pentru această nesupunere de tip luminos care vorbește limpede. Remanierea e necesară fie măcar și pentru ca în cazul unui alt exercițiu de alarmare, la Guvern să se stingă toate luminile la timp.

Cristian Teodorescu

știe și a faptului că i-a spus, la București d-lui C.V. Tudor că vor ajunge președinți de țară, e considerat la el acasă un personaj politic dubios sau, cum scrie *ZIUA*, bufonul Franței, la concurență cu Jirinovski din Rusia, a căpătat imaginea unui politician simpatic și rezonabil în urma acestei emisiuni. Prin rîcoșeu, și partidul care l-a invitat pe Le Pen poate fi privit la fel. Asta au intenționat să ne prezinte cei doi distinși gazetari, Tucă și Cristoiu? Sau, mai rău, cei doi nu sînt în stare de o gazetărie agresivă decît față de politicienii autohtoni, în rest fiind tabula rasa? ♦ De altfel, în *NAȚIONAL*, ziarul unde dl Cristoiu își publică editorialele, s-a scris în numărul din 10 nov. curent că PRM e în ascensiune. ♦ Invitat să-și spună părerea în *COTIDIANUL*, dl Stelian Tanase consideră că eșecul reformei ar putea duce la îngroșarea rîndurilor PRM. Această ipoteză a d-lui Tanase ar putea funcționa dacă n-ar exista în opoziție și oferta unui partid mult mai plauzibil, cel condus de dl Teodor Meleșcanu, partid desprins din PDSR, care poate juca atît cartea națională cit și pe aceea economică mult mai ofertant decît o face, acum, PRM-ul. De altfel, în *Ziua*, dl Radu Budeanu face portretul robot al partizanilor acestui partid: „...activiști medii sau mărunți în anii socialismului multilateral dezvoltat, ei nu mai au azi nici o realizare cu excepția apartenenței la „România Mare”. Irecuperabili pentru alte demersuri, complet neinteresanti în zonele performante ale capitalismului, indezirabili în alte formațiuni politice, ei devin cîtane utile în haita (sic!) ilustrului tribun. Cu

spatele la perete, cu toate alternativele rezetate ei recurg la „România Mare” ca spre ultimul refugiu posibil. Ca atare devin fanatici și își însușesc cu un spontan entuziasm toate toxinele extremismului. În fruntea acestei armate bătrîne, dar înrăite, Vadim escaladează scara virtuală a puterii și își cristalizează aura de terorist parlamentar, combinînd mitocănia marginii de București cu fandarea țanțoșă de tip mussolinian și urlatul retoric patentat de Hitler.” În ciuda faptului că în perioada de după alegeri PRM-ul a crescut în sondaje, nu trebuie să uităm că afirmația „O să-l votez pe CV Tudor!” e mai degrabă un semn de nemulțumire și de amenințare decît o serioasă opțiune de vot. Chiar și faptul că aflat în închisoare, dl Miron Cozma a anunțat că vrea să devină al PRM, iar acest partid l-a primit în rîndurile sale spune multe despre viitorul acestui partid. Aflat în pușcărie, dl Cozma afirmă că numai PRM-ul poate salva România, mizînd pe faptul că liderul acestui partid nu mai are nimic de pierdut, nici ca reputație nici ca prestanță. Vadimismul lui Miron Cozma, după încercarea sa de a candida ca independent pentru parlament, e o dovadă că liderul sindical din Valea Jiului a ajuns în situația limită în care se face frate cu oricine ca să scape și de pedeapsă și de efectele ei. N-ar fi de mirare, așadar, dacă printre partizanii și finanțatorii acestui partid vom descoperi și foști infractori de drept comun dornici să iasă basma curată cu ajutorul unui partid al cărui lider are probleme grave, de drept comun.

Cronicar

**România
literară**

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42.
(foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente: 3 luni - 19.500 lei; 6 luni - 39.000 lei; 1 an - 78.000 lei; ISSN 1220-6318

Tipar: grupul drago print
TIPOGRAFIA FED, Calea Rahovei 147,
sector 5 - București; tel: 335.93.18; fax: 311.33.75

**24 pag - 1.500 lei
La redacție: 1.000 lei**